Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

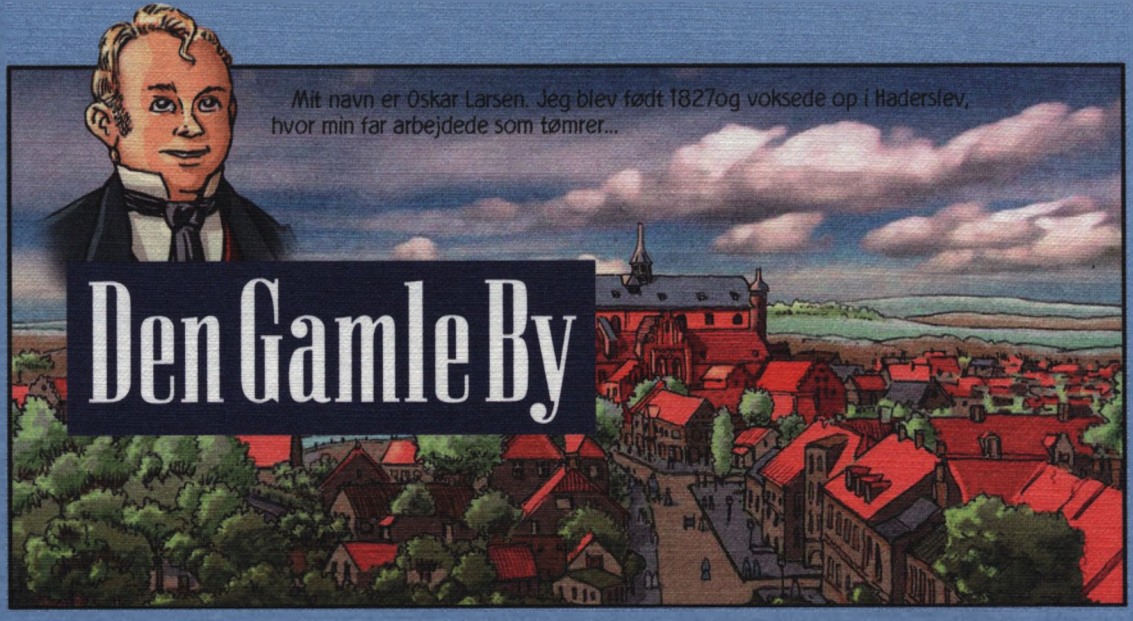
Mit navn er Oskar Larsen. Jeg blev født 1827og voksede op i Hadersiev, hvor min far arbejdede som tømrer...
Den Gamle By

Kort efter min 12 års fødselsdag aftalte far med snedkeren i Vestergade, at jeg kunne komme i lære der efter påske...

En aften, et par uger før, kom snedkermester Jørgensen på besøg hos os. Han havde lærlingeaftalen med og mens mine forældre så til, underskrev han den...

Så var det min tur. Jeg havde aldrig før i mit liv sat mit navn på et dokument, og jeg var svært bange for at pennen skulle klatte... men det blev kønt, og senere hørte jeg mor sige, at min underskrift stod pænere end Mester Jørgensens...

I aftalen var min læretid beskrevet:
5 år fra 3. påskedag 1839 til påskelørdag 1844.
Mester skulle sørge for kost og logi, fodtøj og 5 skjorter, samt vask og reparation af mit linned.
2012

Offentlige tilskudsgivere

Kulturministeriet
Aarhus Kommune

Donationer til store aktuelle projekter

A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal	Den Moderne By
Købmand Herman Sallings Fond	Aarhus Story
Købmand Ferdinand Sallings Mindefond	
Arbejdsmarkedets Feriefond	Gade- og bymiljø 1927
Købmand Herman Sallings Fond	Hus fra Skanderborg
Købmand Herman Sallings Fond	Huse fra Jelling
Oticon Fonden	Erindringslejlighed- og
The John and Birthe Meyer Foundation	formidling
Tryg Fonden	
Sportsgoods Fonden	
Bikubenfonden	
Annie og Otto Detlefs' Fonde OJD	Aarhus Porten og Havestien
	Bag om Byen
Velux Fonden	Projekt danske middelalderbyer
Arbejdsmarkedets Feriefond	Håndværkerne i Baghuset
Inge og Asker Larsens Fond til støtte af almennyttige formål	Forskning
Bodil Christiane Kolding Sneums Fond	Udvikling
Julius Christian Gårdbos og Ketty Laura Gårdbos Fond	
The John and Birthe Meyer Foundation	Tilbud til psykisk handicappede
Tuborgfondet	Mobilapplikationer
Aage og Johanne Louis-Hansens Fond	Fotosamling
C.A.C. Fonden	Permanent juleudstilling
Foreningen Plan-Danmark	Efteruddannelse

Hovedsponsor

MORGENAVISEN
Jyllands-Posten

Den Gamle By 2012

Den Gamle By er under protektion af
Hendes Majestæt Dronning Margrethe II

Redaktion	Elsebeth Aasted Schanz og Thomas Bloch Ravn
Redaktionssekretær	Sanne Staal Guldholt
Papir	135g Satimat Club
Skrift	Adobe Garamond
Opsætning	Narayana Press og Elsebeth Aasted Schanz
Oversættelse	World Translation A/S
Tryk	Narayana Press
ISBN	978-87-89328-67-6
ISSN	0909-945x
©	Den Gamle By og forfatterne
Omslagsbillede	Tegneserie om snedkeren Oskar Larsen af Ingo Milton

Indhold

Thomas Bloch Ravn
Gentænk 7

Anne Marie van Dassen
"Det sjoveste var at være artig"
Formidling for børn og unge med psykisk handicap 9

Dorthe Berntsen
Den tabte tid
Erindringsformidling og selvbiografisk hukommelse 14

Thomas Bloch Ravn
Meget mere end museum 23

Søren Tange Rasmussen
Hvidstengruppen arresteret
Ny formidling på Besættelsesmuseet 34

Elsebeth Aasted Schanz
Med mennesket i centrum 40

Allan Leth Frandsen og Anne Cathrine Lorentzen
Tre lejligheder i Tårnborg 60

Martin Brandt Djupdræt
Applikationer og digital interaktion i Den Gamle By 66

Ingrid Vatne
Soundscape i historisk konstruerede miljøer 76

Thomas Bloch Ravn og Kristian Buhl Thomsen
Årsberetning Dansk Center for Byhistorie 84

Thomas Bloch Ravn
Årsberetning Den Gamle By 87

Sponsorer 124

Gentænk

Af Thomas Bloch Ravn

I Den Gamle By siger vi, at vi ikke laver museum for tingenes eller for fortidens skyld. For tingene er døde, og fortiden er forbi. Nej, vi laver museum for mennesker – i nutid og fremtid. Det betyder, at museet skal følge med tiden. Den Gamle By skal være et dynamisk museum, som taler tidens sprog og som udvikler sig i takt med de behov, der opstår i samfundet. Derfor er museet også inde i en konstant opdatering, fornyelse – ja gentænkning, der som bekendt er temaet for Aarhus som europæisk Kulturby 2017.

For det første har vi iværksat den store satsning med at føre museet op i tiden, så nutidens mennesker får et link til historien og kan genkende og spejle sig selv i Den Gamle By. Den moderne by, kalder vi projektet, og det består som bekendt af både et 1927 kvarter og et kvarter, der viser en gennemsnitlig provinsby i 1974. Om en del af dette projekt, lejlighederne i Tårnborg 1974, fortæller projektmedarbejder Anne Cathrine Lorentzen og projektchef Allan Leth Frandsen.

Det andet område, der er fokus på, er udviklingen af særlige tilbud for mennesker, som normalt ikke kommer på museum. Den Gamle By er som museum let at forholde sig til, og vi har erfaret, at grupper, der normalt er marginaliseret og kun sjældent benytter sig af landets kulturtilbud, befinder sig godt i museets rammer. Projektmedarbejder Anne Marie van Dassen skriver i artiklen "Det sjoveste var at være artig" om handicappede børn og unge. Undertegnede fortæller om erindringsformidling for demente og tankerne bag, og professor Dorthe Berntsen løfter sløret for de første forskningsresultater fra et projekt, der følger Den Gamle Bys erindringsformidling for ældre, der er ramt af demens.

For det tredje har Den Gamle By nu for alvor taget fat på at udnytte de digitale muligheder til at give publikum en bedre oplevelse. Det er især sket ved udvikling af de såkaldte apps til smartphones, og herom beretter overinspektør Martin Brandt Djupdræt.

Museumsdirektør Thomas Bloch Ravn.

Endelig har vi også taget fat på opdateringen af en række af de udstillinger, der i mange år har stået uforandrede, og som i dag ikke længere er umiddelbart aflæselige for et nutidigt publikum. Det gælder især de mange håndværksværksteder, som findes i Den Gamle By, og som blev opstillet i 1930'erne og 40'erne, da mange af håndværkene fortsat fandtes rundt om i de danske byer. Museumsinspektør Elsebeth Aasted Schanz fortæller om tankerne bag og arbejdet med at skabe mere liv og fortælling i disse værksteder.

Sidste år overtog Den Gamle By Besættelsesmuseet som en del af Aarhus Bymuseum. I sin artikel i denne årbog fortæller museumsinspektør Søren Tange Rasmussen om museumsoplevelsen "Hvidstengruppen arresteret". Her arbejder museet med en involverende formidlingsform, der giver publikum en fornemmelse af fangenskabets fysiske og mentale virkning.

Der ud over indhenter vi konstant inspiration fra museer rundt omkring i verden. Ph.d. studerende Ingrid Vatne orienterer her om nogle spændende erfaringer med lyd fra kollega-museer i Australien.

I Den Gamle By tror vi på, at historien betyder noget for os mennesker. Så vi kan lære os selv bedre at kende og se ud over vores egen næsetip og dermed sætte os selv og vores samtid i perspektiv. Det er derfor Den Gamle Bys ambition at nå ud til så mange mennesker som muligt, og det kræver konstant opdatering og gentænkning til glæde for de mennesker, der besøger museet.

English summary

Rethink is the theme for Aarhus as the Cultural Capital of Europe in 2017, and in fact Den Gamle By has been rethinking the concept of the traditional open-air museum for years.

Since 2002 it has been one of the museum's guiding principles that we do not run the museum for the past, or for the objects – because the past is gone and the objects are not living things. Our aim is a museum for people – now and in the future. Another of the museum's guiding principles is that we deal with the past, but are aware that we do so in the present with the future in mind.

In his preface to this yearbook, museum director Thomas Bloch Ravn sums up the museum's efforts in different areas and from that angle introduces the articles of this year's book.

"Det sjoveste var at være artig" Formidling for børn og unge med psykisk handicap

Af Anne Marie van Dassen

Gennem et treårigt udviklingsprojekt, der har til formål at udvikle specialforløb for børn og unge med handicap, kommer Den Gamle By nu et skridt nærmere sin målsætning om at være et museum for alle. Cand.mag. Anne Marie van Dassen er projektleder på opgaven, og hun fortæller her om de første resultater. Projektet er finansieret af The John and Birthe Meyer Foundation.

Fra sommeren 2012 kan også handicappede børn og unge komme tæt på historien i Den Gamle By. Det kan de på specialforløbet i Tante Johannes lille stue i 1927 eller som medhjælpere til Madam Nielsens pandekagebagning i 1864. Forløbene er de første af en hel række, der vil gøre historien tilgængelig for grupper, der har så store problemer med indlæring, kommunikation og abstraktion, at de ikke kan deltage i museets traditionelle forløb. For at nå dertil har det været nødvendigt at udvikle helt nye formidlingsformer.

Brobygning mellem faglighed og metode

De nye formidlingsformer er udviklet i et tæt samarbejde mellem Den Gamle By og en række specialskoler og -klasser. Ideen med det tætte samarbejde har været at bygge bro mellem specialskolernes pædagogiske metoder og Den Gamle Bys metoder i Levende Museum og Undervisningsafdelingen. Altså at kombinere specialpædagogik og museumspædagogik. Fremgangsmåden har været at afprøve og evaluere mange forskellige forløb. Resultatet er tilbud, der både er vedkommende, lærerige og sjove.

Historien på egen krop

"Det sjoveste var at være artig" var Sophias ord, da hun sammen med sine klassekammerater fra 2.b på Stensagerskolen i

En lille koncentreret dreng. "Når børnene er i dragt, bliver indlevelsen meget stærkere. I Den Gamle Bys skole med den strenge lærerinde, gør de sig mere umage og svarer mere veloplagt end hjemme i klassen" udtaler Ingelise Kamronn, speciallærer på Stensagerskolen.

Aarhus havde deltaget i specialforløbet "På besøg hos Tante Johanne i 1927".

Inden Sophias glæde over artigheden havde hun forladt sin hverdag i 2012. Hun var rejst til fortiden i skikkelse af Den Gamle Bys 1927-bydel. Hun havde fået nyt navn (Marie) og nyt tøj (kopi af 1927-børnedragt) og en ny identitet (Tante Johannes niece). Sådan foregår det i mange af museets forløb for skoleelever. For ved at give børnene historiske arbejdsopgaver samt at lade dem lege, tale og hilse som i fortiden, kan de mærke og erfare historien på egen krop.

De tre f'er – forberedelse, forudsigelighed, fokus

Men der skal mere til, hvis Sophia og børn og unge som hende skal overgive sig til denne ekstraordinære virkelighed. For i modsætning til de fleste børn har mange handicappede børn og unge svært ved at indleve sig i noget nyt. Så det ukendte og fremmede skal vendes til noget kendt og forudsigeligt, hvis Sophias rejse til fortiden skal blive vellykket. Derfor er forberedelse et centralt omdrejningspunkt.

Inden besøget i Den Gamle By modtager skolen en omfattende forberedelsespakke. Med indholdet af den starter en mental rejse til fortiden. Først og fremmest indeholder pakken en billedserie med udførlig beskrivelse af det forløb, som børnene skal gennemgå. Desuden er alle aktiviteter beskrevet, så læreren allerede i klassen kan forberede børnene på deres rolle i forløbet. Pakken indeholder også et særligt kort over Den Gamle By, hvor kun de relevante steder i forløbet er indtegnet. Det er en stor støtte for meget visuelt orienterede elever. Fra en liste med tidstypiske navne kan børnene vælge et nyt navn – og vænne sig til det. Ligeledes kan de blive fortrolige med fortidens omgangsformer og normer via en instruks med regler for opførsel. Endelig modtager lærerne baggrundsartikler om emnet og en lærervejledning.

Både forberedelsespakken og selve forløbet er tilrettelagt under hensyn til, at eleverne har brug for tydelighed for at bevare fokus. Ønsket om tydelighed kompliceres dog af, at hver enkelt elev skal behandles individuelt. Materialet i pakken kan derfor differentieres og tilpasses den enkelte elev.

Hjemmets regler – ikke museets

Når Sophia og hendes klasse har været forberedelsespakken igennem, begynder deres fysiske rejse til fortiden. Allerede ved indgangen til Den Gamle By er de parate til at træde ind i historien. Men hvis tidsrejsen skal lykkes, er tre elementer helt afgørende: Eleverne har brug for en fast, fysisk base (et interiør), en tydelig person (i historisk dragt) og en tydelig og struktureret fortælling.

Den fysiske base er et boliginteriør med rolige omgivelser, hvor hjemmets regler gælder og ikke museets. Oplagte muligheder har vist sig at være Skomagerhjemmet, Renæssancegårdens historiske køkken, Skolestuen og Lemvighuset. Lemvighuset har endda den store fordel, at der er adgang for fysisk handicappede i kørestol.

Den tydelige person i historisk dragt kan være Tante Johanne, Lærerinden, Skomagermadammen eller Madam Nielsen. Hun styrer forløbets hovedspor, en konkret fortælling. Børnene gøres til medaktører i fortællingen gennem forskellige opgaver. Således udfylder de hovedsporet med enkeltspor alt efter egne erfaringer, viden, fantasi og dagsform.

Selve fortællingen forløber kronologisk med logiske årsagssammenhænge. Mange af børnene har nemlig svært ved at gøre ting i omvendt rækkefølge, hvilket ellers falder andre børn let. F.eks. kan disse børn ikke følge Undervisningsafdelingens almindelige bageforløb, hvor man først laver dej og derefter undersøger, hvor råvarerne kommer fra. De har brug for den enkle logik, der ligger i først at finde råvarer i Den Gamle Bys butikker og haver og derefter anvende dem.

Fortællingen skal fungere som en helhed – både det, som fortælles og måden, det fortælles på. F.eks. må der i interiøret ikke være genstande, der ikke kan indgå logisk i fortællingen. Det kan afspore opmærksomheden fuldstændigt. Ordvalget skal være velovervejet og umiddelbart forståeligt. F.eks. vil ordbilleder og gammeldags gloser som huskekage, kindhest og asyl blot forvirre.

I stedet levendegøres fortællingen ved at referere til grundmenneskelige vilkår og arketyper, som vi alle kender: Familien med far, mor, søskende, søvn, arbejde, sygdom, lys, varme, mad, vask mv. Alt det, som også disse børn kan identificere sig med og overføre til deres eget liv.

Blindebuk 1864. Den Gamle Bys levende miljø virker så stærkt på vores svageste gæster, at de glemmer vanskeligheder og overvinder angst. Nogen børn, der ellers aldrig rører ved andre, tør pludselig gøre det, når de leger i en historisk dragt.

Sophia var lykkelig for at være artig.

I væksthuset med Madammen. Den store variation i smag og duft i Den Gamle By, som de handicappede børn og unge ikke kender fra deres hverdag, er med til at gøre den historiske rejse mere fuldendt.

Når det er enkelt – så virker det

På trods af forberedelser i klassen, velovervejet indretning af interiør og gennemtænkt fortælleform kan det være vanskeligt at etablere og fastholde børnenes koncentration i forløbet. Så er det væsentligt at huske på, at "når det er så enkelt, at man næsten synes, det er for simpelt, da fungerer det", som Lone Blæsild, speciallærer ved Stensagerskolen siger. Ud fra den devise kan kombinationen af special- og museumspædagogik væve interiør, fysisk arbejde, sanseoplevelser, dragt, ris og ros sammen til en meningsfuld enkelhed. Det er denne enkelhed, som giver Sophia og hendes kammerater "adgangsbilletten" til rejsen tilbage i tiden. Og her glider Sophia ind i en ekstraordinær virkelighed og mærker historien på sin egen krop i 1927. Ikke som Sophia, men som Marie, Tante Johannes niece.

Og vi ved, hun har været der, når hun siger: "Det sjoveste var at være artig."

Tre raske drenge i køkkenet. I specialforløbene omsættes ord til handling. Arbejdsopgaverne er tilpasset det enkelte barn, så alle yder noget til fællesskabet. Det giver både selvtillid og glæde.

English summary

Children and young people with developmental disabilities can now access history through the live and tangible environment in Den Gamle By. They can make use of specially developed sequences, in which the museum's policies on letting children experience history through the senses and work and play are combined with the teaching methods used in special schools. The results are relevant, instructive sessions that are fun, and entirely new methods of communicating ideas, which make allowances for the individual's capabilities and limitations. With a considerable level of preparation before the visit and a clear structure in the story told while they are there, the disabled can learn by experience in ways few other places can offer them.

Den tabte tid
Erindringsformidling og selvbiografisk hukommelse

Af Dorthe Berntsen

21. marts 2012 blev erindringslejligheden, der er beregnet til forløb for ældre ramt af demens, indviet i Den Gamle By. Professor, ph.d. Dorthe Berntsen, leder af Danmarks Grundforskningsfonds Center for Selvbiografisk Hukommelsesforskning på Aarhus Universitet, har fulgt flere af forløbene og hun fortæller her om hukommelsens indviklede landskab og om sine betragtning ved Den Gamle Bys erindringsforløb.

At erindre er at rejse i tid. Tidsrejsen er ikke fysisk, selvfølgelig, men mental i form af en konkret genoplevelse af en fortidig begivenhed. Vi ser for os, hvad der skete, hører det for os, husker hvem der gjorde hvad og mærker måske stemningen igen, næsten som om vi var tilbage i tiden og atter tilstede i den fortidige situation. Somme tider husker vi forkert, men det har ofte ingen betydning for fornemmelsen af erindringens livagtighed. Mange af os kan måske huske vores første skoledag. Personligt husker jeg, at vi skulle trykke klasselæreren i hånden, og at vi hver fik en rød blyant. Dvæler man lidt ved sådanne fragmenter, kan flere detaljer dukke op og uddybe erindringen og dermed følelsen af at rejse i tid.

Erindringer med genoplevelse og detaljerigdom tjener vigtige sociale funktioner ved at kunne deles med andre og derved understøtte sociale bånd samt vigtige identitetsmæssige funktioner ved at give os en følelse af at være den samme person over tid, på trods af ydre forandringer. Erindringsevnen er lige så fundamental for vores menneskelige eksistens som synet og hørelsen, og kan næsten betragtes som en "sans" på linie med disse. En sans for fortiden. Mister man erindringsevnen, indskrænkes ens virkelighed til nuet, til det umiddelbart sanseligt nærværende, med den konsekvens at man i vid udstrækning er ude af stand til at orientere sig i tid og rum.

Hvad er selvbiografisk hukommelse?

Selv om det kan virke enkelt at tænke tilbage på en oplevelse i fortiden, er erindringsevnen en kompliceret mental færdighed. Erindringer er ikke lagret et bestemt sted i hjernen, hvorfra de uden videre kan hentes frem. En erindring af en personlig oplevelse består af en række forskellige komponenter (såsom synsindtryk, lydindtryk, lugtindtryk, følelsesindtryk, sted og tidsmæssige komponenter), som er lagret forskellige steder i hjernen, og som sættes sammen til en helhed, når vi genkalder os en oplevelse.

Selv om denne sammenbinding foregår relativt automatisk, skal den ofte igangsættes af en bevidst søgeproces, hvor vi aktivt og målrettet prøver at finde frem til komponenterne. Hvis en person er kognitivt (dvs. tankemæssigt) svækket for eksempel på grund af demens, vil denne søgeproces ofte ikke kunne foretages. Hvis personen overhovedet finder frem til noget, vil det tit være en såkaldt overgenerel erindring, som i stedet for at gengive en konkret episode (såsom den første skoledag eller sidste juleaften) blot gengiver nogle overordnede faktuelle oplysninger uden synderlige genoplevelseskvaliteter såsom "Jeg gik i skole i Risskov" og "Vi boede jo på Vestre Strandalle". I følge den psykologiske forskning i selvbiografisk hukommelse er det netop de episodiske detaljer – de detaljer der knytter sig til bestemte oplevelser i fortiden – der giver erindringsevnen sin særlige genoplevelseskvalitet. Episodiske detaljer er ting som besvarer spørgsmål som: Hvor foregik det? Hvem var til stede? Hvordan så der ud? Hvad blev der sagt? Hvordan føltes det? Hvis man ikke er i stand til at huske i det mindste nogle af sådanne episodiske detaljer, vil erindringen fremtræde flad. Den vil være svær at dele med andre – for der er jo ikke så meget at fortælle. Og den giver ikke nogen fornemmelse af at være den samme person over tid, for den er uden genoplevelse.

En detalje i omgivelserne kan fremkalde ellers forsvundne erindringer. Den Gamle Bys erindringslejlighed er rig på detaljer.

Svækket selvbiografisk hukommelse ved demens

Raske voksne husker ikke lige meget fra forskellige perioder i livet. For det første husker vi mest fra den seneste fortid. Vi vil altså have flere erindringer for ting, vi har foretaget os inden for den seneste måned end for adskillige måneder siden. Denne effekt er mest sandsynligt et resultat af almindelige glemselsprocesser. For det andet husker vi stort set intet fra

Et kig ind i erindringslejlighedens stuer fra 1950'erne. Undersøgelser viser, at vi bedst husker vores ungdomsår, og boligen vækker således minder hos den ældre generation.

de første to til tre leveår, og erindringer fra den tidlige barndom helt op til syvårsalderen er generelt fåtallige. I den psykologiske litteratur er dette fænomen kendt som barndomsamnesi. For det tredje udviser fordelingen af erindringer over livet en ophobning i ungdomsårene (perioden cirka 15-30 år) hos personer over 45-50 år. Hos midaldrende og ældre står ungdomstiden altså særligt stærkt i erindringen og udviser en større resistens mod glemsel end andre livsperioder. Det forhold er vigtigt at have med, når vi ser på svækkelsen af den selvbiografiske hukommelse hos demente.

En af de første systematiske undersøgelser af denne svækkelse blev udført for godt 20 år siden af psykologerne Pia Fromholt og Steen Folke Larsen, begge fra Aarhus Universitet. De undersøgte erindringsevnen hos tredive demente og tredive raske ældre, alle mellem 71 og 89 år. Metoden var meget enkel. De ældre blev simpelt hen bedt om at fortælle deres livshistorie på femten minutter. Interviewet blev foretaget i den ældres hjem og indledt med opfordringen: "Fortæl mig om de vigtigste oplevelser i dit liv."

Resultaterne var meget klare. De demente fortalte generelt færre erindringer end de raske. Deres erindringer var også mindre detaljerede end de raskes. Der var flere gentagelser i de dementes livshistorier og flere rent vurderende eller faktuelle kommentarer, såsom: "Jeg har haft en godt liv" eller "min hukommelse er blevet ringere". Sammenlignet med de raske rummede de dementes erindringer altså færre episodiske detaljer og dermed mindre genoplevelse og "dybde" sammenlig-

Erindringslejlighedens spartanske toilet.

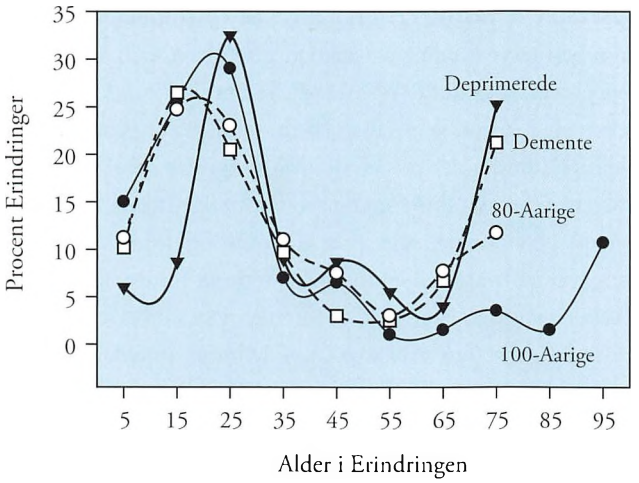

Den procentvise fordeling af selvbiografiske erindringer i forskellige årtier af livet for raske ældre på cirka 80 og cirka 100 år, samt for deprimerede og Alzheimers patienter (med en gennemsnitsalder på 80 år). Tilpasset fra Figur 1 i Fromholt et al., (2003). Memory.

net med erindringerne hos de raske ældre. Også efterfølgende studier har fundet, at demente specielt har vanskeligheder med at finde frem til konkrete oplevelser med specifikke episodiske detaljer.

Interessant nok viste Fromholt og Larsens undersøgelse, at den karakteristiske temporale fordeling af erindringer over livet var intakt hos de demente. Ovenstående figur illustrerer fordelingen af erindringerne over livet hos de demente sammenlignet med tre andre grupper af ældre, nemlig 80-årige, 100-årige, og ældre deprimerede. Som det ses, udviser alle fire grupper en markant dominans af erindringer fra ungdomsårene. En mulig forklaring på denne dominans er, at ungdomsårene er præget af en række vigtige overgangsbegivenheder, hvor personen bevæger sig fra én social rolle med særlige ansvar og forpligtelser til en anden, herunder overgangen fra ugift til gift, barnløs til mor eller far samt afslutter uddannelse og påbegynder arbejdslivet, stifter hjem og så videre. Erindringer om sådanne begivenheder er med til at forankre selvforståelsen samfundsmæssigt og kulturelt, og er dermed vigtige for vor identitet. Netop erindringer om sådanne begivenheder var relativt mere hyppige hos de demente end hos de raske i Fromholt og Larsens undersøgelse, hvilket antyder at sådanne kulturelt forventede overgangsbegivenheder er særligt modstandsdygtige over for glemsel.

Detaljen er vigtig. Sømmen på nylonstrømpen beundres.

Spontane erindringer: En genvej til episodiske detaljer

Som beskrevet ovenfor har demente svært ved den kognitive søgeproces, som sætter os i stand til at huske konkrete oplevelser med episodisk detaljerigdom og følelse af genoplevelse. Heldigvis findes der en genvej. Groft sagt kan erindringsprocessen nemlig finde sted på to forskellige måder. Vi kan bevidst og viljestyret søge efter en erindring, for eksempel som svar på spørgsmålet om, hvad vi anser for de vigtige oplevelser i vort liv, eller hvad vi foretog os på en bestemt dag i fortiden. Her kan man sige, at vi målrettet prøver at kredse os ind på bestemte erindringer og rekonstruere de forskellige elementer, der knytter sig til dem. Som nævnt er det en proces, som demente har svært ved.

En anden mulighed er, at erindringen kommer "af sig selv" typisk udløst af en associationsforbindelse i omgivelserne eller tankerne. Det kan være et sanseindtryk, en passage i en bog, et stykke musik i radioen eller andre påvirkninger, der pludselig får en erindring til at stige frem i bevidstheden, uden en bevidst og kontrolleret søgeproces er gået forud. Sådanne erindringer kaldes for spontane eller involuntære erindringer for at understrege, at de netop opstår uden en involvering af viljen og uden en bevidst søgeproces.

Selv om de spontane erindringer opstår uden søgeproces, kan de være særdeles detaljerige, ja, en række studier viser, at de faktisk hyppigere end de viljestyrede erindringer omhandler helt specifikke episoder, når de undersøges i hverdagen hos raske individer. Desuden ledsages de hyppigere af en følelsesmæssig påvirkning og fysiske reaktioner så som smil, latter, tårer, sommerfugle i maven osv. De kommer altså med en højere grad af genoplevelse end de viljestyrede.

Fordelen ved spontane erindringer er, at de kræver meget få kognitive ressourcer. Ulempen er, at vi ikke selv kan kontrollere, hvornår de kommer, men at deres opståen i vid udstrækning beror på tilstedeværelsen af relevante ledetråde – associationsforbindelser – i omgivelserne og dermed i en vis forstand på tilfældigheder.

Undersøgelsen i Den Gamle By

Erindringsformidlingsprojektet i Den Gamle By udnytter associationsforbindelsers evne til at fremkalde spontane erindringer ved at tilrettelægge et miljø, som er fyldt med poten-

Kaffen nydes i erindringslejlighedens miljørigtige 50'er omgivelser. Modelfoto.

tielle ledetråde til den selvbiografiske hukommelse. Den nye erindringslejlighed i Sønderbrogade indrettet i livagtig halvtredserstil er spækket med erindringsledetråde lige fra den autentiske møblering til pibestativet og Hvem, Hvad, Hvor bøgerne på reolen i stuen.

Ved Danmarks Grundforskningsfonds Center for Selvbiografisk Hukommelsesforskning på Aarhus Universitet blev vi interesserede i at undersøge effekten af erindringsformidling nærmere og udførte følgende undersøgelse. Tolv ældre med demens inddelt i fem grupper (bestående af enten to eller tre personer) deltog i en erindringsformidlings session i Den Gamle By og en kontrolsession i et lokalt aktivitetscenter. Nøjagtigt det samme foregik de to steder. De ældre fik kaffe og kage, snakkede om forskellige genstande, som blev sendt rundt, og sang en sang.

I Den Gamle By var genstandene gamle, kaffen blev skænket af en Madam Blå, kagerne var vaniljekranse efter en gammel opskrift, og sangen var en gammelkendt dansk sang som "Jens vejmand". I aktivitetscenteret var alt relativt nyt. Kaffen blev serveret i en termokande, der blev serveret chocolate chip småkager, og genstandene var moderne varianter af de gamle genstande i Den Gamle By, f.eks. en mobiltelefon i stedet for en gammeldags telefon, og sangen var ligeledes relativt moderne, f.eks. "kald det kærlighed".

Erindringslejlighedens værtinde sidder ved klaveret, og de ældre synger viser, som bringer erindringer frem om deres egen ungdom. Modelfoto.

Samtalerne i alle sessionerne, i alt cirka 24 timer, blev optaget på bånd, transkriberet og kodet for deres indhold af selvbiografisk materiale og episodiske detaljer. Databehandlingen pågår stadig, men vore indledende analyser viser en effekt af erindringsformidlingen i Den Gamle By. Sammenlignet med kontrolbetingelsen i aktivitetscentret husker de ældre flere episodiske detaljer i Den Gamle By, altså netop de detaljer, der er selvbiografiske erindringers "kød og blod" og særligt medvirkende til at skabe en følelse af genoplevelse. Dette kan illustreres med to konkrete eksempler. Navnene opdigtet af hensyn til personernes anonymitet.

Eksempel 1: I aktivitetscentret svarer Bertha kun sporadisk, da samtalen drejer sig om legetøj. I Den Gamle By er det rundsendte glansbilledalbum og snakken om legetøj derimod med til at fremkalde en erindring fyldt med episodiske detaljer. Bertha fortalte:

"Jeg havde en dukke, der var så.. så stor. (hun holder hånden ca. 80 cm over gulvet for at vise, hvor stor dukken var). Og øh. Og så havde den et porcelænshoved, og jeg var så glad for den, så var den gået i stykker, og så øh.. far øh.. købte et nyt, jeg fik det til min fødselsdag. Jeg blev så glad

for den, at jeg dansede rundt med den, og så faldt jeg selvfølgelig, og så gik det i stykker. .... Og så fik jeg ellers nogle rap i bagdelen.... Vi havde sådan en lille spadserestok, en mine brødre havde fået i fødselsdagsgave. Og så den købte han, og den fik vi så, hvis vi ikke var helt lydige, så fik vi sådan et par rap med den."

Eksempel 2: I aktivitetscentret fortæller en anden kvinde (Astrid), at de ikke havde telefon derhjemme, og at man kunne låne telefon på omstillingen. I Den Gamle By bliver en gammel telefon vist frem. Her fortæller Astrid også, at de ikke havde telefon derhjemme, men hun fortæller desuden, at hun var ung pige i huset på en telefoncentral og en erindring om en helt bestemt og dramatisk dag bliver beskrevet.

"...Som ung pige var jeg på en telefoncentral.. Og passede.. passede telefonen og satte propper i til alle, der skulle have forbindelse med.. med den og den. ... og så beder de om de og de numre, og så havde man sådan nogle.. sådan nogle propper med noget ledning på og så satte man det ind i det nummer, som.. som vedkommende forlangte og så sagde man "værs'god".."

Interviewer: Kunne man så lytte med?

Astrid: (griner) "ja, det kunne man også. ... Altså, jeg skal da være ærlig.... Der var der.. øhh en slem ildebrand. Og det var.. det var mine svigerforældres hus. ... Og der blev der jo ringet efter Falck.. og.. og brandbiler og.. og det gik igennem der hvor.. hvor jeg sad. Men jeg vidste jo ikke.. lige at det var det hus, der brændte....Så skulle jeg jo stille videre.. og så.. på den måde så.. senere fik jeg jo så at vide, at det var mine svigerforældres hus der brændte".

Tilværelsens horisont udvides, når tabte erindringer bringes tilbage med detaljerigdom og genoplevelseskvalitet. Selv om erindringsformidlingen i Den Gamle By ikke kan give de demente den svundne tid tilbage eller helbrede deres sygdom, kan formidlingen stimulere oplevelsen af at have en unik eksistens, som er udstrakt over tid. Undersøgelser har vist at netop svækkelsen af den selvbiografiske hukommelse ved demens ofte ledsages af et tab af en sådan elementær identitetsfølelse, hvilket kan føre til depression og apati. Ved at fremkalde konkrete selvbiografiske erindringer er erindringsformidlingen i Den Gamle By med til at give stof og fylde til den personlige historie og minde den demente om,

Kontakten med ting fra deres barndom og ungdom kan hos ældre ramt af demens fremkalde en erindring. Modelfotos.

at siderne i bogen langt fra er tomme, selv om de er blevet udviskede og sværere at læse.

English summary

Autobiographical memory is the ability to remember events from the personal past. It is crucial for experiencing a sense of personal identity and continuity across time and for orientating in time and space. When we remember a personal event we tend to relive the event mentally by re-experiencing emotions and specific details pertaining to the event. Such recollections can take place in two fundamentally different ways. We can actively search for the memory and in a goal-directed manner try to reconstruct what took place. Alternatively, the memory may come to mind spontaneously – that is with no preceding search; subjectively the memory simply pops up in consciousness often in response to some concrete associations in the environment. Like many other cognitive processes, the ability to retrieve and reexperience past events is impaired in individuals with dementia. However, because spontaneously arising memories are less cognitively demanding than goal-directed recollections, they may provide a shortcut to the personal past. By providing the demented person with memory cues relevant to their past, the reminiscence apartment in Den Gamle By may help to activate memories which would otherwise have been unaccessible. A recent study conducted by researchers from Aarhus University shows that the reminiscence condition in Den Gamle By has such temporary beneficial effects on the participants' autobiographical memory.

Meget mere end museum

Af Thomas Bloch Ravn

Museer skal tjene samfundet og ikke bare passe på samlinger af genstande. Den Gamle By har de senere år fået nye erfaringer med at nå ud til grupper, der normalt aldrig kommer på museum. I anledning af åbningen af den nye erindringslejlighed fortæller museumsdirektør, mag.art. Thomas Bloch Ravn her om tankerne bag.

I Erindringslejligheden må gæsterne røre ved alt. Modelfoto.

"Jeg ville sådan ønske, mine børn kunne se, at jeg kan bruges til noget", sagde en ældre dame efter et besøg i Den Gamle By. Hun havde deltaget i et af museets erindringsforløb for ældre, der er ramt af demens. Her havde hun vist, hvordan man kan undgå, at glasset i petroleumslampen hele tiden springer ved at sætte en hårnål fast i kanten af glasset.

Vi har også oplevet den tavse kvinde, der til alles forbløffelse pludselig viste sig at tale formfuldendt fransk; den ældre mand, der næsten ikke var til at stoppe, da han først begyndte at fortælle historier; og den nedslidte kvinde, der tog teten i køkkenet, hvor hun bagte pandekager med to pander og vendte dem i luften – ingen vidste, at hun i mange år havde været kogekone.

Alle var de dybt demente, sagde sjældent noget og havde ingen social identitet for hverken plejepersonale eller de andre ældre i gruppen. Men her kunne de lige pludselig noget, der blev lagt mærke til. De spillede en rolle, var til nytte, og de fik identitet og – forhåbentlig – lidt glæde i tilværelsen.[1]

Nytænkning af museernes opgaver

De demente ældre udgør naturligvis kun en lille brøkdel af Den Gamle Bys besøgende. Men det at de kommer, og at de har glæde af besøget, er et skridt i den rigtige retning for, at Den Gamle By kan leve op til sin mission om at gøre museet tilgængeligt og vedkommende for folk – herunder også for de mange, der aldrig kommer på et museum.

Som så meget andet i disse år er også museerne under

En sang fra sangbogen lukker op for erindringen. Modelfoto.

forandring, og der er behov for, at museerne gentænker sig selv og deres formål. Hvad er deres raison d'etre, deres rolle i samfundet, og hvordan kan de være med til at takle tidens store problemer? Ja, i det hele taget overveje og finde svar på, hvorfor folk egentlig skal betale til deres drift – hvad enten det er over skattebilletten, i form af entrebetaling, eller begge dele.

Museerne bliver i disse år stadig mere forskellige. Og godt for det! For det betyder jo, at de hver især må tage afsæt i deres særlige forudsætninger. Således også Den Gamle By, som er et open-air museum, et frilandsmuseum. Altså en museumstype, der desværre ofte forbindes med stillestående, nationalromantiske udgaver af historien. Med folkedans, folkedragter og anden folklore – uden forstyrrende elementer af nutid, marginaliserede grupper eller folk af anden etnisk herkomst!

Demokratiske museer

Som de fleste open-air museer opstod også Den Gamle By som en integreret del af demokratiseringen og det folkelige gennembrud og satte derfor naturligvis fokus på almindelige menneskers liv og traditioner. Men denne tilgang og det udtryk, som man i dag kan opfatte som reaktionær nationalromantik, var dengang både demokratisk og progressiv. Den walisiske museolog og museumsmand John Williams-Davies pointerer, at open-air museerne i årtierne omkring 1900 blev skabt ud fra et demokratisk ønske om at være relevante for almindelige mennesker.[2] Det betød dels, at de ønskede at fokusere på almindelige menneskers historie, hvilket var ganske nyt i årtierne omkring år 1900, og dels betød det, at de ville fortælle historien på en måde, så den var til at forstå for almindelige mennesker uden finkulturel dannelse. Det var også nyt.

Kombinationen af social-kulturel relevans med det folkelige og populære kendetegnede stort set alle de frilandsmuseer, der så dagens lys i årtierne omkring år 1900.

Gentænkning af den oprindelige idé

Her et århundrede senere har flere europæiske open-air museer søgt at genopfinde sig selv ved at vende tilbage til deres oprindelige formål med at være både relevante og populære.

En vej har været at føre museerne op i tiden, så nutidens publikum kan identificere sig med den historie, de møder på museerne. På Maihaugen i Lillehammer i Norge kan man således besøge og opleve villaer fra 1970'erne, 80'erne og 90'erne – og i Den Gamle By arbejder vi i øjeblikket med at genskabe et helt kvarter, der skal vise 1960'erne og 70'erne med en perspektiverende afstikker helt op til i dag.

En anden vej har været at dokumentere den etniske mangfoldighed, der kendetegner moderne europæiske samfund. Således har man i Arnhem i Holland indrettet en molukkisk flygtningebarak, og på Norsk Folkemuseum i Oslo kan man besøge en pakistansk lejlighed i Norge anno 2004. I Den Gamle By vil vi i et nyt kvarter fra 1970'erne indrette lejligheder for både tyrkiske fremmedarbejdere og grønlandske studerende.

Den tredje vej er at bruge den tidsmaskine, som open-air museerne er, til at skabe indhold og identitet for marginaliserede grupper.

Der er Rich's, Storm tændstikker og rigtige mælkeflasker.

Fra åbningen af erindringslejligheden 21. marts 2012. Fra højre lejlighedens unge frue anno 1959 i skikkelse af Lotte Kofoed, dernæst den tidligere formand for Oticon Fonden, Knud Sørensen, fru Birthe Meyer, formand for The John and Birthe Meyer Foundation, samt idemanden bag Den Gamle Bys erindringsformidling, Henning Lindberg.

Museer for nogen

Museerne skal flytte fokus fra at være *om noget* til at være *for nogen*, sagde den markante museolog, amerikaneren Stephen E. Weils i en programmatisk artikel fra 1999, der handlede om den konstante forandring af de amerikanske museer.[3]

I England har den succesrige direktør for de nationale museer i Liverpool, David Fleming, sagt det på den måde: Museerne skal tjene samfundet og ikke bare passe på samlinger af genstande. Museerne skal være socialt ansvarlige og tage fat på tidens store spørgsmål. De skal identificere de historier, der engagerer, bevæger og involverer den almindelige besøgende.[4]

Men David Fleming pointerer også, at man skal huske, at ikke to museer er ens. Dermed signalerer han også, at hvert museum må vælge sin egen vej ud fra netop de forudsætninger, det pågældende museum har.

Den Gamle Bys rolle

Den Gamle By har her sin helt egen rolle og er som museum rig på oplevelser og mulighed for fordybelse. En dansk mæcen og kulturperson har i sit fyndige billedsprog udtrykt det således, at Den Gamle By er for både tossen og professoren.[5] Og her rammer han hovedet på sømmet. Museets gæster kan gå i detaljer med renæssancens bindingsværk, de kan studere Urban Jürgensens design af lommeure fra årene omkring 1800, de lader sig inspirere af klunketidens boligdesign, de kan tage ved lære af, hvordan man i 1800-tallet holdt utøjet væk fra havens grønsager, og de kan gå i dialog med det levende museums historiske aktører – eller blot nyde de smukke omgivelser, mens de spiser kiksekage og drikker kaffe i traktørstedet.

Her er det museet og dets fortællinger, der er målet. Men Den Gamle By har også i en årrække stillet rammer og kompetencer til rådighed for alternative aktiviteter, hvor museet ikke er målet, men blot midlet. Bl.a. i forbindelse med uddannelse af lærlinge inden for en række traditionelle håndværksfag og ved også at have ambitiøse svende på længerevarende kurser, hvor de under vejledning af museets erfarne folk tilegner sig materialekendskab og gefühl, som de vanskeligt kan erhverve sig på anden vis i dagens Danmark.

Erindringsformidling i Den Gamle By

Ideen om erindringsformidling for ældre, der er ramt af demens, opstod ved en ren tilfældighed, da vi opdagede, at de sanselige erindringsspor, som Den Gamle By aktiverer hos de besøgende, havde en overraskende stærk og positiv virkning på ældre. Lugten af brunkål, boller i ovnen, urets tik-tak og rungende timeslag, lugten af petroleum – og sange fra dengang, de ældre var unge og havde fremtiden foran sig.

Siden de første, eksperimenterende forløb tilbage i 2004 har Den Gamle Bys erindringsformidling udviklet sig til et fast tilbud. Både for grupper af ældre, der besøger museet sammen med plejepersonale, og for sosu-assistenter under uddannelse.

En lejlighed fra 1959

Den 21. marts åbnede Den Gamle By en helt ny lejlighed, der er bygget og indrettet alene med dette arbejde for øje.

I erindringslejligheden bliver de ældre, der er ramt af demens, budt indenfor af værtinden, som er en specialuddannet guide. Modelfoto.

Lejligheden erstatter de hidtidige og noget uhensigtsmæssige rammer i et hus fra begyndelsen af 1700-tallet. Den nye lejlighed er indrettet på førstesalen i et klassisk byhus i mursten – en tilpasset kopi af et hus fra Korsør. Lyse og luftige lokaler, der står som et pænt hjem i slutningen af 1950'erne – dvs den tid, da de fleste af nutidens demente var unge og stiftede familie.

Når en gruppe ældre ankommer, kan de besøge isenkræmmeren, radioforretningen, brodeributikken eller de kan kigge ind i den gamle skole. Men det vigtigste er et besøg i hjemmet fra dengang. De ankommer til lejligheden ad den stejle trappeopgang eller (skjult i huset ved siden af) via elevator, og i lejligheden er der både et snævert 1950'er-toilet, hvor man skal bakke ind, og (gemt lidt af vejen) et moderne handicaptoilet.

Til forskel fra de museumslejligheder, som alle besøgende kan se og studere, så må denne lejlighed bruges. De besøgende må sidde i stolene, kigge i blade og bøger, drikke kaffe ved spisebordet, spille tidens populærmusik på grammofonen, se om højfjeldssolen nu også virker, eller trække ned i WC'et, så cisternen lyder sit karakteristiske gadunk efterfulgt af et ordentligt skyl.

Gæster på besøg

De demente bliver til gæster, der er på besøg. De bliver budt indenfor af værtinden, som er en af museets specialuddannede guider. De hænger overtøjet i gangen, og det, der ikke er plads til, kommer ind at ligge på dobbeltsengen i soveværelset. Gæsterne får lov at hjælpe med at lave kaffe, dække bord, arrangere blomsterne i vasen, servere kagen og – måske – sætte en plade på grammofonen, så selskabet ledsages af Texas Gule Rose eller andre schlagere fra anno dazumal – naturligvis med autentisk knas og ridser som en del af lydbilledet. Og så drejer det sig ellers om, at værtinden får trykket på de rigtige knapper, så erindringen vækkes og snakken kommer i gang. Erfaringen viser, at lejligheden med alle de rigtige detaljer i sig selv ofte formår at trykke på rigtigt mange knapper.

Da vi begyndte i 2004, fik vi at vide, at demente ældre ikke har sans for humor, at de ikke kan indgå i sociale sammenhænge og at de ikke kan fortælle historier. Sådan er det bestemt ikke, har vi erfaret. Efter en halv time i lejligheden er der gang i historierne, og der bliver grinet og pjattet. Ofte er det faktisk sådan, at når de er taget tilbage til lokalcentrene, spørger vi hinanden, om de virkelig var demente.

I forbindelse med arbejdet foregår der løbende erfaringsudveksling med kommunale ældreforvaltninger, og psykologer på Aarhus Universitet har iværksat et særligt forskningsprojekt om Den Gamle Bys arbejde. Se nærmere herom i Dorthe Berntsens artikel i denne årbog. De foreløbige resultater er overordentlig positive, hvilket har givet Den Gamle By ekstra blod på tanden i arbejdet med at gøre museet relevant for marginaliserede grupper.

Børn og unge med psykiske handicap

Det nyeste skud på stammen er et projekt for børn og unge, der lider af forskellige psykiske handicap. Museet har i forvejen fokus på skoleelever i alle aldre, og museets meget sanselige rammer appellerer til aktiv og konkret oplevelse og læring. Når børnene og de unge kan opleve de store prustende heste, lugte møddingen og selv være med til at skure gryder eller løbe ærinder, får de en helt fysisk fornemmelse for historien. Og når de på forhånd har fået at vide, hvad der skal ske, får de den forudsigelighed, som mange handicap-

Et kig i spisekammeret.

Populærmusik fra 1950'erne vækker mange minder. Modelfoto.

pede har behov for. Arbejdet sker i tæt kontakt med faglige ressourcepersoner, heriblandt en række specialskoler inden for området. Se nærmere herom i Anne Marie van Dassens artikel i denne årbog.

Museet er midlet, ikke målet

Internationalt har der vist sig at være stor interesse for disse projekter, og en række europæiske open-air museer har iværksat et netværkssamarbejde, der har til formål at lære af hinanden og være hinandens bedste konsulenter. Indtil videre deltager museer fra Sverige, Norge, England, Ungarn, Holland, Belgien og altså også fra Danmark.

Fælles for projekterne er, at de rækker ud over museernes traditionelle opgaver, sådan som de er formuleret i f.eks. den danske museumslov, hvis formålsparagraf siger, at museerne gennem indsamling, registrering, bevaring, forskning og formidling skal sikre og give adgang til Danmarks kulturarv og viden om denne.

I disse nye sammenhænge er museet og kulturarven ikke målet. Museet er en fysisk ramme, et middel, der brugt på

den rette måde og under de rette omstændigheder, kan fungere som et afsæt og bidrage til at skabe sammenhæng, kvalitet, indhold og identitet – også for grupper, der normalt ikke kommer på et museum.

Museer er også følelser og sanseoplevelser

Med disse initiativer for marginaliserede grupper indskriver Den Gamle By sig i en museumsretning, som desværre aldrig rigtig har slået rod i Danmark, men som fra omkring 1990 blev stærkest promoveret af den svenske museumsmand Sten Rentzhog. Han formulerede sin vision således: Det er ikke de kulturaktive, der er vores primære målgruppe. Det er de mallorcarejsende, tv-kiggerne, sofaliggerne, vindsurferne – alle de almindelige mennesker, som aldrig kunne drømme om at gå på museum. Det var også ham, der pointerede, at vi skal være meget opmærksomme på at undgå alt, som lugter af kulturelle og sociale skranker. Lad os sætte en ære i at være et folkets museum, sagde han, et museum man kan identificere sig med, et museum hvor ingen behøver at føle sig mindre værd end andre, et museum som er alles ejendom. Og så slog han på, at museerne ikke kun skal formidle viden, men satse på det, museerne er rigtig gode til, nemlig at formidle følelser og sanseoplevelser. Museumsbesøget bør være som en spændende fodboldkamp eller teaterforestilling, siger han, som en forrygende rumrejse eller som en afslappende fisketur. Det er denne mulighed for at tale til følelser og sanser, som er det væsentligste, også når vi planlægger.[6]

Sten Rentzhogs potente udsagn blev i 1999 suppleret af Stephen E. Weils diktum, at museerne skal bevæge sig fra at være om noget til at være for nogen, og senest af David Flemings pointe om at museerne skal tjene samfundet og ikke bare passe på samlinger af genstande.

Meget mere end museum

Hermed åbner der sig et helt nyt arbejdsfelt, hvor museer kan vise sig relevante på områder, man i Danmark næppe havde kunnet forestille sig for blot få år siden – og som heller ikke er beskrevet i museumsloven. Vi tror, der er rige muligheder for Den Gamle By – og utvivlsomt også for andre museer – til at nå ud til andre end den store gruppe af kulturaktive, der ifølge Kulturarvsstyrelsens nationale brugerun-

dersøgelser fortsat er absolut dominerende blandt de danske museers besøgende.

Noter

1. Denne artikel bygger på egne oplevelser i forbindelse med Den Gamle Bys erindringsformidling og på samtaler med de personer, der står for den. En større del af artiklen blev 12.4. 2012 publiceret som kronik i Dagbladet Politiken.
2. John Williams-Davies: "Now Our Story is Your History": The Challenge of Relevance for Open-Air Museums, i Folk Life. Journal of Ethnological Studies vol 47, 2009 side 115-23.
3. Stephen E. Weil: From Being *About* Something to being *For* Somebody: The Ongoing Transformation of the American Museum, i Daedalus. Journal of the American Academy of Arts and Sciences, vol 128 1999.
4. David E. Fleming: The Passionate Museum, foredrag ved ODMs møde, Nyborg, Danmark 22. Marts 2011. Interview med David E. Fleming, The Guardian 24. januar 2001.
5. Se Thomas Bloch Ravn: Fremdrift og fokus, Den Gamle Bys årbog 2004 side 7-9.
6. Sten Rentzhog: Nordiska Museets utställningsverksamhet. Tanker inför en nytänding. Anförande for Nordiska museets personal den 13. januari 1989. (Stencileret).

English summary

"From Being *about* Something to Being *for* Somebody" is what the American museologist Stephen E. Weil in 1999 found was a new and prevalent tendency among American museums.

When we at Den Gamle By got to know his conclusions, we realized that this was actually what we had been doing for some years in our work with elderly people suffering from senile dementia.

The article describes how these people visit the museum's newly opened flat dedicated to this kind of social work. The flat shows 1959, which is the period when most of them settled down and brought up their own families. They are treated as guests and offered coffee while they listen to the old hit-records from the 1950s, and slowly all the inputs

I køkkenet er der klar til at lave kaffe.

from what they see, what they hear, what they smell and taste make them open up their minds. Altogether, the groups of elderly people begin to communicate more and their general mood improves considerably.

The article also describes how Den Gamle By has started to work with young people suffering from different mental handicaps, and other marginalized groups.

And the general conclusion is that open-air museums can be more than museums: they also have something to offer in different kinds of social situations.

Hvidstengruppen arresteret
Ny formidling på Besættelsesmuseet

Af Søren Tange Rasmussen

Den 7. marts 2012 åbnede filmproducent Regner Grasten særudstillingen "Hvidstengruppen arresteret" på Besættelsesmuseet. Udstillingen var resultatet af et samarbejde mellem Besættelsesmuseet, Den Gamle By og Regner Grasten Film. Museumsinspektør og leder af Besættelsesmuseet, cand.mag. Søren Tange Rasmussen, fortæller her om det nye formidlingstiltag.

Da Besættelsesmuseet i Aarhus første gang hørte, at Regner Grasten var ved at lave en film om Hvidstengruppen, blev vi på museet hurtigt enige om at lave en udstilling, der kunne give en Aarhus-vinkel på den landskendte historie. En sådan udstilling havde længe stået på ønskelisten, og nu hvor filmen ville skabe masser af opmærksomhed om emnet, var det oplagt at slå til. Vi kontaktede derfor Regner Grasten, der straks var med på ideen.

Målet var først og fremmest at fortælle historien om Aarhus og Hvidstengruppen på en ny og spændende måde. I stedet for at skrive en hel masse tekstplancher ønskede vi at undersøge og afprøve en anderledes formidlingsform. Regner Grasten stillede lyd- og filmklip til rådighed, og det gav os sammen med Besættelsesmuseets rum, stemning og atmosfære mulighed for at skabe en oplevelse, der talte til både sanserne og følelserne.

En unik lokation

Besættelsesmuseet ligger i Aarhus' gamle rådhus og politistation. Udstillingen er meget genstandsrig, men fremstår ligesom udstillingslokalerne noget nedslidt. På trods af, eller måske på grund af, dette kaster cellerne og de lidt huleagtige kælderlokaler en særlig stemning af sig.

Blandt museets nyere formidlingstiltag findes en udstilling,

Besættelsesmuseet i Aarhus ligger i de lokaler, hvor det frygtede tyske sikkerhedspoliti, Gestapo havde hovedkvarter. Billedet er taget få dage før befrielsen.

der beskriver husets historie, da det var hovedkvarter for det tyske sikkerhedspoliti, Gestapo. Det var fra disse rum, Gestapo koordinerede bekæmpelsen af de midtjyske modstandsgrupper. Huset blev taget i brug af Gestapo den 1. november 1944, dagen efter at engelske bombemaskiner havde ødelagt Gestapos hidtidige hovedkvarter i kollegierne på Aarhus Universitet.

I de bevarede detentionsceller og kældermiljøer, der i dag rummer Besættelsesmuseets udstilling, blev modstandsfolk afhørt og i mange tilfælde udsat for grov tortur. Besættelsesmuseets unikke lokation rummer med andre ord mange af de ingredienser, der skal til for at fortælle en stærk og vedkommende historie.

Hvidstengruppen

Hvidstengruppen var blandt de første modstandsgrupper, der modtog våben, sabotagemateriel og faldskærmsagenter nedkastet fra engelske fly. Hvidsten Kro var udgangspunkt for gruppens operationer, og det var herfra, at våben og sprængstoffer fordeltes til sabotagegrupper i Aarhus, Randers osv. Gruppen var aktiv et år fra marts 1943 og frem til 13. marts 1944, hvor de fleste af gruppens medlemmer blev arresteret af Gestapo.

Fra Hvidsten blev gruppen ført til Aarhus Arrest, hvor de i løbet af marts måned blev afhørt hos Gestapo, der havde hovedkvarter på Aarhus Universitet. Fra Aarhus blev grup-

Hvidstengruppen var blandt de første modstandsgrupper, der modtog våben mm nedkastet fra engelske fly.

pen overført til Horserødlejren og senere til Vestre Fængsel i København, hvor de den 26. juni dømtes ved en tysk krigsret. Otte af gruppens medlemmer blev dømt til døden, heriblandt kromanden Marius Fiil, hans søn og svigersøn. Resten af gruppen idømtes langvarige tugthusstraffe i tyske fængsler. Dødsdommene blev eksekveret den 29. juni 1944.

Oplevelsens elementer

Museumsoplevelsen "Hvidstengruppen arresteret" går i al sin enkelhed ud på, at museets gæster låses inde i den mindste af de tre bevarede detentionsceller. Det, at døren låses, betyder, at de besøgende, eller indsatte om man vil, ledes til at tage stilling til fangenskabets mange fysiske og psykiske aspekter.

Museumsoplevelsen finder sted i det autentiske cellemiljø, der stadig findes i Aarhus gamle politistation, hvor Besættelsesmuseet ligger i dag.

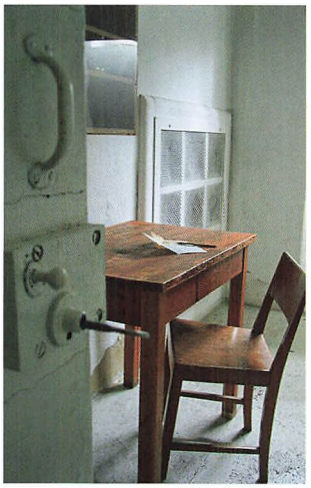

Gæsterne får en kort introduktion til celle-oplevelsen. De fleste vil gerne prøve at blive låst inde, også selvom mange synes, det lyder lidt uhyggeligt. Inden døren smækker i, har gæsterne haft mulighed for at se arrestationsscenen fra Regner Grastens film på en skærm til venstre for celledøren. Her står også en montre med protokollen fra Aarhus Arrest, hvor nogle af navnene på Hvidstengruppens medlemmer er synlige. På højre side af døren hænger en planche, der i billeder og kortfattet tekst opsummerer gruppens historie med fokus på arrestation, dom og henrettelse af otte af dens medlemmer.

Herefter føres gæsterne ind i cellen med maximalt fire personer af gangen, til dels pga. den sparsomme plads, men mest for at undgå, at opholdet skal gå hen og blive alt for hyggeligt. Døren lukkes og låses. Den tunge dør, der smækker i, og lyden fra den nu 105-årige kasselås er en vigtig del af oplevelsen. Cellen, der ligger i halvmørke, er spartansk indrettet med møbler og inventar fra den tyske afdeling i Aarhus Arrest på Vester Allé. Det var Aarhus, Hvidstengruppens medlemmer blev ført til efter arrestationen, og det var i cellerne i Aarhus Arrest, de sad og ventede på afhøringerne af Gestapo.

Gæsterne kan sætte sig på stolen ved bordet eller på sengen med den uhumske madras. Så begynder det centrale i oplevelsen, nemlig den lydscene, der er sammensat af speak, lydklip og lydeffekter fra Regner Grastens film. Der indledes atter med nøgleraslen, hvorefter en stemme fortæller om Hvidstengruppen og oplevelsen af fangenskabet. Den indle-

dende speak er produceret af museet og fremført af skuespiller Neel Mølbak Holm, der er ansat i Levende Museum i Den Gamle By. Når introduktionen til livet som fange hos Gestapo er slut, fortsætter lydscenen med en række lydklip fra Hvidsten-filmen, hvor en tysk soldat meddeler, at du nu har fire timer til at skrive afskedsbrev til dine kære. Herefter oplæses brudstykker af Hvidstengruppens berømte afskedsbreve. Brevene, der oplæses af skuespillerne fra filmen, ledsages af et spotlys, der oplyser bordet i cellen, hvor der ligger rekonstruktioner af fire kuverter med afskedsbrevene.

Lydscenen varer fem minutter i alt og afsluttes ganske dramatisk med tyske kommandoråb og lyden af geværskud fra henrettelsesscenen. Når skuddene er faldet, slukkes lyset på bordet, og rummet henligger atter i halvmørke. Herefter låser museumsvagten døren op, og gæsterne kan forlade cellen.

Reaktioner

Når celledøren låses og atter låses op, er der tæt kontakt mellem gæsterne og personalet. Dette giver et godt indblik i gæsternes reaktioner og holdninger til celleoplevelsen. Besættelsesmuseet besøges af mange skoleklasser samt grupper af voksne og ældre personer. Deres tilbagemeldinger er løbende blevet noteret og har givet anledning til følgende konklusion.

Ingen bryder sig om at være spærret inde, og fælles for alle gæster er, at de er tydeligt lettede, når celledøren låses op. Lettelsen manifesterer sig på forskellig vis: Hos skoleeleverne giver den sig ofte udslag i et akut behov for at fjolle rundt, mens den for de voksnes vedkommende synes at fremkalde en vis eftertænksomhed. Mange udtrykker spontant deres mening om cellen, hvor langt de fleste er meget positive og synes, det var en stærk eller spændende oplevelse. Skolebørnene synes, det var "sjovt og slet ikke uhyggeligt", mens flere voksne beskriver oplevelsen som netop uhyggelig eller ligefrem skræmmende.

Mange, især de lidt ældre, er tydeligt berørte af skuespillernes oplæsning af afskedsbrevene, og de tilføjer ofte, at de kender brevene, og at det rører noget i dem. Hos skolebørnene er sproget i brevene en barriere, og det er tydeligt, at det er her, mange af dem står af og mister koncentrationen. Det gælder naturligvis ikke alle eleverne, men de fleste reaktioner viser, at dele af celleoplevelsen fungerer bedst for et voksent publikum.

Vi tror på, at celle-oplevelsen formår at afkræve en stillingtagen fra den besøgende. Når man som gæst på museet er låst inde i det halvmørke rum, er det ganske enkelt ikke muligt at være ligeglad med den historie, som rummet, lydscenen og den låste dør tilsammen fortæller. Dette er fælles for både børn og voksne, for selvom skoleeleverne ikke berøres lige så stærkt af Hvidstengruppens historie som de voksne, går de alligevel fra museet med en viden og, måske endnu vigtigere, en følelse af, at der kunne ske noget virkeligt slemt, hvis man blev taget.

Vejen frem?

Vores besøgstal siden åbningen vidner om, at museumsoplevelsen "Hvidstengruppen arresteret" har været et tilløbsstykke. I foråret og sommeren 2012 gav udstillingen et forøget besøgstal på 45 %, og i marts måned 2012 kunne Besættelsesmuseet konstatere en fremgang på hele 125 %. Selv landsdækkende medier, der ellers sjældent interesserer sig for Besættelsesmuseet, har skrevet om cellen. Senest Information, der den 28. juni 2012 kaldte det ugens museumsoplevelse.

Arbejdet med celle-udstillingen er det første projekt på Besættelsesmuseet, efter det blev en del af Den Gamle By. På sin vis kan celle-oplevelsen anskues som en test af de formidlingsgreb, vi gerne vil anvende, når vi går videre med at udvikle Besættelsesmuseets udstillinger og formidling. Væksten i besøgstallet og den store interesse fra medierne understreger vigtigheden i at lave udstillinger, der er vedkommende og har relevans for folk.

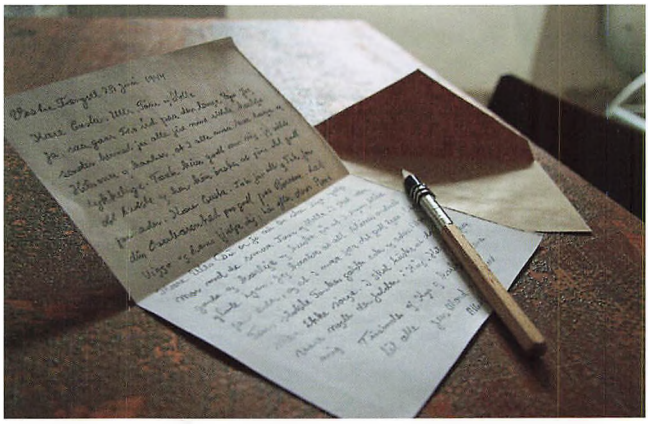

På bordet i fængselscellen ligger et rekonstrueret afskedsbrev.

Det er hævet over enhver tvivl, at Regner Grastens kolossale filmsucces har en afsmittende effekt på Besættelsesmuseets udstilling. Men at hægte sig på en succes og opnå synergi-effekten kræver andet og mere end blot at hænge en masse plancher op – det kræver også nytænkning i forhold til de greb, vi anvender i vores formidling. Vi kan som museum lære meget af både film- og teaterfolk, og de positive erfaringer med celle-oplevelsen peger i retning af, at vi er på rette spor.

English summary

In March 2012 the Occupation Museum in Aarhus opened a special exhibition called "The Hvidsten Group Arrested". The exhibition tells the story of how events unfolded when a resistance group in eastern Jutland was arrested by the Gestapo during the German occupation of Denmark in 1940-1945.

The aim of the exhibition is to give museum guests an idea of the fear and helplessness felt by the resistance fighters during their imprisonment. At the same time, the museum wanted to test new ways of interpreting its material for use in future exhibitions. In order to achieve this, the exhibition made use of the authentic cells that are preserved in the building that today houses the Occupation Museum's exhibitions. Quite simply, the museum's guests are shut into one of the cells, and then a five-minute sound picture is played, during which the prisoners meet the curt prison guard and hear the letters written by the condemned men to their families. The result is a very moving experience, which visitors have much appreciated.

Med mennesket i centrum

Af Elsebeth Aasted Schanz

Den Gamle By arbejder i disse år med at opdatere og skabe liv i de værkstedsudstillinger, der har stået stort set uændret siden 1930'erne og 40'erne. Museumsinspektør, ph.d. Elsebeth Aasted Schanz, redegør her for tankerne bag arbejdet og for projekterne Håndværkerne i Baghuset og Håndværkernes Gade. Projekterne er blevet til med støtte fra Arbejdsmarkedets Feriefond.

Når man gerne vil vide noget om, hvad det var for et liv, vores forfædre levede, er det især de kulturhistoriske museer og heriblandt frilandsmuseerne, der kan give svar på en del af vores spørgsmål. Her bliver genstandene et middel til en dybere indsigt i stedet for et mål i sig selv. Det er ikke tingen som sådan, der er interessant, men det, den kan fortælle, den verden, den kan bringes til at åbne for os, det levede liv, vi

Snedkerens værksted i Haderslevhuset, som nu kaldes Håndværkerne i Baghuset, før den nye formidling af værkstedet.

kan få en fornemmelse af. På den måde kommer menneskelivet til at stå som den centrale krumtap.

Tid til opdatering

Mennesket er netop den røde tråd i projekterne Håndværkerne i Baghuset og Håndværkernes Gade. Ved forskellige kunstgreb bringes det i fokus i museumsudstillingerne, bl.a. ved hjælp af dukker, film, touchskærm og menneskeskabte lyde, der alle sætter spot på den gode historie. Projekterne koncentrerer sig om gadeforløbene tæt på Den Gamle Bys hovedindgang, nemlig Vestergade med håndværkernes mange udhængsskilte og Algade på den anden side af museets åløb.

Det er især Den Gamle Bys værkstedsudstillinger, som kommer under kærlig behandling. Hovedparten af Den Gamle Bys værksteder blev opstillet for mellem 50 og 80 år siden, og de har stort set ikke ændret sig gennem alle disse år. Formen var og er fortsat et tableau, der skal give indtryk af, at den arbejdende håndværker har forladt sit værksted for en kort bemærkning, og om et øjeblik træder ind i rummet og tager fat på sin opgave igen.

Men i dag lever illusionen ikke længere. Flere af hånd-

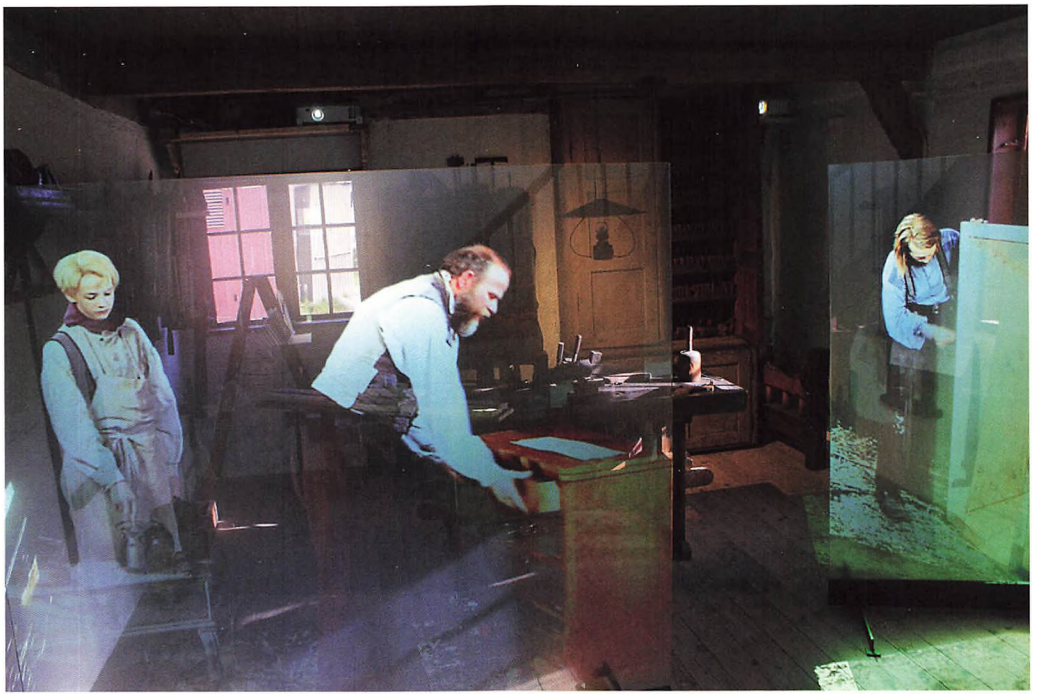

Snedkerens nyformidlede værksted er indrettet omkring filmen, der gør rummet levende.

Malerens værksted i Haderslevhuset inden renoveringen af værkstedet.

værkene, som var velkendte, da værkstederne blev etableret, er ikke længere umiddelbart genkendelige for publikum og er derfor svære at afkode og forstå. Ofte har jeg hørt bemærkninger som "nå, det er nok en bager", når jeg stod ved brændevinsbrænderiets store gærkar, eller "hvad mon de laver derinde, det er nok noget med garn", som en refleksion over de spundne tobaksruller over tobaksbutikken. For slet ikke at tale om den velmenende far, der begejstret bekendtgjorde over for sin søn, "at det dér er klipfisk, de smager skidegodt", mens han ivrigt pegede på tobaksbladene, der hang til tørre i tobakstørreladen. Se, dér har vi et formidlingsproblem.

Nogle af udstillingerne i Den Gamle By virker mentalt støvede, de taler ikke længere til publikum og vækker deres meddigtende fantasi. De mangler med andre ord det element af sansning, der rammer dybt og bredt. Der er brug for en fornyelse af og en variation i formidlingsformen, som fremhæver mennesket og den menneskelige handling.

Idégrundlag

Også Peter Holm var opmærksom på den sansebetonede oplevelse og de menneskelige spor, da han grundlagde Den

Det nyindrettede malerværksted med maleren, som river farve.

Gamle By og indrettede de første interiører. Han vidste, at den fortællende detalje var vigtig, at de små genstande, der i teatrets verden bliver beskrevet som "genstande til afspejling af en fysisk handling", gjorde et interiør levende. Det kunne være et håndarbejde efterladt på et bord eller et stykke legetøj glemt på gulvet. Han iscenesatte en stemning ved blomsterne i vindueskarmen og et let gardin, gennemskinnet af solen, som fremkaldte lysflimmer på en blank mahogniflade. Derfor lyder feltråbet i Den Gamle By også ofte: "Tilbage til Peter Holm".

I dag har vi mulighed for at benytte os af virkemidler, som var ukendte på Peter Holms tid. Og dog er de fortsat i overensstemmelse med hans visioner og museets oprindelige ånd. Tanken er, at de forskellige virkemidler, vi arbejder med, skal supplere hinanden, at man skal overraskes over dem, fordi de i større eller mindre grad varierer fra hus til hus og fra udstilling til udstilling. Virkemidlerne må således ikke blive så konforme, at publikum vender sig til dem, for så mister de deres effekt. Det er i kombinationen af disse nye virkemidler og museets gamle grundlæggende idé, at vi har planlagt Håndværkerne i Baghuset og Håndværkernes Gade. Vores

Som noget nyt er der blevet indrettet en udstilling med genstande fra håndværkslavene. Her ses en såkaldt velkomst, en drikkepokal fra Aarhus Smedelav 1723.

fremtidsplaner og arbejde bygger med andre ord på et solidt fundament.

Den basale sansning

Ved at formidle forståelse og indsigt via sansning rammer man et meget bredt publikum. Sanseoplevelsen virker umiddelbart og kræver ingen fortolkninger. Den sætter sig dermed ud over publikums nationalitet, alder samt fysiske, mentale og intellektuelle formåen. Publikums tilegnelse bliver umiddelbar i stedet for at skulle på en omstændelig omvej.

Pointen er, at vi alle sanser ens, skønt vi forstår det sansede forskelligt. Det er ikke nogen ny erkendelse, men en grundigt efterprøvet filosofisk tanke, som ikke mindst teologen K.E. Løgstrup (1905-1981) arbejdede meget med. Vi sanser grundlæggende det samme også henover tid. Verden omkring os udvikler sig til stadighed, men menneskehjernen har ikke udviklet sig i tusindvis af år. Det vil sige, at vi alle både før og nu ser, lugter, hører etc. på samme måde. Samtidig har menneskets grundvilkår gennem alle tider været de samme: Vi spiser, vi sover, vi elsker, vi glædes, vi føler angst, vi sørger, vi forskrækkes, og vi begejstres. Det er noget, vi alle umiddelbart kan forholde os til. Så det er her, i vores sanseverden og i det alment genkendelige, museerne kan tage fat for at ramme bredt.

Lydbilleder i Algade

Med lyde taler man direkte til sanserne og den ubevidste erindring. Lydene berører vores følelser og kan i løbet af et splitsekund hensætte os til en anden tid og et andet rum. Når jeg hører en gammel trætrappe knirke på en ganske bestemt måde, er jeg igen en lille pige, som kæmper mig op af trappen i min bedstemors hus, fordi hendes trappe havde nøjagtig den samme knirkelyd. Og når rågerne letter med en hæs, skrattende klagen, er jeg tilbage ved min barndoms sommerferier i Holstebro. Det er denne erindringsassociation, vi også spiller på, når vi arbejder med lyde i interiørerne.

Når man går forbi muren, som omgiver Borgmestergårdens have, kan man risikere at vække den store, fiktive lænkehund, som giver sig til kende med en dyb, aggressiv gøen, mens den løber ophidset frem og tilbage bag muren. Forinden er man måske blevet berørt af den stille sang fra vuggevi-

serne "Nu lukker sig mit øje" og "Nu skal du kønt dig putte ned" samt den beroligende tyssen og nynnen fra den unge mor, der forsøger at vugge sit grædende barn i søvn. Mor og barn er flyttet ind over guldsmedens værksted. Skråt overfor arbejdes der med at skovle hvedekorn på brænderiets loft og mellem hosten og harken, fordi støvet går ham i halsen, fløjter karlen melodien til "Dengang jeg drog af sted". Harmonien brydes af manden og konen, der skændes bag det lille åbentstående vindue i Borgmestergården, mens porcelænet i kampens hede smadres mod væggen og manden smækker arrigt med døren. Man fornemmer det levede liv, selv om man ikke kan se, hvem eller hvad der frembringer lydene.

I realiteten er lydene indøvet i et studie og indspillet på skiver, som nu afspilles i en sløjfe, så historien med et bestemt interval kan gentage sig. Men effekten af lydbillederne er stor. Publikum går ubevidst med på legen og danner deres egne billeder inde i hovedet af de mennesker eller dyr, som har deres hverdag i byens liv.

Nye fortællinger i Haderslevhusene

Øverst i Vestergade ligger Haderslevhusene inde i gården bag det store gule renæssancehus. Komplekset består af et bindingsværkshus og et bulhus. I næsten 75 år har Haderslevhusene rummet malerens, tømrerens og snedkerens værksteder samt et lærlingekammer og i lige så lang tid har udstillingerne stort set ikke ændret sig. Men nu er tiden moden til at præsentere en række nye fortællinger.

Som noget helt nyt er bindingsværkshusets første sal nu tilgængelig for publikum og der er blevet indrettet to udstillinger om henholdsvis håndværkslavenes historie og byggefagenes håndværk.

I sin formidling skal hele huset emme af menneskelig tilstedeværelse, og fortællingen spiller på flere forskellige tangenter i et frugtbart miks af nyt og gammelt. Det er fortsat bygningshåndværkerne maleren, tømreren og snedkeren, vi møder i komplekset, nu også suppleret med en formidling af murerens arbejde. Men historierne præsenteres med nye virkemidler. Man kan opleve de historiske værksteder, dukker, film, touchskærm, montreudstillinger, en tegneserie, fortællende plancher, værktøj og andre genstande, bygningselementer i størrelsesforholdet 1:1 og aktiverende lege for hele familien.

Skafferstok fra 1700 fra Aarhus skomagersvendes lav.

Filminstruktør Aage Rais-Nordentoft iscenesætter Benjamin Aaen Bau som lærredrengen Oskar og Asger Nørlund Christensen i rollen som den koleriske snedkermester.

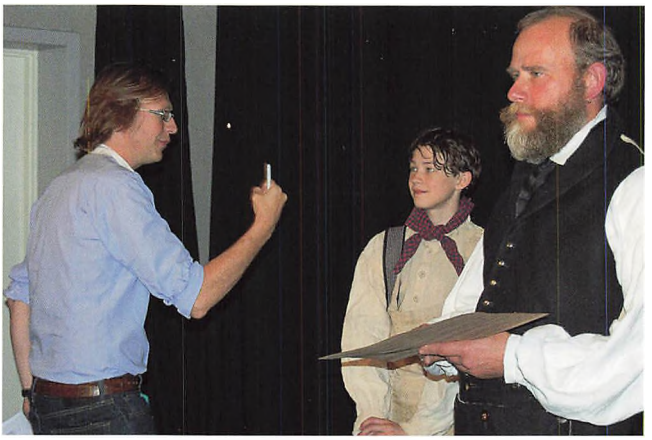

Vi har hele tiden været os bevidst, at Haderslevhusene ikke måtte gå hen at blive det rene hurlum-hej-tivoli, men at oplevelsen skulle spændes for en vogn med oplysning. Det har resulteret i et hus, som indbyder publikum til at engagere sig og leve med i fortællingerne. Som gerne vil belyse historien og oplyse, men samtidig underholde og involvere sit publikum.

Oskar Larsens håndværkerliv

Snedkeren Oskar Larsen er en gennemgående figur i Haderlevhusene. Vi træffer ham både som dukke i lærlingekammeret, som aktør på filmen i snedkerværkstedet og som tegneseriefigur oppe på første salen, hvor de lavshistoriske genstande er udstillet.

Ved at bruge Oskar som gennemgående figur får vi fortællingen hæftet op på et menneske, som vi følger fra barn til ældre. Gennem hans personlige historie får vi noget historisk faktuelt at vide om, hvordan vilkårene var for en læredreng i første halvdel af 1800-tallet, hvordan en behøvling fandt sted, hvilken funktion og symbolsk betydning de forskellige lavshistoriske genstande havde, hvor vidt omkring en svend på valsen kunne komme og meget mere. En viden som så at sige bliver leget ind i os og som vi er mere modtagelige overfor, fordi vi har vores følelsesliv og fantasi med i processen. Når publikum forlader udstillingen, vil de fortælle, at de har mødt en læredreng, der hed Oskar, men skønt det kan være det dominerende indtryk, er det ikke det hele. De har nem-

lig med Oskar som katalysator fået noget at vide om lav og håndværk og levevilkår i midten af 1800-tallet.

Ghost Screens

Det nye formidlingstiltag i snedkerens værksted er en film i legemsstore dimensioner, der skaber en illusion af håndværkere, der arbejder i værkstedet.

Oprindeligt forestillede vi os, at der skulle kører en 3D film i rummet, men problemerne og begrænsningerne ved den teknik, fik os til at lede efter andre muligheder. Vi indledte et samarbejde med firmaet CAT Media, der foreslog projicering af filmsekvensen på glasskærme, de såkaldte Ghost Screens. Hvor 3D filmen af tekniske årsager kun muliggjorde indkig gennem en lille rude for en eller to personer af gangen, kunne vi nu åbne hele rummet for publikum.

Filmen projiceres på glaspladerne ved hjælp af skjulte kameraer og vi befolker rummet med legemsstore skikkelser, der arbejder, taler, skælder ud og på andre måder interagerer. Fordelen ved den filmiske effekt er således, at den kombinerer lyd, bevægelse, det talte ord, sanseindtrykket og et handlingsforløb. For slet ikke at tale om humoren, der er et vidunderligt middel til umiddelbar indlevelse og som erindringsfremmende faktor.

Filmen er optaget med aktører fra Den Gamle Bys Levende Museum samt en enkelt vaskeægte håndværker. Drejebogen til handlingsforløbet er udarbejdet af en faginspektør, der har lavet undersøgelser og studier af tidens sprogbrug samt over de sociale forhold og arbejdsgangen i datidens værksteder. Selve manuskriptet med replikkerne er skrevet af forfatter og dramatiker Niels Brunse. Filmens instruktion er lagt i hænderne på filminstruktør Aage Rais-Nordentoft, og både paryk, sminke og kostumer blev varetaget af folk, der er uddannet i fagene. Holdet bag den lille film er således ganske omfattende.

Fortællingen i snedkerværkstedet

Filmens handlingsforløb er enkelt og overskueligt. Vi møder mester, svend og lærlingen Oskar på et tilfældigt tidspunkt i løbet af en arbejdsdag. Værkstedets anden lærling samt de to andre svende er i byen for henholdsvis at aflevere og afhente genstande. Filmen kører i en sløjfe hele dagen og sekvensen varer ca. 5 minutter.

Katrine Tersqov lægger sminke, sætter hår og klipper skæg på aktørerne.

Hele holdet bag filmen i snedkerværkstedet. Fra venstre mod højre museumsinspektør Elsebeth Aasted Schanz, kostumier Hanne Melvej, kameramand Morten Madsen, aktør Benjamin Aaen Bau, filminstruktør Aage Rais-Nordentoft, sminkøse Katrine Tersqov, aktør Asger Nørlund Christensen, aktør Andreas Kyed, kostumier Mia Horup, assistent Sanne Staal Guldholt. Kun manuskriptforfatteren Niels Brunse mangler.

I hovedtræk udspiller handlingen sig på følgende måde. Svenden arbejder i baggrunden på et kistelåg, mens mester docerer veltilfreds for sin nye lærling Oskar om den kommode, han er ved at finere. Han bliver dog hurtigt irriteret på sin svend og vred på sin lærling, da ilden i limovnen viser sig at være gået ud. Oskar må tænde op igen, men har ikke lagt spånerne ordentligt til rette til optændingen. Der udvikler sig røggas, som resulterer i en eksplosion, der får limpotten til at lette. Mester bliver tosset og langer lærredrengen en lussing. Arrigt spytter mester skråtobak og kigger olmt ud mod publikum. Han spytter den gamle skrå ud i høvlspånerne på gulvet og sætter en ny fast oppe under læben. I mellemtiden får Oskar tændt op i ovnen. Han rører nu i limen og kommer med en bemærkning til mester om, at limen lugter som et kadaver, og mester brummer, at benlim sgu også stammer fra et dyrekadaver, så det er vel ikke så mærkeligt. Oskar rører lidt for ivrigt i limen og kommer til at skvætte over kanten af potten med den, så en klat lim lan-

Alt-mulig-mand Erling Larsen fra Møllebo Antik lægger her sidste hånd på udstillingens barnekiste.

der på mesters sko. Endnu engang bliver mester rasende og stikker ham en lussing. Oskar bøjer sig over gryden med lim, som han nu forsigtigt rører videre i. Mester vender på ny sin opmærksomhed mod kommoden og optrinet slutter.

De sorte kister

Som noget nyt kan publikum nu få adgang til rummet ved siden af snedkerværkstedet. De kan komme helt tæt på tingene i rummet, og da ingen af dem er museumsgenstande, må de også gerne røre ved dem og få den sanseoplevelse, det giver at "se med hænderne". Rummet er snedkerens lagerplads, hvor han har tømmer og træ liggende og hvor han opbevarer sine færdige ligkister.

Fremstillingen af ligkister var en sikker og vigtig indtægtskilde for snedkeren. Han bistod også, når den døde skulle lægges i kiste. Bedemand som selvstændigt erhverv opstod først i begyndelsen af 1900-tallet. Snedkeren leverede kister til rig og fattig, til børn og voksne. Dødeligheden blandt børn var stor i 1839, hvad den lille barnekiste, som er opstillet i lokalet, er udtryk for.

Ligkisterne giver en særlig stemning til rummet. Døden er fælles for os alle og synet af kisterne gør et stærkt følelsesmæssigt indtryk på de fleste. Kisterne er med omhu fremstillet af alt-mulig-manden Erling Larsen fra Møllebo Antik efter nøje kildestudier i udformningen af kister i 1830'erne.

Dukken af den trætte læredreng sidder og hænger på kanten af sengen, mens hårtoppen af den anden læredreng stikker op over olmerdugsdynen nede i sengen.

Figurerne

I Haderslevhusene arbejdes der også med dukker i formidlingen. Meningen med dukkerne er endnu engang at bringe mennesket i fokus, at accentuere at det er det levede menneskeliv, vi fortæller om, at genstandene ikke er der for deres egen skyld, men for at fortælle noget om personerne og den tid, de engang har virket i.

I Haderslevhusenes lærlingekammer står vi atter ansigt til ansigt med Oskar. Han er netop begyndt i sin læreplads som snedker. Det er hans opgave at tænde op i værkstedet, så alt er klart, når mester og svende indfinder sig. Han sid-

der søvnig på kanten af sengen iført sin natskjorte, der også er den skjorte, han har på om dagen. Hovedet hviler tungt mod hånden og han sender os et træt blik, når vi kigger ind af døren til ham. Bag Oskar ligger den to år ældre lærredreng Søren og sover. Kun toppen af hans strittende hår stikker op over dynen.

Inde i Haderslevhusenes bindingsværksdel står malersvenden henne ved arbejdsbordet i færd med at rive farvepigment. Den roterende bevægelse med den tunge granitsten aflæses af hans talende ryg. Udefra kan man gennem vinduet ind til værkstedet se hans koncentrerede ansigtsudtryk. Hos tømrerne i værkstedet overfor er en ældre og en yngre svend i gang med at høvle med en stor okshøvl, der er tung og sej i

Ansigtshuden er minutiøst bemalet, så også de små røde bumser træder frem.

Tømrerne lægger alle kræfter i håndteringen af okshøvlen i tømrerværkstedet.

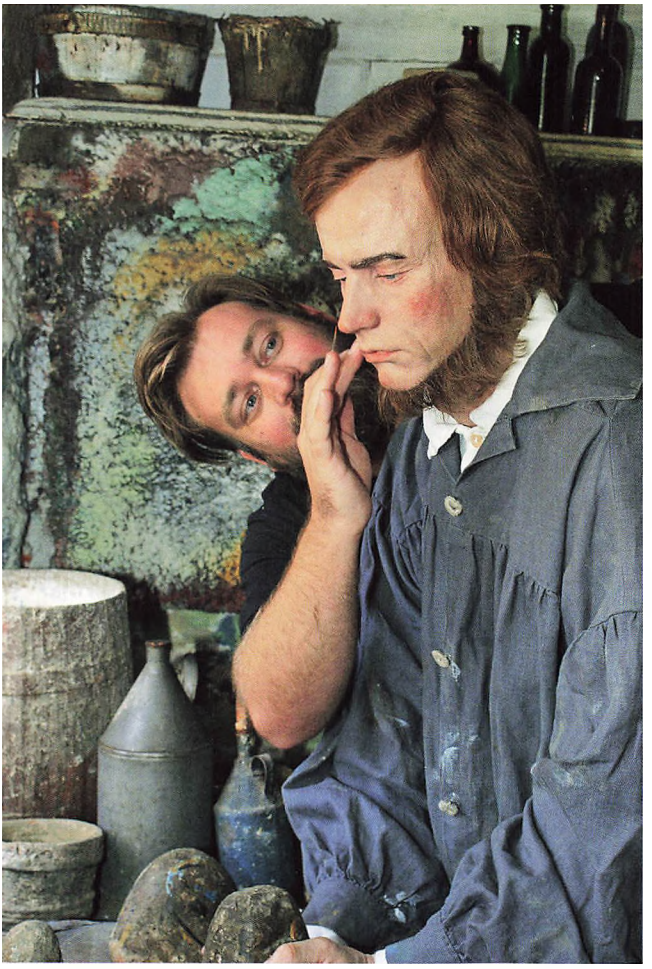

Dukkemageren Per Kapper lægger sidste hånd på malerdukkens ansigt.

Lars Laursen, der har stået model til maleren, ser på sit alter ego i en udgave fra midten af 1800-tallet.

brug og derfor kræver kræfter fra to fuldvoksne mænd. Høvlelyde supplerer og forstærker indtrykket af de to figurer.

Det er bestemt ikke nogen ny tanke at bruge dukker, men et gennemprøvet og for så vidt meget traditionelt koncept. Vores dukker er imidlertid så livagtige og nøjagtige i detaljen og så realistiske, at man næsten forventer at se dem trække vejret, blinke med øjnene eller pludselig vende sig om mod beskueren. Det er ikke stiliserede mannequiner, vi er ude i, men afstøbninger af levende mennesker i en teknik, så de mindste rynker og ardannelser samt små ujævnheder og skævheder i ansigtet kommer frem. Detaljerne er med til at give figurerne karakter og gøre dem interessante. Ambitionen er, at publikum skal tænke "menneske" og ikke "dukke" i mødet med figurerne.

KapperCreations

I vores søgen efter en kapabel dukkemager faldt valget på Per Kapper og hans firma KapperCreations. Vi mødtes på museet en grå mandag i december og da han kom gående ned ad Vestergade i Den Gamle By med et hoved under hver arm, var jeg ikke et øjeblik i tvivl om, at her kom manden, som jeg havde en aftale med.

Gipsafstøbningen af malerens krop er sat hen i et hjørne af dukkemagerens værksted.

Oprindeligt udlært sminkør og nu selvlært indenfor faget "special effects" var Per Kapper leveringsdygtig i stort set alt fra parterede lig, over vampyrer med bloddryppende tænder til mærkværdige rumvæsner. Og altså også i fremstillingen af uhyggeligt realistiske, menneskelignende figurer. Ingen tvivl om at Per var manden, som vi trygt kunne lægge vores opgave i hænderne på, og vi drog derfor til København for at få afstøbt et par mennesker.

At afstøbe et menneske

I første omgang var det malersvenden og vores lille læredreng Oskar, som skulle støbes og vi havde fundet et par velegnede forlæg, som var villige til at stille deres krop og hoved til disposition og gennemgå den ikke særligt behagelige støbeproces.

At komme til KapperCreations værksted var som at træde ind i troldmandens forunderlige verden. Overalt hang eller stod der hoveder, mærkelige figurer, kasser med næser, fødder, hænder eller ligdele og oppe under loftet hang et glad smilende skellet.

Per Capper og hans medarbejdere afstøber Benjamin Aaen Baus hoved og ansigt i silikone. Den færdige figur sidder nu på kanten af sengen i lærlingekammeret.

Materialet til fremstilling af dukkerne lå allerede linet op med forbilledlig præcision og ordenssans. Nok er det kun fantasien, der sætter grænser, men selve arbejdsprocessen er overordentlig veldisciplineret.

Det mærker man også, når afstøbningen tager fart i et intenst koncentreret forløb. Støbemassen stivner så hurtigt, at det er absolut nødvendigt med en målrettet indsats, hvor alle kender deres plads og funktion. Derfor lyder de tilbagevendende spørgsmål inden afstøbningen går i gang: "Er alle klar over, hvad de skal lave?" og "Er alle klar?" og efter bekræftende tilbagemelding: "Godt, så kører vi!", hvorefter en imponerende koreografi af krydsende arme og arbejdende hænder indtager det støbeklare menneske. Der er seks personer i gang på samme tid og ordene er knappe og præcise, ansigtsudtrykkene koncentrerede.

Senere krænges et ler ansigt ud af støbeformen. Dette er base for det videre arbejde. Dukkemageren finpudser nu ansigtet, tilpasser acryl øjnene, udformer ansigtsmimikken og gendanner hudstrukturen. Bagefter laves en ny støbeform og i denne støbes det endelige og færdige hoved i en specialfremstillet glasfiber blanding, der til forveksling ligner hud. Glasfiberhovedet krænges ud af formen og i en meget tidskrævende proces bemales det med mange på hinanden følgende lag for at skabe illusionen af levende hud. Til sidst afsluttes processen med den omstændelige efterbehandling, hvor dukken forsynes med øjne, hår, øjenvipper, øjenbryn og evt. skæg eller skægstubbe.

Der lægges gips omkring silikonen.

Kroppene støbes i materialet urethan plast og tilpasses det færdige hoved. En menneskefigur er født.

Dragterne

Alle dragterne, både dem dukkerne er iklædt og dem, der bruges i snedkerværkstedets filmsekvens, er blevet til efter nøje historiske studier. En faginspektør har fordybet sig i kildematerialet og Den Gamle Bys egen systuen har udformet mønstrene og tilvirket dragterne efter de individuelle mål. Der er lagt stor vægt på, at dragterne skulle være historisk korrekte helt ned i mindste detalje. Det samme gælder fodtøjet, der varierer fra tunge træsko med halm i over tøfler til praktiske støvler.

Tegneserie og lavshistorie

Med tegneserien om Oskar er vi ovre i et helt andet fortællende element end med dukkerne og filmen. Den giver nogle muligheder for at gå i dybden og i bredden med fortællingen både i tid og sted. Som figur er Oskar fastfrosset i et øjebliksbillede, mens filmsekvensen giver et indtryk af hans hverdag som lærling. I tegneserien foldes historien ud og vi kan følge ham gennem et helt livsforløb krydret med private og personlige oplevelser, der gør ham til en helstøbt figur.

Tegneserien er farvelagt og grundmodulet er en billedstørrelse på 12x12 og 18x18 cm. Billederne følger rummet og former sig på baggrund af rummets muligheder, begrænsninger og særheder.

Der er to forskellige adgange til udstillingen, den ene via en trappe nedefra og den anden fra rummet ved siden af. Når man kommer op ad trappen nede fra malerens værksted, står man ansigt til ansigt med læredrengen Oskar, der er trådt ud af tegneserien og her byder velkommen i en legemsstor dukketeateragtig figur, som venligt men bestemt angiver, hvilken vej du skal følge i udstillingen. Kommer man ind i lokalet fra udstillingen ved siden af, er det den gamle snedkermester Oskar, man bliver modtaget af i en legemsstor papfigur og han tilretteviser ligeledes publikum, så de ved, hvor de skal begynde. Endelig møder vi Oskar i legemsstor figur midt i sin bedste ungdom iklædt vandredragt med ransel på ryggen og vandrestav i hånden. Han står ved siden af et Europakort, der gengiver hans rute fra de tre år på valsen.

Tegneserietegneren Ingo Milton har med kreativ fantasi udarbejdet tegneserien om Oskar Larsens liv fra læredreng til mester. Serien hænger på væggen i det rum, hvor lavenes genstande er udstillet.

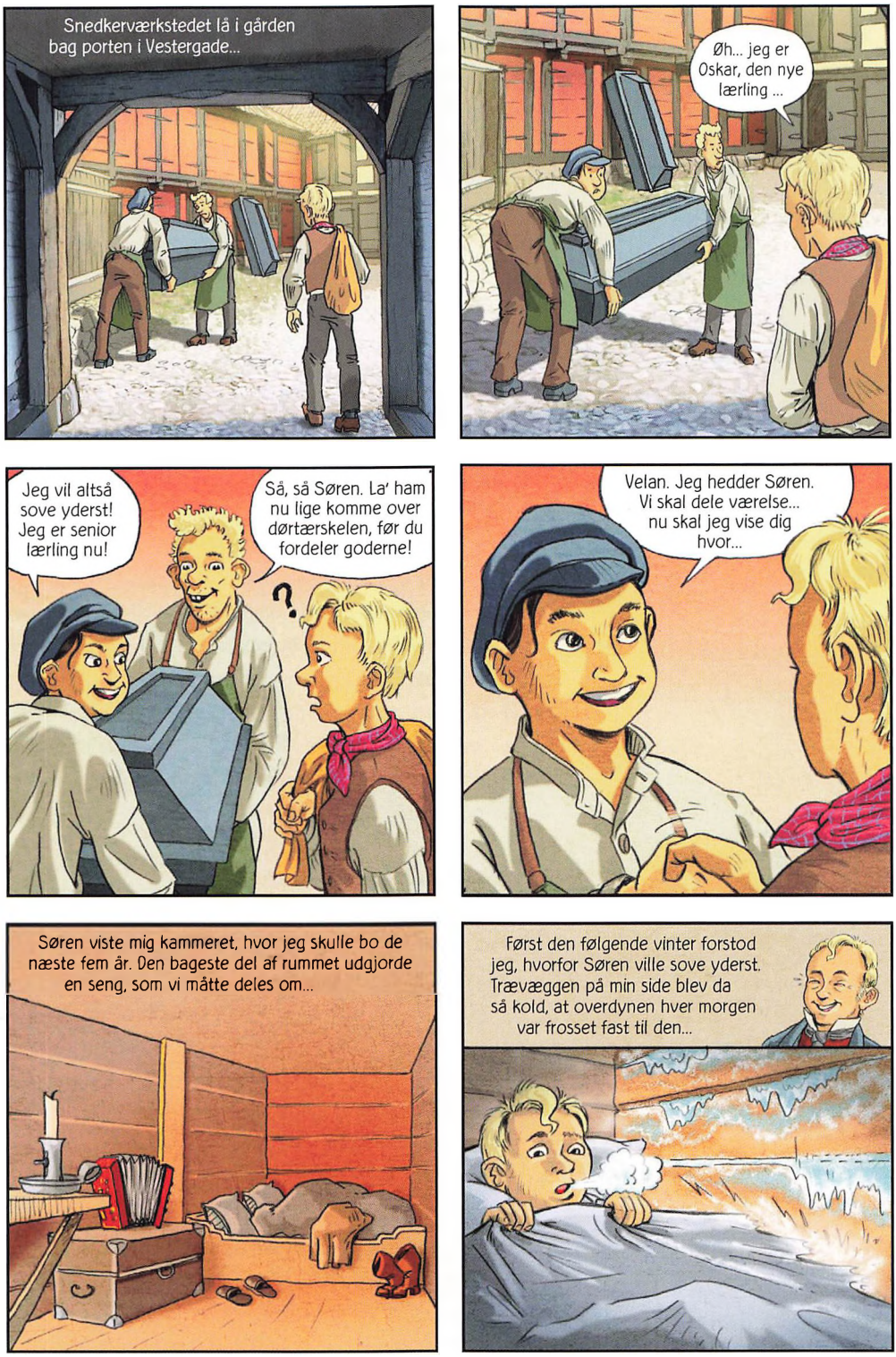
Snedkerværkstedet lå i gården bag porten i Vestergade...
Øh... jeg er Oskar, den nye lærling ...
Jeg vil altså sove yderst! Jeg er senior lærling nu!
Så, så Søren. La' ham nu lige komme over dørtærskelen, før du fordeler goderne!
?
Velan. Jeg hedder Søren. Vi skal dele værelse... nu skal jeg vise dig hvor...
Søren viste mig kammeret, hvor jeg skulle bo de næste fem år. Den bageste del af rummet udgjorde en seng, som vi måtte deles om...
Først den følgende vinter forstod jeg, hvorfor Søren ville sove yderst. Trævæggen på min side blev da så kold, at overdynen hver morgen var frosset fast til den...

Vi møder Oskar første gang i 1839, da han er 12 år gammel og lige begyndt i sin læreplads hos snedkeren i Haderslev. Der introduceres flere personer i hans omgivelser, heriblandt mesters søde datter Esther, som han får et godt øje til og hun til ham. Vi ser ham vokse og blive fortrolig med sit fag som snedker. Han aflægger svendeprøve og udsættes for den ceremonielle skik, der kaldes en behøvling, hvorefter han kan kalde sig zünftig. En vigtig status som garanterer, at han vitterligt har bestået sin svendeprøve og de mange hemmelige hilsener, som vil åbne dørene for ham hos fagfælder i hele Europa.

Vi følger Oskar på valsen rundt i Europa, og gennem hans faglighed og hans berøring med lavet får vi noget at vide om de lavshistoriske genstande, der er udstillet i montrerne. Hver del af tegneserien er hængt op i forhold til montrerne, så man i tegneserien kan genkende de udstillede genstande inde bag glasset og få en forståelse for deres anvendelse.

Tegneserien er skabt af tegneseriemageren Ingo Milton. Han har arbejdet ud fra en drejebog og historiske kilder og fotos af genstande, som faginspektøren har forsynet ham med og samtidig har han selv lavet research. Med sin smittende begejstring, sin særegne evne til indlevelse, sin meddigtende fantasi, respekten for de historiske kilder og ikke mindst sit kunstneriske og kreative talent, har han bid for bid tegnet sig ind på personerne og deres gerninger.

Bygningshåndværkerne i arbejde

På første sal i Haderslevhusene inde ved siden af den lavshistoriske udstilling fortælles om byggefagenes håndværkere og håndværk. Udstillingen former sig om to zoner eller bygningselementer, hvor en del af et bindingsværkshus er opført i størrelsesforholdet 1:1. Hver zone repræsenterer to håndværk og det er de samme håndværk, som genfindes i den øvrige del af huset, nemlig, murer, tømrer, maler og snedker. Men hvor de andre udstillinger viser værkstederne og værktøjet, vil denne udstilling fortælle om det produkt, der fremstilles.

Begge bygningszoner viser, hvordan arbejdet med bindingsværksbygningen skrider frem og giver indblik i, hvad det er, den enkelte håndværker bidrager med. De fire håndværk belyses ved hjælp af en treklang, der hedder bygnings-

Via en trykfølsom skærm kan man spørge Den Gamle Bys håndværkere, hvad det er for noget værktøj, de arbejder med og hvilken arbejdsproces, det bruges i.

del, oplysende planche samt aktivitet. Det vil sige, at der i forbindelse med de to udsnit af bindingsværkshuset er en tavle, der forklarer, hvad det er, man ser og viser noget af det værktøj, der har været anvendt samt en aktivitet, der knytter sig til de pågældende fag og hvor publikum – børn såvel som voksne – selv kan prøve kræfter med håndværket. F.eks. er der hos tømreren et stort puslespil, hvor man kan sætte en del af et bindingsværksfag sammen og erfare, hvordan samlingerne passer som fod i hose. Hos maleren kan man gætte, hvad det er for en plante eller et dyr, der giver en bestemt farve, ved at åbne nogle låger og se, hvad der gemmer sig bag dem, og hos mureren kan man løfte en murespand med mursten og på egen krop mærke, hvor tung den er.

Mod slutningen af udstillingen støder man på en såkaldt ekspertskærm. Det er en interaktiv touch screen med fire trykfølsomme områder, som hver især viser mureren, tømreren, maleren og snedkeren. De står afventende og tripper og håber på, at publikum vil stille dem nogle spørgsmål. Ved tryk på en af håndværkerne kommer man ind til værktøjet, som anvendes af den pågældende håndværker og senere videre til en procesoptagelse, hvor håndværkeren arbejder på et emne. Undervejs fortæller håndværkeren om både værktøj og proces.

Skærmen giver således mulighed for at gå i dybden med noget af håndværkernes værktøj og demonstrerer brugen af det. Samtidig er det en person, der toner frem og henvender sig direkte til den, der spørger, hvilket igen er med til at få mennesket – både den, der spørger og den, der svarer – frem i første række. Den nysgerrige, der stiller spørgsmålet, føler sig set og hørt, og ved håndværkerens præsentation af værktøjet er det ikke genstanden i sig selv, der kommer i fokus, men derimod håndværkerens arbejde med den.

Når publikum efterfølgende går ud i Den Gamle Bys gader, har de fået en indførelse i, hvordan et bindingsværkshus opføres og kan se med større indsigt og forståelse samt fornyet nysgerrighed og interesse på Den Gamle Bys mange bindingsværkshuse.

Håndværkernes Gade

Med Håndværkerne i Baghuset og lydbillederne i Algade er første del af projektet med ny formidling af primært værkstederne ført til ende. Vi forventer at afslutte anden del af projektet i løbet af foråret og sommeren 2013. Her vil flere af værkstederne og interiørerne i Håndværkernes Gade i Den Gamle Bys Vestergade blive forsynet med dukker.

Publikum i centrum

Med mennesket i centrum i Håndværkerne i Baghuset og Håndværkernes Gade har de gamle, trætte værksteder fået et formidlingsmæssigt løft, der gør dem mere vedkommende og interessante for vores besøgende. De kan se fortiden i øjnene på en ny måde og får en anden indfaldsvinkel til interiørerne. Det er nemlig ikke kun i udstillingerne, vi sætter mennesket i centrum. Denne ambition omfatter også vores publikum, som vi bestræber os på at give den bedst mulige oplevelse. For det må godt være sjovt at gå på museum.

English summary

In the next few years Den Gamle By will be updating and bringing new life to the workshop exhibitions, which are still more or less unaltered as they were in the 1930s and 1940s. The project "Craftsmen in the back building" includes the joiner's, the carpenter's and the painter's workshops and the joiner's apprentice's room. A short dramatized film sequence

is played in the joiner's workshop, projected on to large glass screens in the workshop. The other rooms are presented with the help of very lifelike model figures. The project also includes a completely new exhibition of objects associated with the guild, which are explained with the help of a cartoon strip. Another new exhibition illustrates the work of the building craftsmen and their tools. It includes several activating elements, which both children and adults can try out. "The Craftsmen's Street" project includes a series of sound pictures that add atmosphere to the street scene, and work is in progress to make even more models of people for a forthcoming phase of the project. The idea is to bring people to the centre all the time.

Tre lejligheder i Tårnborg

Af Allan Leth Frandsen og Anne Cathrine Lorentzen

I sommeren 2013 åbner de første lejligheder i det moderne bykvarter fra 1974. Lejlighederne ligger i det store hjørnehus, Tårnborg, der er en kopi af et eksisterende hus i Helsingør. Forud for indretningen har Den Gamle By fastlagt en formidlingsstrategi for alle lejligheder i 1974-kvarteret, som opføres med støtte af A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal. Projektleder, cand.mag. Anne Cathrine Lorentzen og projektchef, cand.phil. Allan Leth Frandsen fortæller om overvejelser og beslutninger.

Næste sommer kan Den Gamle Bys gæster foretage en tidsrejse til 1974. Her kan de blandt andet besøge tre hjem, hvor dørene er åbne og gæsterne bydes indenfor.

Man kan kigge ind hos kernefamilien med de to børn. Lige overfor kernefamilien bor fire venstreorienterede unge i et kollektiv. I opgangen bor også en enlig, kvindelig skoleinspektør i en femværelses lejlighed, hvor hun har plads til sin fars arbejdsværelse fra begyndelsen af 1920'erne.

Lejlighederne i Tårnborg udgør blot en mindre del af de i alt ti boliginteriører, der er planlagt i 1974-kvarteret. I det seneste års tid har vi udarbejdet en fælles formidlingsstrategi for alle disse interiører:

- Historier fra højkonjunkturen 1958-1973
- Konkrete personers hjem skal fortælle historierne
- Gæsterne skal have mulighed for at gå i dialog med interiørerne
- Forskellige formidlingsformer i forskellige lejligheder

Denne artikel gennemgår de fire elementer i strategien.

Historier fra højkonjunkturen

Den overordnede historie i 1974-kvarteret er velstandsstigningen fra 1958 til oliekrisen i 1973. Perioden kendetegnes ved ord som: Forbrugseksplosion, køb-og-smid-væk-kultur, parcelhuse, massekultur, velfærdsstat og gæstearbejdere.

Hos læreren og pædagogen. Hvis en af Den Gamle Bys ansatte skulle indrette et lærerpars hjem årgang 1974, er det tvivlsomt, om der ville blive hængt seks juleplatter på væggen. Men ved at indrette konkrete personers hjem i samarbejde med disse personer selv, kommer man tættere på den store variation i danskernes boliger. Foto Anne Grethe Andersen.

På den politiske scene blev det traditionelle fire-parti system væltet ved jordskredsvalget i 1973. Danskerne skulle vænne sig til EF, og desuden meldte de nye græsrodsbevægelser sig som en del af den politiske virkelighed.

En anden stærk strømning i perioden var dannelsen af en egentlig ungdomskultur. Den indeholdt oprør mod autoriteter og konventioner, øget politisk bevidsthed og ikke mindst uddannelse. Der var polariseringer mellem generationerne og de unge indbyrdes – mellem flippere, rockere og diskere.

Kønsrollerne ændrede sig – eller begyndte i det mindste at gøre det. P-pillerne kom, aborten blev frigivet, og det samme blev billedpornografien. Rødstrømperne lavede kvindelejre, og efterhånden som kvinderne indtog arbejdsmarkedet, blev der flere og flere børneinstitutioner.

Men oliekrisen i efteråret 1973 lukkede de glade tressere. Nu begyndte det at blive sparetid med efterisolering og forsatsruder, og det blev hverdag med kold krig, terror og flykapringer.

Konkrete personers hjem

Museet har valgt helt systematisk at lade efterkrigstidens Danmarkshistorie fortælle gennem konkrete personers lejligheder. Dette formidlingsmæssige princip kan man bl.a. opleve på Lower East Side Tenement Museum i New York. Museet er opbygget i en boligejendom, der blev opført i 1863 og forladt i 1934. Museet fortæller overordnet den generelle historie om de hundrede tusinder af europæere, der ankom

Kernefamilien med de to børn er på vej til at flytte i parcelhus. Det gjorde tusindvis af familier i 1960'erne og begyndelsen af 1970'erne. Hos kernefamilien og i de øvrige lejligheder i Tårnborg kan museets gæster komme helt ind i lejlighederne. Foto Jørn Meyer.

til New York fra 1800-tallet og fremefter. Og for at gøre historien vedkommende og nærværende fortælles den gennem konkrete familier, der har boet i huset. Den store, generelle historie om indvandringen til USA bliver dermed let forståelig gennem identificerbare personer. Det formidlingsmæssige greb med at fortælle den store efterkrigshistorie gennem konkrete hjem vil vi bruge i alle ti lejligheder årgang 1974.

Første skridt var at klarlægge, hvordan de ti lejligheder skal sammensættes, så de tilsammen kan give et troværdigt billede af den brede, danske befolknings dagligdag. Efter flere undersøgelser faldt valget på følgende:

Kernefamilien, kollektivet, skoleinspektøren, læreren og pædagogen, den enlige mor, arbejderparret på folkepension, de tyrkiske fremmedarbejdere, det unge par på kvisten (som Tue og Rikke i "Huset på Christianshavn"), den grønlandske studerende og den blinde, enlige mand.

Da beboersammensætningen var fastlagt, indledte vi jagten på de konkrete personer, vi manglede. Museet havde allerede indsamlet en del af interiørerne, men for eksempel efterlyste vi en typisk kernefamilie, der havde levet i 1974. Det skete både på Den Gamle Bys hjemmeside og ved flyers, der blev uddelt til museets besøgende.

En stor styrke ved at indsamle dagligdags historie på denne måde er, at der stadig findes øjenvidner til den historie, der skal fortælles. Alternativet ville være at indrette lejlighederne på baggrund af billeder, boligblade og litteratur. Altså at tage udgangspunkt i generel viden om tidens boligkultur og i de genstande, museet allerede har indsamlet.

Billede fra kollektiv i Aarhus, som danner model for kollektivet i Tårnborg. Sammen med billedet herunder er det et eksempel på ét af de modsætningspar, vi arbejder med i lejlighederne: det hektiske liv blandt de unge i kollektivet i modsætning til det mere stillestående liv hos den enlige skoleinspektør. Foto Vibeke Rygaard.

Øjenvidnerne – beboerne i de pågældende lejligheder – indgår i en løbende dialog med museet. De stiller op til dybdegående interviews om deres liv. De udlåner fotos og donerer genstande. De hjælper kort sagt med at genskabe deres hjem helt ned i detaljen: Hvilken barbermaskine brugte kernefamiliens far og hvilken badevægt stod der i kollektivets badeværelse?

Mulighed for dialog med interiørerne

Sideløbende med indsamlingen af oplysninger har formidlingsformerne været livligt diskuteret. Vi vil gerne finde nye og tidssvarende veje at kommunikere med vores gæster. I øjeblikket har museets gæster kun sjældent adgang til at komme

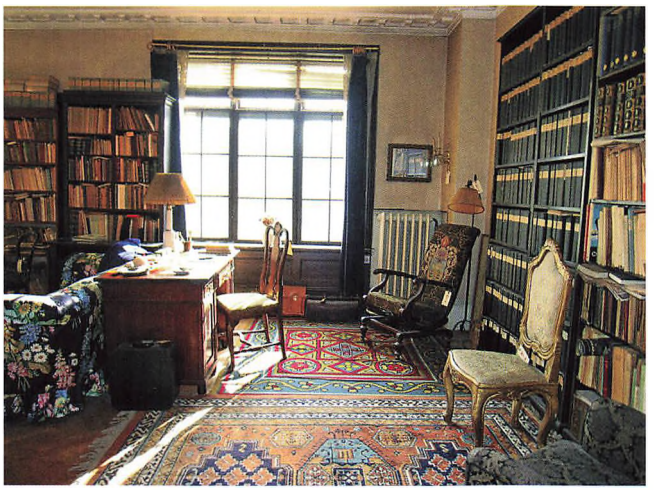

Den enlige, kvindelige skoleinspektør har så meget plads i sin store lejlighed, at hun har plads til at have faderens arbejdsværelse stående. Faderen var folketingsmedlem fra 1924 til 1949, og arbejdsværelset med Folketingstidende på de store reoler skal bruges til at fortælle om det danske demokrati og den velfærdsstat, der var i støbeskeen i hans tid som folketingsmedlem.

helt ind i de historiske beboelser. Sådan har det været næsten siden museets åbning. Men internationalt peger pilen i en anden retning i disse år.

Mange europæiske frilandsmuseer er enige om, at gæsterne vil få langt bedre og mere vedkommende oplevelser, hvis de kan komme helt ind i lejlighederne/folks eget hjem. For dialogen med fortiden er godt i gang, hvis gæsterne kan lade kroppen falde ned i kollektivets hjemmebyggede fløjlssofa, eller sætte sig ved kernefamiliens teaktræs-spisebord og læse avisen fra 1974. Derfor skal langt de fleste interiører i 1974-kvarteret ikke blot være tilgængelige i fysisk forstand. De skal også indbyde til information og dialog, så gæsterne får lyst til at gå på opdagelse i efterkrigstidens Danmarkshistorie. Midlerne vil blandt andet være forskellige former for moderne teknologi som interaktive skærme og lydinstallationer. Vi tror på, at gæsterne får mere lyst til dialog og opdagelse, hvis de føler sig underholdt og udfordret.

Foreløbig er mange planer på tegnebrættet. En af ambitionerne er, at integrere den moderne teknologi direkte i de historiske genstande. Måske kan man ringe til lejlighedernes "beboerne" fra telefonen og høre deres fortælling om dagligdagen i 1974. Måske kan man slå sig ned i kollektivets fællesrum og se tv-avisen fra verdens brændpunkter. Hos kernefamilien er der måske underholdning i fjernsynet – De uheldige Helte eller The Dave Allen Show.

Der er ligeledes tanker om elektronisk formidling i lighed med den, der i efteråret 2012 blev introduceret i udstillingen Håndværkerne i Baghuset (se side 40).

Dialogen og opdagelsen kan imidlertid også være forbundet med beboernes daglige, praktiske gøremål i 1974: Gæsterne kan kigge ind i klædeskabet og se tøjet på bøjlerne, de kan skrive på skrivemaskine eller prøve et rigtigt træk-og-slip fra en højtskyllende cisterne.

Forskelligt i forskellige lejligheder

Formidlingsstrategiens fjerde ben er at give gæsterne varierede oplevelser i lejlighederne. Det kan være variation i form af modsætninger: kollektivets eksotiske mikro-makromad overfor kernefamiliens konventionelle danske køkken. Skoleinspektørens stille livsførelse overfor kollektivets travle hverdag. Vi sigter også mod varierede sanseoplevelser. I ét rum kan

vi installere en lydkulisse, i et andet kan duftene dominere. Enten for at aktivere genkendelsen hos vores meget voksne gæster eller for at introducere noget helt nyt for dem, der end ikke var født i 1974 eller ikke er fra Danmark.

Endelig er der tanker om at give gæsterne mulighed for at sige deres mening om nogle af tilværelsens dilemmaer og til at udfordre sig selv og hinanden i quizzer og konkurrencer.

Kort sagt skulle et besøg i Tårnborg gerne blive en "bevidsthedsudvidende oplevelse" for de mange, der husker 1974. Men besøget skulle også gerne være en tidsrejse værd for dem, som ikke selv har oplevet 1974.

English summary

In summer 2013 the first apartments will open in the modern quarter of Den Gamle By. They are in the big corner building called Tårnborg, which is a copy of an existing house in Helsingør. Before furnishing them, Den Gamle By has drawn up a strategy for presenting all the flats in the 1974 quarter.

The article reviews the four elements of the strategy with special reference to the three flats in Tårnborg. Their owners are a nuclear family with two children, a commune of four young people with left-wing views, and an unmarried headmistress who has preserved her father's study from the early 1920s.

The strategy determines first and foremost which stories we want to tell about the boom period from 1958 to 1973. The next phase is to decide which specific people's homes are to serve as the settings for the stories. Finally, it is important to give visitors an opportunity to enter into a dialogue with the interiors, and experience different ways of communicating the ideas in different apartments.

Applikationer og digital interaktion i Den Gamle By

Af Martin Brandt Djupdræt

Med udgangspunkt i en række nye digitale formidlingsinitiativer i Den Gamle By fortæller overinspektør, cand.mag. Martin Brandt Djupdræt om, hvordan digitale teknikker kan være med til at forbedre museets formidling.

Den Gamle Bys mission er, at historien skal ud til folk. For at virkeliggøre den mission planlægger museet de næste år udstillinger og formidlingsforløb, der skal skabe medejerskab uden for museet, skal kunne aktivere børn og familier og som har en aktualitet. Den Gamle By vil også bruge digital formidling, her defineret som tiltag, hvor information og oplevelser er videreformidlet gennem et medie, der bruger IT, til at understøtte disse tilgange til formidlingen.

Mobiltelefon med applikation til Den Gamle By.

Digitale teknologier

Digitale teknologier kan ikke erstatte genstandene, den rumlige stemning og mødet mellem mennesker på museerne. Men de kan, når de bruges rigtigt, udbygge og perspektivere oplevelsen. Virkemidlerne skal nøje udvælges, og det er værd at undersøge, hvor museumsformidlingen kan forbedres med digital teknologi i forhold til at bruge personale eller skilte og faste plancher med billeder og tekst.

Internettet indeholder uanede mængder af information. En nærliggende konklusion kan derfor være, at informationsskiltet kan erstattes med en digital skærm, der så kan indeholde meget mere information, men det giver ikke automatisk bedre formidling. Gode formidlere skriver det væsentligste ved at udelade det mindre væsentlige – og det gælder både i avisens artikel, i informationshæftet og i teksterne på museet. I en udstilling kan der godt gives adgang til databaser med store mængder af information, men så skal det også klart præsenteres for gæsterne, at de, ligesom på et bibliotek, skal søge i materialet og ikke bare læse det hele fra en ende af.

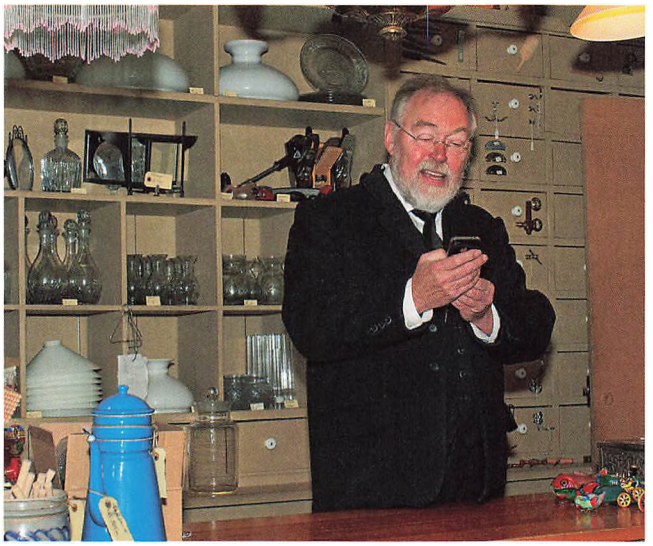

Gennem en ny applikation til smart phones kan isenkræmmeren læse om sin butik og de andre huse i Den Gamle By.

Gennem digital formidling kan der vises film eller afspilles lyd, men også her skal man primært bruge de virkemidler, når de reelt bibringer bedre indhold. Hverken i forhold til brugen af audiovisuelle medier eller med hensyn til mængden af information er det områder, hvor den digitale teknologi gør noget, som skiltene eller en filmprojektor ikke kunne gøre i forvejen.

Der er derimod to områder, hvor den digitale teknologi giver helt nye formidlingsmuligheder. Det er dels i forbindelse med lokationsbaseret formidling, det vil sige formidling, der bliver serveret et bestemt fysisk sted, dels i forbindelse med formidling, der bygger på interaktion, det vil sige at museumsgæstens egne handlinger er med til at bestemme, hvad der bliver formidlet.

De analoge skilte kan i modsætning til den digitale informationsformidling ikke stilles op overalt, ligesom de ikke kan interagere med gæsterne ved at skifte indhold afhængigt af gæsternes handlinger.

Lokationsbaseret formidling

Steder har en særlig formidlingsmæssig kraft på samme måde, som genstande kan have det. Når museerne udstiller våben eller breve fra en bestemt krig, skal der med tekst eller visuelle greb skabes den kontekst, som genstandene skal

Banegårdspladsen, set mod Banegårdsgade i 1924 og i 2011. Fra Aarhus StreetMuseum.

forstås ud fra. Stedet har ofte allerede en kontekst gennem landskabet, omgivelserne og de spor, tidens gang har givet lokationen. Man kan automatisk blive berørt ved at være på stedet, f. eks. Dybbøl Mølle, lige ved de skanser, hvor der blev kæmpet i april 1864. Når informationerne om slaget bliver videre bragt ved lokationen, kan der komme ekstra kraft i fortællingen.[1]

Systemet med audioguide, hvor den enkelte gæst med et mobilt formidlingshjælpemiddel kan opleve udstillinger og steder, kom allerede frem i 1950'erne, så det er der ikke i sig selv noget nyt i. Mulighederne er bare blevet flere.[2] Nu er det muligt at formidle gennem lyd og billeder, og der er også en mulighed for, at ens position sætter handlinger i gang. I dag bærer mange selv det mobile formidlingshjælpemiddel med sig i form af en mobiltelefon og indenfor de sidste to år endda af versionen smart phones, der kan afvikle programmer, afspille film og fortælle, hvor man befinder sig. Denne telefontype fungerer som mobile computere og at formidle gennem dem har den fordel, at brugeren kan tilgå informationer overalt, hvornår det skal være og uden at have fået udleveret noget særligt fra museet på forhånd.

Den Gamle By har det seneste år arbejdet på to felter, der udnytter de håndholdte digitale mediers muligheder for at servere historier på stedet. Denne formidling sker gennem applikationer, der kan bruges på smart phones som iPhones og telefoner, der bruger Googles styresystem android. Smart phones er ikke længere en eksklusiv telefontype, men derimod den type, der erobrer mobilmarkedet nu og som ender med at blive den gængse telefontype.

Aarhus StreetMuseum

Den første app, som blev lanceret, var Aarhus StreetMuseum. Aarhus StreetMuseum fokuserer på udvalgte steder i Aarhus, og brugerne kan få oplysningerne, mens de er ved lokationen. Et bykort over byen er indgangen til historierne. Kortet viser de steder, hvor der er historier, og det viser også, hvor man selv befinder sig. Det første man får at se, når man vil undersøge et sted, er et billede og dernæst kommer korte oplysende tekster om stedet og de begivenheder, som engang fandt sted her. Billederne giver en mulighed for hurtigt at kunne fornemme byens forandringer over tid, ved at man

nemt kan sammenligne det historiske foto på skærmen med det, der her og nu er lige foran én.

Teksterne og yderligere fotos er med til at fortælle specifikke historier om stedet, man står ved. Et af de mere dramatiske steder, applikationen præsentere, er Guldsmedgade 3-9. Indgangsbilledet er fra februar 1945, hvor Guldsmedgade blev bombet af den nazi-sympatiserende Bothildsen Nielsen gruppe. Bombningen resulterede i en ledig byggeplads, hvor Herman Salling senere byggede landets første føtex. Billeder og tekst fortæller kortfattet denne historie og målet er, at applikationen på den måde kan være med til at åbne byen og give nogle ekstra dimensioner i oplevelsen af Aarhus' byrum. Guldsmedgade får pludselig et ekstra lag ved at være et sted for terrorangreb i 1945 og senere for at være den gade, hvor supermarkedet føtex i november 1960 var med til radikalt at ændre detailhandlen og indkøbsvanerne i Danmark.[3]

Guldsmedgade 3-9 under bombningen 22. februar 1945, som byggetomt i 1959 og med føtex i 2011. Fra Aarhus Street-Museum.

Den Gamle By applikationen

Den seneste applikation til smart phones, museet har lanceret, kan bruges i selve Den Gamle By. App'en fungerer bl.a. som en guide til museet, som giver oplysninger der, hvor gæsterne har brug for dem og kan f.eks. fortælle om den bygning, man lige står ud for. Denne del af app'en er tænkt til de af Den Gamle Bys besøgende, som ikke vælger at købe museets ellers ganske informative guidebog "På tur i Den Gamle By". De kan nu bruge deres egen telefon som guidebog. En anden funktion i applikationen er, at den besøgende kan vælge særlige tilrettelagte ruter.

Der er forskellige måder at bruge museer på. Den amerikanske museumsforsker John Falk har arbejdet med at kortlægge, hvilke museumsoplevelser, museers besøgende typisk ønsker.[4] En gruppe er udforskerne, der sætter en ære i selv at finde noget særligt og at klare sig på egen hånd. Guidefunktionen i applikationen er god til dem. En anden gruppe, Falk har defineret, er oplevelsessøgerne, der ønsker at sikre sig at have set det væsentlige et sted. Det er den type gæst, der er glad for oversigter i stil med hvilke fem steder, der er et must at se i London. Til denne type gæst er der lavet en Top 10 rute, som naturligvis også kan bruges af andre, der gerne vil have ekstra historier om særligt spændende huse og samlinger i Den Gamle By.

Gennem den seneste applikation er det muligt at gå på opdagelse og få mere at vide om husene og kvartererne i Den Gamle By.

Der er lanceret en særlig rute igennem Møntmestergården samt en Aarhus-rute. Den Gamle By blev i juli 2011 også museum for Aarhus, og der har siden da på museet været et forøget fokus på Aarhus' historie. En gennemgang af Den Gamle Bys huse viste, at mange af dem rummer spændende Aarhusfortællinger, som ikke har været fortalt før. Der er lavet særlige Aarhusrundvisninger i Den Gamle By og nogle af historierne fra disse rundvisninger er nu ført over i applikationens Aarhus-rute, så det også er muligt at få de historier på de dage, hvor rundvisningerne ikke tilbydes. Applikationens Aarhus-rute fortæller om nogle af de farverige personer, der har haft tilknytning til stederne og som har spillet en rolle i byen. Det kan være Kiosk Hansen, der havde et helt cykelbudeimperium i begyndelsen af 1900-tallet, og som drev den telefonkiosk, der nu står i Den Gamle By; Marcus Beck, en driftig og ofte konkursramt købmand, hvis købmandsgård nu ligger i Vestergade i Den Gamle By; eller Peder Stougaard, stifteren af Dansk Plakatmuseum, der siden 2006 har været en del af Den Gamle By. Applikationen giver også adgang til en overordnet gennemgang af Aarhus' historie.

En anden oplevelsesgruppe, som John Falk fremhæver i sin undersøgelse, er facilitatorerne. Det er dem, der tager på museum for at være sammen med andre. Det kan være børnene, kæresten eller gamle tante Anna, der som ung var køkkenpige og som derfor elsker at komme i Den Gamle By og se de gamle komfurer i funktion. Applikationen kan ikke erstatte den samtale, der kan opstå med aktørerne ved komfuret eller det familiesamvær, der er ved festpladsen, når picnickurven er fundet frem og morfar bagefter viser knægtene, hvordan man står på stylter. Men facilitator-gruppen er tænkt ind i måden, applikationen er tilrettelagt på, ved at oversigtteksterne er skåret til, så de er nemme at læse op og dele med andre.

Der er i applikationen også indlagt små quizzer, så den kan være med til at starte en lille diskussion om det, man oplever.

Applikationer er endvidere lavet, så det man oplever, kan deles med venner gennem sociale medier som f.eks facebook og twitter.

En af historierne i applikationens Aarhusrute handler om den købmandsgård, som lå på Lille Torv, der hvor Magasin ligger i dag. Bygningen blev i 1909 flyttet til Landsudstillingen og i 1914 stod bygningen genopført som Borgmestergården i det nyåbnede museum Den Gamle By.

Interaktionen

Den Gamle By er som museum og attraktion kendt for sin interaktion med gæsterne. I Den Gamle By kan man gennem museets aktører møde karlene, køkkenpigerne og ekspedienterne og få en snak med dem, ligesom de skoleklasser, der har forløb på museet, kan opleve at blive overhørt af degnen eller sendt ud på ærinder til byens handlende. Det er en interaktion, der i sin indlevelse og sit oplevelsesmæssige aftryk overgår det, som digitale skærme kan mobiliserer. Interaktiviteten gennem digitale elementer skal benyttes der, hvor personalet ikke hele tiden kan være til stede, og der hvor formen på det fortalte er noget andet end det personlige møde.

Et vigtigt aspekt ved den interaktive formidling er, at den er med til at engagere museumsgæsten. I læringsteorier fra blandt andet Mikhail Bakhtin og David Kolb er der en sammenhæng mellem, hvor aktiv eleven er, og det udbytte undervisningen giver.[5] Ved selv at kunne træffe valg, reflektere og have medindflydelse, lærer man mere og husker bedre. Det kan godt overføres til oplevelser på museer. Ved at kunne interagere bliver man mere engageret og finder emnerne mere spændende. Det er i sig selv en af grundene til at skabe steder, hvor gæsterne kan undersøge ting, vælge svar og i det hele taget interagere.

På Kunstkammerets touchskærme kan man blandt andet se nærmere på sønderjyske hovedvandsæg.

Interaktiv formidling i Kunstkammeret

En af de informationsfyldige udstillinger, Den Gamle By har lavet i de sidste par år, er Kunstkammeret. Udstillingen viser Den Gamle Bys store, spektakulære samlinger af ure, sølvtøj og fajance og porcelæn. Der er veludført kunsthåndværk, som i sig selv har en visuel og æstetisk værdi. Udstillingen er tilrettelagt, så der først og fremmest er fokus på genstandene. Informationerne om det udstillede er primært at finde i skuffer bygget ind i montresystemet eller i touchskærme ved genstandene. Ved touchskærmene har målet været at udnytte mediets muligheder. Det sker ved at centrale genstande bliver præsenteret, så den besøgende ved at dreje genstanden på skærmen kan se den fra flere sider, og ved tryk på de fremhævede elementer som f.eks. kandens låg får brugeren mere af vide om dette. Genstande af denne type bliver nødt til af sikkerhedsmæssige grunde at blive vist i montrer, men den digitale teknologi kan bruges til at få gæsterne til at føle, de kommer tættere på genstandene og selv styrer, hvad de gerne vil se nærmere på. Formidlingen på skærmen er gjort intuitiv, så der ikke er brug for forklaringer på, hvordan man kommer frem til informationerne.

Håndværkerne i Baghuset

I september åbnede det nyindrettede Haderslevhus, der formidler håndværket i købstaden (se Elsebeth Aasted Schanzs artikel "Med mennesket i centrum" s. 40 for en overordnet gennemgang af udstillingen Håndværkerne i Baghuset). Her er der flere steder brugt audiovisuelle og digitale formidlingsteknikker. I stueplan er der bl.a. et interiør med snedkerens værksted. For at tilføre rummet liv er det blevet beriget med en projektion af agerende håndværkere. Flere teknikker blev undersøgt for at finde den rette til at skabe dette liv, og valget blev halvtransparente glas opstillet forskellige steder i interiøret, hvorpå de filmisk dramatiserede optrin vises. Teknikken kendes andre steder fra, bl.a. i Jorvik Viking Center i York, hvor vikinger dukker op på glasskærme mellem genstandene og fortæller.

Publikum kan vælge hvilket håndværk og hvilket værktøj, de gerne vil høre mere om.

På første sal i Haderslevhuset er en udstilling, der formidler murerens, tømrerens, snedkerens og malerens håndværk. Der er fysiske prøv-selv-elementer, eksempler på håndværket og også en touchskærm, hvor den besøgende kan møde

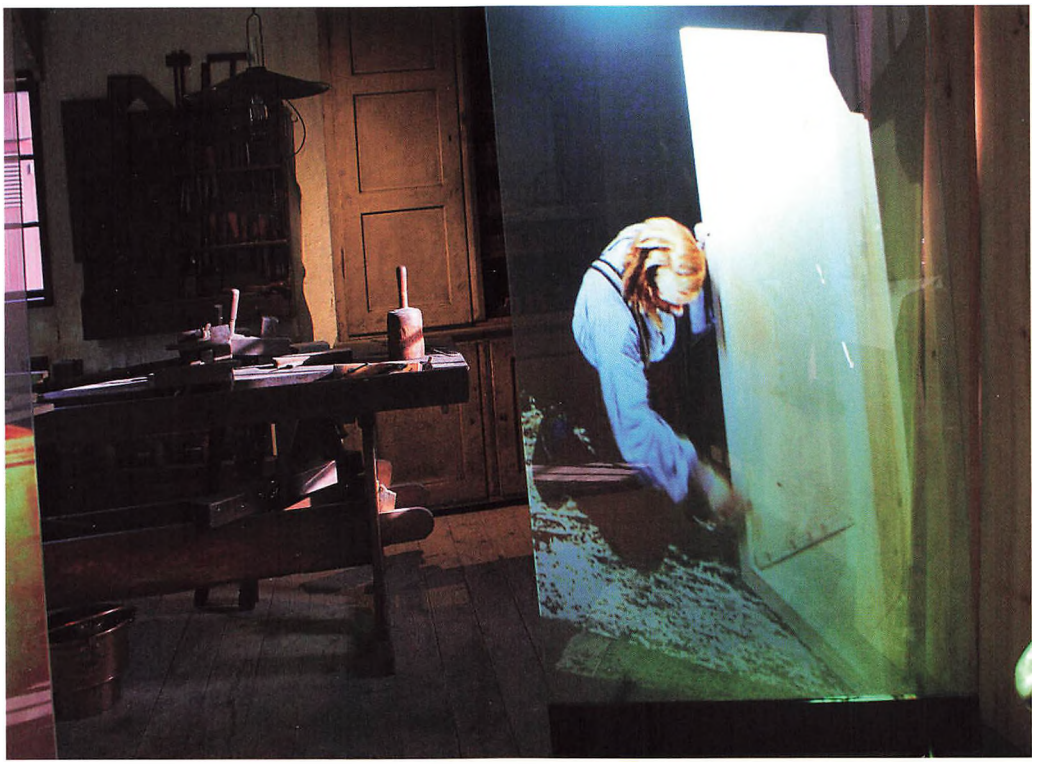

En af skærmene i snedkerens værksted.

håndværkerne og deres værktøj. De fire håndværkere, som den besøgende møder gennem skærmen, er alle håndværkere i Den Gamle By, og de arbejder til dagligt med de metoder og det værktøj, som de fortæller om. Når de besøgende har valgt, hvad de gerne vil høre om, fortæller håndværkeren om værktøjet og arbejdsgangen og bliver suppleret af små film, der viser værktøjet i funktion.

Aktualitet, aktivering og medejerskab

Aktualitet, aktivering og medejerskab er tre formidlingsgreb, Den Gamle By arbejder med for derved at holde fokus på at få historien bredt ud og for at gøre museets historier nærværende og relevante for museets gæster og det omgivende samfund. I de ovennævnte eksempler bruges de digitale teknologier til at aktivere og skabe medejerskab.

Applikationen Aarhus StreetMuseum og applikationen til Den Gamle By bruger mediets lokationsbaserede formidlingsmuligheder til at skabe større medejerskab af og involvering i historien. Tilbagemeldingerne på Aarhus

StreetMuseum har været positive. Brugerne kan godt lide at få serveret historierne på stedet og føler, at applikationen og deres egen oplevelse af byen kommer til at interagere med byrummet.

De digitale medier i udstillingerne Kunstkammeret og Håndværkerne i Baghuset er med til at aktivere museets gæster, ved at de mere aktivt selv kan undersøge historier og genstande.

I Den Gamle By tror vi på, at historien betyder noget, og det forpligtiger os til at arbejde seriøst og målrettet med formidlingen af historien. Nye formidlingsgreb skal undersøges, men der skal også hele tiden være et kritisk blik på hvilke metoder, der virker og til hvad. Duften af rabarberkompot i Købmandsgårdens køkken, den rumlige fornemmelse, når man går ind i et interiør, og fascinationen af at stå overfor udsøgt kunsthåndværk eller ens barndoms legetøj kan intet digitalt medie genskabe. Men mediets virkemidler kan bruges til en mere imødekommende og interaktiv formidling.

Noter

1. Mere om stedspecifik formidling: Martin Brandt Djupdræt: Formidling ud af museet, i: Digital museumsformidling – i brugerperspektiv, red. af Anne Sophie Warberg Løssing, 2009.
2. En gennemgang af metodikken og mulighederne for audioguiderne og andre mobile formidlingsenheder findes i Loïc Tallon og Kenn Walker (red.): Digital Technologies and The Museum Experience, 2008.
3. Om Aarhus StreetMuseum og andre lokationsbaserede applikationer: Martin Brandt Djupdræt: Aarhus StreetMuseum – historien formidlet i byens gader, i: Danske Museer, årg. 25, nr. 2, april 2012.
4. John H. Falk: Identity and the museum visitor experience, 2009.
5. Blandt andet Mikhail Bakhtin: Toward a philosophy of the act, 1995, David A. Kolb: Experimental learning: Experience as the source of learning and development. 1984 og George E. Hein: Learning in the Museum, 1998. En nyere dansk undersøgelse af emnet er Olga Dysthe, Nana Bernhardt og Line Esbjørn: Dialogbaseret undervisning. Kunstmuseet som læringsrum, 2012.

English summary

Compared with site-specific presentation of the material, digitally-based communications have some strong points to offer. In the last year Den Gamle By has produced two smartphone applications that explain on the spot what the viewer is looking at. One of these, about the Aarhus Street Museum, tells the history of the city of Aarhus, and the other covers a visit to Den Gamle By. Both applications inform viewers about the place where they are standing. Drawing inspiration from John Falk's research, Den Gamle By has designed the app so that it can be used both as a guide for independent exploration and as a description of a route. Two new exhibitions, the Gallery of Decorative Arts and the Craftsmen in the Back Building use digital media in the installations, where visitors can interactively explore the objects and stories.

Soundscape i historisk konstruerede miljøer

Af Ingrid Vatne

Lyde og stemmer kan give nogle særlige sansemæssige oplevelser, når de bruges bevidst og med en bestemt effekt for øje i museumsmiljøerne. Ingrid Vatne er ph.d. studerende i Den Gamle By, hvor hun arbejder med dramatiserede formidlingsformer på frilandsmuseer. I nedenstående artikel koncentrerer hun sig om de studier, hun har gjort vedrørende lydbilleder ikke mindst i Australien.

På frilandsmuseer vægtes det visuelle ofte som særligt vigtig i formidlingsøjemed. Det at kunne bevæge sig rundt i et historisk miljø som ser ud som om, det kunne være fra 1800-tallet, har en kraftfuld effekt på de besøgendes evne til at leve sig ind i historien. Under mit feltarbejde i forbindelse med min ph.d. afhandling om dramatiseret museumsformidling besøgte jeg bl.a. flere frilandsmuseer i staten Victoria i Australien. Her blev jeg opmærksom på et andet virkningsfuldt kommunikativt værktøj, når det gælder om at formidle historien, nemlig den kommunikation som foregår via lyd, både iscenesat lyd og reallyd. Lyden i disse frilandsmuseers konstruerede historiske miljøer rummede en særlig evne til at skabe relationer mellem fortid og nutid. Anvendelsen af de auditive stimuli synes også at kunne styre de besøgendes opmærksomhed i særlige retninger, og dermed udfordre de visuelle grænser. Frilandsmuseernes brug af lydeffekter har hidtil været underbelyst i formidlingslitteraturen. Her vil jeg gøre rede for mine observationer og især koncentrere mig om det maritime frilandsmuseum Flagstaff Hill Maritime Village, som ligger ved Bass-strædet tæt på den barske kyststribe, som betegnes som The Shipswreck Coast.[1]

Flagstaff Hill Maritime Village

Flagstaff Hill Maritime Village blev etableret i 1974. Museets formål er at fortælle skibsforlisenes historie og historien om

Flagstaff Hill Maritime Village, Warrnambool, Australien. Udsigt over museumsbyen med Bass-strædet i horisonten. Museet beskæftiger sig med de mange skibsforlis langs den barske kyst.

dem, der rejste den barske søvej for at komme fra Europa til Australien sidst i 1800-tallet. Museet ligger ved havnebyen Warrnambool i staten Victoria, og det består af rekonstruerede bygninger på hver side af en sort lavastensvej, som snor sig ned til museets havn. Bortset fra to fyrtårne, som er flyttet til museet fra de nært beliggende øer, er byens bygninger rekonstruktioner af bygninger fra 1800-tallet. Ved Flagstaff Hill var intentionen at kunne formidle igennem levende formidlere i dragt. Da dette har vist sig at være en for dyr løsning, har museet ændret sin formidlingsstrategi og anvender nu i stedet teknologiske medier i de historisk konstruerede miljøer. Flagstaff Hill benytter både naturlyde og dramatiserede stemmer i deres formidling.

Naturlyde

Flere steder er der sat højtalere op i museets udendørs lamper. Fra højtalerne høres indimellem lyden af bølger, der brydes og fugle, der kvidrer. Befinder man sig tæt på en højtaler, fanger den artificielle lyd ens auditive opmærksomhed, og man skærper høresansen i søgen efter andre lyde. Ved pause i den artificielle lyd fremtræder de reelle naturlyde som betydningsfulde, fordi publikum er blevet opmærksom på det generelle lydbillede. Når den auditive opmærksomhed har fået fokus, træder endvidere bestemte elementer i eksteriøret frem for den besøgende, elementer som ellers ville være lette at overse. Eksempelvis lægger man herefter mærke til bestemte

maritime detaljer som et skibs udpumpning af vand, hvilket også fungerer som en invitation til at undersøge skibet nærmere. Lyden af bølger skærper opmærksomheden på museets beliggenhed ved Bass-strædet, og på oplevelsesplanet kommer denne opmærksomhed til at udligne det visuelle skel mellem museet og havet udenfor. Museets centrale fortællinger knytter sig i høj grad til de skibe, der ligger på havets bund få kilometer fra museumsbyen. Ved at inddrage lyden af havet, formår museet således at inddrage havet i den erfaring, som den besøgende får ved at vandre rundt på de sorte lavastensveje mellem de maritime bygninger.

Dramatiserede stemmer

Ud over naturlyde benyttes også dramatiserede stemmer med henblik på at befolke byen. Fra cafeens udendørs borde har man udsigt over hele den maritime by. Herfra kan man indimellem høre sekvenser med dramatiserede stemmer, hvor en forestilling om udendørs aktiviteter som leg i gaderne og en mors kalden på sit barn, iscenesættes auditivt. Stemmerne adskiller sig fra naturlydene i kraft af, at de ikke forstærker eksisterende lyde. Der er ingen børn, som leger i gaden, og der anvendes heller ikke personer i rolle til formidling i husene, som kan danne krop til en mors kalden på hendes barn. Fra den fysiske placering i museets cafe, fremtræder stemmerne som krop- og stedløse. De flyder hen over det arkitektoniske rum, hvortil de danner et ornament, der påberåber sig opmærksomhed. Hvor naturlydene syntes at udligne et skel mellem det visuelt afgrænsede museum og det omgivende landskab, synes de dramatiserede stemmer at skabe et skel. De auditive stimuli skaber en opmærksomhed hen imod de mennesker, der ikke er til stede, og kan således synes at fremtræde som et minde, snarere end en begivenhed, som foregiver at finde sted her og nu. Der synes at eksistere særlige præmisser, når auditive stimuli sættes i centrum af formidlingssituationen.

Detalje fra miljøet på Flagstaff Hill Maritime Village, hvor kølvandet pumpes ud fra en båd, der ligger ved havn. Vandet træffer en stolpe og laver lyd.

Lydens præmisser

Naturlyde og dramatiserede stemmer opleves som opmærksomhedsfremmende, hvilket påvirker den besøgendes adfærd og oplevelse af en formidlingssituation.

Man kan ligefrem tale om et lydens landskab med et cen-

trum og en periferi.[2] Det har en betydning, hvor den besøgende befinder sig i forhold til lydens centrum og i forhold til dens periferi. Eksempelvis kan man opleve, at naturlydenes fokus på havet placerer den besøgende i lydens periferi og etablerer en opmærksomhed i en bestemt retning. Således bliver denne lyd retningsdefinerende for den besøgendes opmærksomhed. Med de dramatiserede stemmer bliver opmærksomheden styret i tematisk retning, hvor det sociale liv, som har udspillet sig i en maritim by sidst i 1800-tallet, påberåber sig opmærksomhed, snarere end at opmærksomheden rettes mod det fysiske, arkitektoniske miljø. De dramatiserede stemmers centrum er den maritime by, hvilket medfører, at man som besøgende befinder sig i lydens centrum.

Som betydningsskabende element synes lyden at følge logikken årsag-virkning. Det vil sige, at en lyd opstår her og nu ud fra den logik, at noget skaber lyden. Dette "noget" danner lydens "krop" eller kilde, og knytter betydningen af lyden til det visuelle, der optræder i relation til lydens centrum. Således danner det buldrende Bass-stræde krop for de artificielle lyde af bølgeskvulp. Da lyden af de dramatiserede stemmer ikke refererer til synlige menneskelige kroppe, når man befinder sig i lydens centrum, fremstår stemmerne som adskilt fra det arkitektonisk visuelle landskab, og man kan måske sige, at stemmerne kommunikere mennesker som minder.

Betydningen af lydens krop, er bl.a. afhængig af de visuelle stimuli, og hvordan man forstår det visuelle i relation til den historiske fortid, som udgør formidlingens omdrejningspunkt. Havet som en krop til naturlydene kan måske opfattes som en konstant, der forbinder nutid og fortid. I denne bevægelse mindskes afstanden mellem den besøgendes erfarede nutid og den historiske fortid, som danner formidlingens udgangspunkt. Fraværet af synlige menneskekroppe i relation til de dramatiserede stemmer, fremhæver en tidsmæssig afstand til den tid, som udgør formidlingens omdrejningspunkt.

Udendørs lampe på Flagstaff Hill Maritime Village, hvori der er installeret en højtaler, som udsender naturlyde og dramatiserede stemmer. Lamperne er placeret flere steder i det konstruerede miljø.

Soundscape som kommunikation

Jeg vil i det følgende foreslå en mulig optik i relation til formidlingens auditive fokus og vil dertil inddrage iagttagelser fra andre museer, jeg har besøgt i forbindelse med min undersøgelse. Her vil jeg give eksempler på, hvordan man kan

forstå et soundscape som kommunikation, hvor dramatiske virkemidler anvendes. Ud fra min fremlæggelse af henholdsvis naturlyde og de dramatiserede stemmer giver det mening at tale om "stemmer", både som menneskelige og som ikke-menneskelige. Begrebet stemme knytter sig her til lyd, som påkalder lytterens opmærksomhed. Det adskiller sig fra lyd, som enten opfattes som støj, baggrund eller som slet ikke registreres af lytteren.

Frilandsmuseernes ikke-menneskelige stemmer

Det er især begrebet ikke-menneskelige stemmer, jeg finder interessant i relation til frilandsmuseernes formidling af bestemte historiske perioder, og som jeg her vil fokusere på. At se frilandsmuseernes formidling ud fra et auditivt perspektiv og at definere bestemte lyde som stemmer, kan give en ny forståelse af det enkelte frilandsmuseums formidling som en kommunikativ helhed, hvortil de enkelte dele bidrager. Jeg vil derfor udfolde dette begreb. Ud fra min undersøgelse finder jeg det gavnligt at skelne mellem tre overordnede former for ikke-menneskelige stemmer:

Den første, som jeg vil kalde Tidsåndens Stemme, er især fremtrædende ved de industrihistoriske frilandsmuseer som eksempelvis Blists Hill Victorian Town i England.[3] Ved Blists Hill benyttes en audiovisuel installation som en introduktion til museet. Denne installation vægter de sanselige og emotio-

Blists Hill Victorian Town er en del af Ironbridge George Museum i England. Museet formål er at varetage og formidle det engelske industrisamfunds tidlige stadier. I en fabrikshal inden selve museumsbyen mødes de besøgende af en audiovisuel installation, som formår at plante den industrielle lyd i den besøgendes krop.

Bokrijk Openluchtmuseum, Haspengouw i Belgien. Landsbyens "beboere" kommer til et af husene og spiser frokost, som de får serveret af konen på gården.

nelle stimuli og forankrer industriens lyd i den besøgendes krop, en erfaring, som vedkommende bærer med sig under resten af besøget, og som danner en ramme for fortolkning af de forskellige formidlingssituationer, der viser sig undervejs. Således etableres en tidsåndens stemme som en sanselig størrelse, der styrer opmærksomheden i en bestemt retning. Tidsåndens stemme kan måske udgøre et overordnet begreb, som dækker over den industrielle stemme som en af flere, der skaber en bestemt tidsånd.

En anden stemme kunne være politik. Ved Bokrijk Openluchtsmuseum[4] i Belgien fremstilles et flamsk samfund igennem heftige diskussioner mellem gestaltede figurer. Formidlingsmetoden er det, der kaldes museumsteater, hvor de besøgende fungerer som tilskuere til den forestilling, som udspiller sig i museets historiske miljø. Det er i høj grad lyden af politisk diskussion, som udgør formidlingen i denne forestilling, og som jeg mener, man kan forstå som en del af tidsåndens stemme.

En tredje kategori kunne være transport og kommunikation. Således vil man kunne forstå lyden af hestehove og hjul på de toppede brosten i den ældre del af Den Gamle By, som del af den tidsåndens stemme, der tilhører Danmark i midten af 1800-tallet.

Naturstemmen vil være en anden ikke-menneskelig stemme med særlige formidlingsmæssige potentialer. Jeg har

I Den Gamle Bys dramatiserede rundvisning "Lys i Mørket" kan man kalde deltagernes fællessang hos præsteenkens datter i Eilschous Boliger for en kulturel stemme. Foto: Mie Bøggild.

været inde på, hvordan naturstemmen kan viske grænser bort mellem de fysiske visuelle grænser, mellem erfaringens her og nu og den tid, der udgør formidlingens omdrejningspunkt.

Den tredje overordnede form for stemme er Den Kulturelle Stemme, som består af karakteristiske lyde, der refererer til en kulturel identitet eller bestemt kulturel adfærd. I Australien vil man genkende lyden af aboriginernes instrument didgeridoo som en indikator på aboriginernes kulturelle identitet. I Den Gamle Bys dramatiserede rundvisning "Lys i Mørket", som udbydes omkring juletid, kan man måske karakterisere den fællessang, som foregår i Eilschous Boliger, som en form for kulturel stemme, der fremhæver måder at være sammen på i det danske førindustrielle samfund.

Den auditive vinkel, som jeg her har fremlagt, og hvor stemmebegrebet udvides til også at gælde ikke-menneskelige stemmer, kan frembringe nye muligheder, når det handler om at tænke i termer som "dialog". Jeg vil mene, at et fokus på den auditive produktion i formidling på frilandsmuseer skaber nye muligheder, når det gælder om at invitere de besøgende til at deltage i formidlingssituationen.

Noter

1. www.flagstaffhill.com
2. Ihde, Don: Listening and Voice. Phenomenologies of Sound, 2. ed, New York: State University of New York Press, 2007; Lønstrup, Ansa: "Stemme, lyd og lytning i

samtidskunst og kunst: Hvordan "stemmer" kunst med samtiden". In print i Danish Musicology Online, 2012.

3. www.ironbridge.org.uk
4. www.bokrijk.be

English summary

This article explores presentations at open-air museums from the perspective of sound. Sound in museum communications is more important, and has a greater impact than we generally believe. The Australian open-air museum at Flagstaff Hill is the case I use for researching on the perspective of sound and the communicative effect that sound has with on-site presentation of the material. I establish a certain logic in how sound dramatises the architectural and narrative space and the effect this has on the audience. Inspired by the musicological terms where "voice" is understood both as something that belongs to people and something that does not belong to people, I have framed my material after the nonhuman voice and categorised it as the voice of the zeitgeist, the voice of nature and the voice of culture. The article seeks to stimulate readers to explore the field of sensory communication, which not only focuses on the visual perspective, but also focuses on other sensory perspectives that influence the visual perspective.

Årsberetning
Dansk Center for Byhistorie

Af Thomas Bloch Ravn og Kristian Buhl Thomsen

Stillingen som leder af Dansk Center for Byhistorie har været vakant siden 1. august 2011. En ny leder er på trapperne og forventes at tiltræde senest pr 1. januar 2013. I den mellemliggende periode har ph.d. studerende Kristian Buhl Thomsen varetaget den daglige drift af centret.

Forskning

Centrets ph.d. studerende Kristian Buhl Thomsen har siden 2011 forsket i strategier og ideologier i den danske saneringsog byfornyelsespolitik fra 1939 til 1990.

I sit projekt undersøger han, hvordan politikere og planlæggere i takt med det moderne byplansystems gennembrud fik en blind tro på modernistisk og funktionalistisk arkitektur, når storskalaprojekter skulle fjerne dårlige boligforhold og skabe et helt nyt bybillede, der kunne være symbol på det nyetablerede velfærdssamfund. Det var f.eks. dominerende i 1960'ernes store planer for at omdanne Vesterbro i København til et forretningsdistrikt med kontorhøjhuse, og det var dominerende, da man i 1950'erne ville have ført en stor boulevard omkranset af 12-etagers huse gennem det indre Aarhus. Modernismen var også dominerende i mindre, mere realiserbare projekter såsom saneringer på Christianshavn samt i Nygade og Møllestien i Aarhus, hvor spartanske boligforhold uden moderne faciliteter blev fjernet.

I sit projekt undersøger Kristian Buhl Thomsen også, hvordan modernismens funktionelle byrum af beton og elementer gradvist og især fra 1960'erne og 1970'erne blev mødt med kritik fra en bred vifte af grupper, der så potentialer og værdi i at bevare og istandsætte dele af det bestående bybillede af kulturhistoriske og æstetiske grunde. Disse kampe, der blev udkæmpet gennem saglig argumentation og nogle gange gennem aktivisme såsom husbesættelser, ledte i 1983 til vedtagelsen af en byfornyelseslov og dermed til et ideologisk skift.

Gennem året har Kristian Buhl Thomsen formidlet delresultater af sit projekt i foredrag og præsentationer i København, Aarhus og Prag samt gennem interview med tidsskriftet videnskab.dk.

Urbanisering og bysystemer

Den 25. april udkom det 11. bind i centrets skriftrække "Skrifter om dansk byhistorie". Bind 11 har fået titlen Urbanisering og bysystemer i Europa indtil ca. 1800 og er skrevet af seniorforsker Jørgen Mikkelsen fra Rigsarkivet. Bogen beretter om skandinaviske og europæiske byer i ældre tider, hvor de trods et begrænset befolkningstal spillede en væsentligt større rolle end hidtil antaget som politiske og administrative centre og som knudepunkter for udveksling af varer og kultur. Udover handel med oplandet, der var byernes vigtigste rolle, kunne en særlig funktion som eksempelvis havne-, mine- eller fæstningsby også have afgørende betydning for byens økonomiske og sociale liv. Jørgen Mikkelsen sammenfatter en lang række forskningsresultater fra de sidste 30-40 år, og bogen kan derfor betragtes som en generel introduktion til nyere byhistorisk forskning i Europa.

Seminarer

Dansk Center for Byhistories 10 års jubilæum blev 25. oktober 2011 markeret ved seminaret Urban History Exhibited, der blev afholdt af Den Gamle By. Seminaret, der også markerede Den Gamle Bys overtagelse af Århus Bymuseum, rummede seks oplæg af internationale forskere, der satte fokus på museernes formidling af byhistorien. Se også årsberetningen for Den Gamle By.

Et andet af årets seminarer var Hovedstadsmetropolen i det 20. århundrede, der blev afholdt d. 16. april 2012 på Forstadsmuseet i Avedøre. Seminaret satte fokus på hovedstadsområdets bymæssige udvikling herunder regional- og trafikplanlægningen, erhvervs- og bebyggelsesudviklingen og politiske konflikter samt administrative organer af stor betydning for den fysiske planlægning. Udgangspunktet var antologien Hovedstadsmetropolen efter 1945 fra 2011, og de fleste af oplægsholderne var forfattere til kapitler i bogen. Dansk Komité for Byhistorie var arrangør af seminaret i sam-

arbejde med Dansk Center for Byhistorie, Forstadsmuseet og Hovedstadsområdets Kulturhistoriske Arkiver.

Undervisning

I forårssemesteret 2012 underviste Kristian Buhl Thomsen et hold på andet år af bacheloruddannelsen i historie ved Aarhus Universitet i emnet "Danske byers planlægning og udvikling 1850-2012." Professor Bjørn Poulsen, der er medlem af centrets bestyrelse, underviste i samme semester to hold på bacheloruddannelsen i historie ved Aarhus Universitet i emnet "Middelalderbyen."

Bestyrelse

Centrets bestyrelsesformand er museumsdirektør Thomas Bloch Ravn, næstformand er institutleder Bjarke Paarup, Institut for Kultur og Samfund, Aarhus Universitet. Der ud over består bestyrelsen af seniorforsker, arkivar Jørgen Mikkelsen fra Statens Arkiver, der repræsenterer Dansk Komité for Byhistorie, mens lektor André Wang Hansen er repræsentant for Den Gamle By og professor Bjørn Poulsen for Institut for Kultur og Samfund.

English summary

The position as Director of the Danish Centre for Urban History has been vacant since 1 August 2011. A new director is on the way, and is expected to take up the appointment on or before 1 January 2013. In the meantime, Kristian Buhl Thomsen, who is reading for a PhD, has been in charge of the day-to-day running of the centre.

Kristian Buhl Thomsen is carrying out research into the strategies and ideologies of Danish slum clearance and urban renewal policies from 1939 to 1990, and in spring 2012 he taught undergraduate students about town planning and development in Danish towns from 1850 to 2012.

The Centre was also responsible for the publication of Jørgen Mikkelsen's book on Urbanisation and Urban Systems in Europe up to 1800, and the Centre was co-organizer of the seminar Urban History Exhibited, at Den Gamle By on 25 October 2011, and also of the seminar on the Capital Metropolis that was held on 16 April at the Museum of Suburbia in Avedøre.

Årsberetning
Den Gamle By

Af Thomas Bloch Ravn

Ved redaktionens slutning modtog Den Gamle By den fantastiske nyhed, at Købmand Herman Sallings Fond havde bevilget 50 mio kr og Købmand Ferdinand Sallings Mindefond 20 mio kr til etablering af den store, faste udstilling om Aarhus' historie. En udstilling, som ikke blot bliver den centrale storyline i det kompleks af elementer i Den Gamle By, som fokuserer på Aarhus, men som også vil være en kronologisk rygrad i hele Den Gamle Bys store fortælling om livet i Danmark gennem tiderne.

Få uger inden vedtog Aarhus Byråd et budget, der bevilger Den Gamle By en mio kr i ekstra årligt drifttilskud. Til gengæld er det i skrivende stund endnu uafklaret, hvorvidt regeringen fastholder sit finanslovsudspil, der indebærer en reduktion af Den Gamle Bys tilskud fra staten med 2,8 mio kr. Vi krydser fingre og håber, at regering og folketing beslutter sig for fortsat at bakke substantielt op om et museum, der i højere grad end de fleste andre når ud til folk, som de er flest, og som samtidig også er til glæde for grupper, der ellers aldrig får glæde af statsstøttede kulturaktiviteter.

I foråret 2012 åbnede Den Gamle By et nyt haveanlæg anno 1927.

Besøgstallet er i god gænge, og det store projekt med at skabe bykvarterer fra en tid, som mange danskere kan huske, går planmæssigt fremad.

Det er de vigtigste overskrifter for et år, der i øvrigt har været præget af et meget højt aktivitetsniveau og god støtte fra mange sider.

Regnskab og besøgstal

Den Gamle Bys regnskab for 2011 udviser en omsætning på kr 49.362.066 (2010: kr 42.863.917) og et overskud på kr 90.271. I dette driftregnskab er inkluderet investeringer i en række basale støttefunktioner. Dertil kommer et antal større projekter, der har hver deres særlige regnskab og økonomi. Besøgstallet nåede i 2011 op på 360.048, hvilket er en fremgang på ca 48.000 i forhold til 2010. Besøgstallet for 2012 er indtil videre på samme niveau som i det gode år 2011.

Følgende resumé af regnskabet er angivet i tusinder:

Indtægter	
Offentlige tilskud	26.597
Entré	18.484
Butiksdrift	3.098
Klub Den Gamle By, årbog m.v.	612
Restaurantdrift	-446
Renteindtægter	17
Diverse	1.000
Indtægter i alt	49.362
Udgifter	
Personale	35.660
Vedligeholdelse og drift af bygninger	5.260
Udstillinger og arrangementer	1.394
Administration og markedsføring m.m.	4.140
Øvrige driftsomkostninger	595
Restaureringsprojekter m.m.	1.170
Renteudgifter	265
Afskrivninger	550
Dansk Center for Byhistorie	238
Udgifter i alt	49.272
Overskud	*90*

Den Gamle By vil ikke kunne opfylde sine forpligtelser som museum uden en meget betydelig egenindtjening, og museets økonomi er derfor overordentlig følsom over for udsving i besøgstallet. Det skal også bemærkes, at realisering af udviklingsprojekter er helt afhængig af betydelige eksterne sponsorater og donationer. En række af disse vil blive omtalt nedenfor.

Fare for en reduktion af statens tilskud med 2,8 mio kr

Den Gamle By modtager driftstøtte fra såvel Kulturministeriet som Aarhus Kommune.

Det er glædeligt, at Aarhus Byråd har besluttet at forhøje Den Gamle Bys drifttilskud med 1 mio kr. Det er et substantielt beløb, som vil få stor betydning for Den Gamle Bys løbende arbejde med at vedligeholde og udvikle museet, og som også er et vigtigt signal til de sponsorer og donatorer, som Den Gamle By håber på fortsat opbakning fra.

Desværre ser det i skrivende stund ud til at gå den modsatte vej med statens tilskud, idet Kulturministeriets bevilling til Den Gamle By vil blive reduceret med 2,8 mio kr, hvis regeringens forslag til finanslov vedtages. Det er 15 pct af museets statstilskud, og nedskæringen kan ikke undgå at få konsekvenser. Den Gamle By og en hel række gode støtter har året igennem forsøgt at overbevise partierne bag regeringen og de partier, der kunne tænkes at indgå i forliget om finansloven for 2013. Hidtil uden held, men vi håber tingene falder på plads i den kommende tids forhandlinger, som først afsluttes, efter at denne årbog er gået i trykken.

Hvorom alting er, så vil Den Gamle By satse på en fortsat udvikling af museet, og vi vil gøre, hvad vi kan, for at skaffe de nødvendige midler hertil.

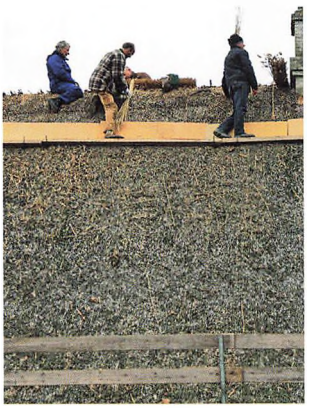

16. november 2011 var der tækning med tang af tagryggen på Stampemøllen.

Hvorfor skal det offentlige støtte Den Gamle By?

Statens reduktion af tilskuddet har givet anledning til at samle nogle væsentlige begrundelser for, hvorfor stat og kommune skal støtte et museum som Den Gamle By.

1. Den Gamle By er et helt enestående museum med den højest opnåelige bedømmelse i Danmark og internationalt
2. Den Gamle By er måske det museum i Danmark, der er mest nationalt dækkende, både hvad angår huse og samlinger, som stammer fra hele Danmark, og hvad angår besøgende, der kommer fra hele landet

3. Den Gamle By er et museum, der i udpræget grad viser almindelige menneskers historie for almindelige mennesker
4. Den Gamle By er i gang med at nytænke museet ved i stor stil at føre det op til næsten nutiden, så mange føler, at deres tid nu kommer på museum
5. Den Gamle By venter ikke bare på offentlig støtte, men tjener selv mange penge i entre og tiltrækker derudover store private midler
6. Den Gamle By gør en stor social indsats med særlige tilbud overfor ældre, der er ramt af demens, psykisk syge børn og unge og overfor børn med anden etnisk baggrund end dansk, ligesom museet også lægger vægt på at uddanne lærlinge, at have studiejobs og tilbyder arbejde til mennesker, der ellers ville falde ud af arbejdsmarkedet.

Den Gamle By har fået opbakning fra organisationer, firmaer, private og fra udenlandske kolleger. Vi er taknemmelige herfor og håber, den markante støtte vil medvirke til at den annoncerede nedskæring annulleres.

Sponsorer

En fornuftig drift og udvikling beror i meget høj grad på sponsorstøtte fra firmaer og donationer fra fonde og private.

Den Gamle Bys hovedsponsor er Morgenavisen Jyllands-Posten.

Carlsberg Danmark sponserer sommerens promenadekoncerter i Traktørstedet Simonsens Have, Stark Aarhus sponserer Håndværks- og bryggedage og Falck sponserer Legedage. A. Enggaard A/S og NorCap A/S sponserer museets arbejde med bygningsdokumentation.

Derudover har museet en række hussponsorer og produktsponsorer, som trofast bakker op og er med til at sikre Den Gamle Bys virke.

Se listen over museets store donatorer forrest i denne årbog og listen over sponsorer bagerst i årbogen.

Den Gamle By er alle stor tak skyldig.

Donationer

Årets markant største donation, og en af de største nogensinde i Den Gamle Bys historie, blev modtaget fra Købmand Herman Sallings Fond og fra Købmand Ferdinand Sallings

Ungdomsværelset i udstillingen BEAT mm med Jørgen Angels berømte foto af Jimmy Page som plakat på væggen. Udstillingen blev støttet af C.A.C. Fonden og af Bodil Christiane Kolding Sneums Fond.

Mindefond. 70 mio kr har de to fonde i alt givet til det store projekt Aarhus Story; se nærmere s. 108.

Tidligere på året donerede Købmand Herman Sallings Fond 4.300.000 kr til dokumentation, demontering og overflytning af to huse fra Jelling.

Fra Aage og Johanne Louis-Hansens Fond har Den Gamle By modtaget 800.000 kr til ansættelse af en arkivar, der skal opdatere og sikre tilgængelighed af fotosamlingen, som overtages fra Hovedbiblioteket i Aarhus.

C.A.C. Fonden har velvilligt doneret 546.000 kr til opbygning af en permanent juleudstilling i Julehuset, som etableres i udstillingslokalerne i Aalborggården. Fonden har også doneret 200.000 kr til udstillingen BEAT mm, ligesom fonden i lighed med tidligere år har stillet 25.000 kr til rådighed for indkøb af museumsgenstande.

Bogen BEAT mm er støttet med 400.000 kr af Vilhelm Kiers Fond.

Bodil Christiane Kolding Sneums Fond har givet 358.000 kr til udstillingen BEAT mm samt 295.000 kr til research med henblik på indretning og formidling af henholdsvis Frk Sneums lejlighed og en gynækologisk klinik i Den Gamle Bys 1974-kvarter.

Julius Chr. Gårdbos & Ketty Laura Gårdbos Fond har doneret 250.000 kr til erhvervelse af Jørgen Angel Samlingen.

Grundfos har i mange år været Den Gamle Bys garant for, at der er vand nok til at drive møllehjulet, så der lyder den rigtige plasken omkring vandmøllen. I år stod pumperne til

Grundfos stillede både ekspertise og økonomi til rådighed ved udskiftningen af pumperne i Vandmøllen.

udskiftning, og Grundfos stillede både ekspertise og de nødvendige 100.000 kr til rådighed for opgaven.

Fra Fabrikant Albert Nielsen og Hustru Anna Nielsens Fond har museet modtaget 88.000 kr til klargøring af museets omfattende samling af malerier m.v. med henblik på en eksponering af samlingen på internettet.

Den Faberske Fond har bidraget med 75.000 kr til research og formidling af historier med en særlig Aarhus profil, og fra Bodil & Jørgen Munck-Christensens Kulturlegat har museet modtaget 62.000 kr til genudgivelse af den for længst udsolgte publikation Rock i Aarhus.

Aage og Ulla Filtenborgs fond af 8. november har bidraget med 50.000 kr til udstillingen Aarhus International Poster Show, og Lillian og Dan Finks Fond har doneret 15.000 kr til Dansk Center for Byhistories publikation Urbanisering og Bysystemer i Europa.

Elly og Aage W. Jensens Fond til Almennyttige Formål har bevilget 40.000 kr, og Furi Appel og Gunnar Niskers Fond til Almennyttige Formål har givet 50.000 kr til Den Gamle By.

Kulturstyrelsen har året igennem støttet en række projekter i Den Gamle By. Således har museet modtaget 400.000 kr til projektet Historier fra 8220 og 300.000 kr til kvalitativ brugerundersøgelse, der fokuserer på forskelle og fællesnævnere mellem nationale og lokale besøgende og ikke-besøgende i Den Gamle By. Endvidere 103.061 kr til dokumentationsprojektet Det er her jeg bor og 102.000 kr til undersøgelse af samlingernes bevaringstilstand. Til fællesprojektet Hvor er det fra? er modtaget 498.000 kr, som deles mellem de deltagende institutioner Odense Bys Museer, Stadsarkivet i Aarhus og Den Gamle By. Endelig har Kulturstyrelsen støttet Tove Engelhard Mathiassens studie- og forelæsningsrejse til Indien med 29.000 kr og Elsebeth Aasted Schanz' konference og forelæsningsrejse til Mexico med 15.500 kr.

Erindringslejligheden åbnet for ældre, der er ramt af demens

21. marts 2012 åbnede erindringslejligheden, som er et særligt tilbud til ældre, der er ramt af demens. Lejligheden er indrettet som en lærerfamilies bolig i en provinsby i slutningen af 1950'erne. Det er en treværelses lejlighed med den pæne stue og dagligstuen ud mod gaden, køkken og sovevæ-

relse ud mod Botanisk Have. Detaljeringsgraden i lejligheden er meget stor med ting og sager i skabe og skuffer, og til forskel fra de fleste museumsudstillinger må de besøgende sidde i stolene, kigge i skufferne og sætte en plade på grammofonen.

Siden åbningen har lejligheden været flittigt brugt og på alle måder levet op til museets forhåbninger og forventninger. Der har også været afviklet en lang række kurser for social- og sundhedsassistenter samt kurser for frivillige.

Se i øvrigt artikler af Dorte Berntsen og Thomas Bloch Ravn om dette emne andetsteds i denne årbog.

Dukkerne i udstillingen Håndværkerne i Baghuset er uhyre detaljerede.

Håndværkerne i Baghuset

Efter flere års arbejde kunne Den Gamle By 14. september åbne dørene til et nyt kompleks af faste udstillinger i Haderslevhusene, der ligger bag Renæssancegården i Vestergade.

Frank Erichsen, kendt fra DR1s serie Bonderøven, åbnede 14. september 2012 udstillingerne Håndværkerne i Baghuset.

Der er tale om faste udstillinger, som i øvrigt er udførligt præsenteret af Elsebeth Aasted Schanz andetsteds i denne årbog.

Intentionen med dette projekt var dobbelt. Dels trængte bygningerne til en gennemgribende istandsættelse, dels trængte de gamle udstillinger fra 1930'erne til en modernisering, så den spændende håndværkshistorie atter kunne blive vedkommende for et nutidigt publikum.

Den Gamle By puljede sine vedligeholdelsesmidler, og Arbejdsmarkedets Feriefond bevilgede generøst midlerne til nyopsætning og opdatering af udstillingerne.

Det er vigtigt for Den Gamle By ikke blot at fokusere på udvikling af alt det nye, idet der også ligger en vældig historie- og vidensressource i den gamle del af Den Gamle By. Dette arbejde vil blive fortsat i de kommende år.

Havestien Bag om Byen og Aarhus Porten

Med Havestien Bag om Byen og Aarhus Porten, som åbnede 12. oktober 2012, bliver det markant lettere for publikum at komme rundt i Den Gamle By. Projektet er blevet til via en donation på 5,8 mio kr fra Annie og Otto Johs. Detlefs' Fonde OJD.

Fra åbningen af Aarhus Porten 12. oktober 2012.

Havestien Bag om Byen gør det muligt for dårligt gående og kørestolsbrugere at skyde genvej fra hovedindgangen bagom den ældste og vanskeligst tilgængelige del af museet til 1927-afsnittet, hvor brostenene er flade og gaderne mere jævne. Stien går gennem flere af Den Gamle Bys haver, som dermed også er kommet mere i fokus. Vi kalder stien Bag om Byen efter den sti, der frem til midten af 1800-årene eksisterede som en passage i Aarhus.

Aarhus Porten er et særligt ankomstområde mod syd, som vil korte vejen for det store publikum, der kommer til Den Gamle By fra Aarhus centrum. Her træder publikum direkte ind i 1974-kvarteret med fortove og asfalterede gader. Her ligger også Kunstkammeret og Dansk Plakatmuseum, og der er kort afstand til Legetøjsmuseet, 1927-butikkerne og Møntmestergården.

Selve Aarhus Porten er en lettere tilpasset kopi af en indgangsbygning fra Landsudstillingen i Aarhus 1909. I takt med at museet overgår til et nyt billetsystem, hvor man også kan købe billetter på internettet, vil publikum kunne få selvbetjent adgang. I Pavillonen fra 1909 er der indrettet et ekstra billetsalg samt butik med bøger, postkort og plakater. Pavillonen med butik og billetsalg vil i første omgang holde åben i museets to højsæsoner, skolernes sommerferie og adventsperioden op til jul.

Annie og Otto Detlefs sammen med borgmester Jacob Bundsgaard foran portalen til Havestien Bag om Byen.

Sko & Accessories

I årets løb er åbnet en række særudstillinger. 8. marts 2012 åbnede udstillingen Sko og Accessories om mode og luksus i 1700-tallet. Anledningen var Århundredets Festival, som i år har sat fokus på 1700-tallet, og udstillingen blev meget passende placeret i et af sidekabinetterne i Møntmestergården.

I tilknytning til udstillingen blev udgivet et katalog udformet med samme æstetik og sprogbrug som et modeblad anno 2012, men med ting og historier fra 1700-tallet. Ideen er bl.a. at vise, at ønsket om at føre sig frem med de rigtige accessories og de nyeste trends var mindst lige så vigtigt dengang som i dag. Bladet kan købes i Butikken i Den Gamle By.

Den Gamle By er et af de få Aarhus-museer, der har betydelige samlinger fra 1700-tallet, og udstillingen viser nogle overordentlig fornemme og sjældne genstande fra perioden.

Hendes Majestæt Dronningen besøgte 4. april Den Gamle By og så her bl.a. udstillingen Sko & Accessories.

Samtlige genstande har været en tur forbi bevaringsafdelingen, hvor de er blevet renset og konserveret.

Udstillingen vil kunne ses frem til årets udgang.

Hvidstengruppen arresteret

Ugen efter, 13. marts 2012, åbnede filmproducer Regner Grasten særudstillingen Hvidstengruppen Arresteret på Besættelsesmuseet, der som bekendt nu er en del af Den Gamle By. Ideen med udstillingen er at give de besøgende en forestilling om situationen for de enkelte medlemmer af modstandsgruppen, da de blev arresteret. Se nærmere i Søren Tange Rasmussens artikel andetsteds i denne årbog. Udstillingen vil kunne opleves frem til årets udgang.

Klaus Staeck på Plakatmuseet

Fra 24. marts til 23. juli viste Dansk Plakatmuseum en omfattende retrospektiv udstilling med 150 plakater af Tysklands nestor på plakatområdet, Klaus Staeck. Da Klaus Staeck siden 1960'erne har befundet sig på den kritiske venstrefløj, blev udstillingen på mange måder også en afspejling af fire årtiers kritisk debat i Tyskland. Klaus Staeck deltog selv i åbningen og overlod i den forbindelse en stor del af sin samling af egne plakater til Plakatmuseet.

Sommer med veteranbiler fra 1960'erne og 70'erne

Lørdag 19. maj holdt der fire biler af ældre model i museets Sønderbrogade. En Citroën, en Renault og to Volvoer. De

Klaus Staeck havde udtrykkeligt ønsket, at der blev sendt en særlig invitation til Kurt Westergaard, som her ses sammen med kunstneren.

Veteranbiler i 1974-kvarteret.

var alle fra før 1974, og de markerede begyndelsen på en sommer med tidstypiske biler foran Pouls Radio, Fotoborgen og de andre butikker i Sønderbrogade. Takket være en gruppe af frivillige, der ejer biler fra ca. 1950-1974, er det nu muligt for museet at give gæsterne en endnu mere troværdig oplevelse af et gademiljø i 1974. Og museets gæster har været meget begejstrede for at se bilerne – flere har endda lagt deres besøg på en af de dage, hvor man på hjemmesidens kalenderfunktion kan se, bilerne er der.

1974 – The Ghost of Cyprus

I forbindelse med at Den Gamle By i disse år arbejder intenst med året 1974, blev vi opmærksom på den tankevækkende historie om byen Famagusta på Cypern, som dette år blev forladt og dermed fastfrosset i tid. 16. juni åbnede udstillingen 1974 – The Ghost of Cyprus, som i tekst og fotografier fortalte om byen, der blev forladt i 1974 i forbindelse med den tyrkiske invasion af den nordlige del af Cypern. Store dele af byen har siden stået uberørt hen. Gennem nye og ældre billeder fra Famagusta og andre forladte steder på Cypern viste udstillingen områder af Cypern som de var, da de var levende og aktive frem til 1974, og som de ser ud i dag som forladte spøgelsesbyer.

Udstillingen, der kunne ses frem til 29. juli, var arrangeret i et samarbejde med Den Cypriotiske Ambassade og blev vist i anledning af, at formandskabet for EU 1. juli 2012 skiftede fra Danmark til Cypern.

Cyperns ambassadør og repræsentanter for bystyret i Famagusta.

Den internationale dommerkomite, som udvalgte de vindende plakater i AIPS 2012. Fra venstre Kari Piippo, Finn Nygaard, Michel Bouvet, Gitte Kath og Uwe Loesch.

AIPS

17. august 2012 præsenterede Plakatmuseet i Den Gamle By det omfattende projekt Aarhus International Poster Show 2012, AIPS, som har været to år undervejs. Projektet bestod af tre udstillinger. Den ene udstilling foregik i Plakatmuseets udstillingsbygning med 330 plakater af en række af verdens førende plakatkunstnere, som alle var inviteret til at deltage i udstillingen. Udstillingen vises frem til 13. januar 2013. Den anden udstilling vistes i Pavillonen fra 1909. Her forholdt de 184 plakater sig til temaet "To Be Human", og invitationerne til at deltage var sendt bredt ud til både etablerede plakatkunstnere og til uddannelsesinstitutioner. Ved begge disse udstillinger uddeltes der en første pris på 3000 euro, en anden pris på 2000 euro og en tredje pris på 1000 euro. Den tredje udstilling fandt sted på Aarhus' nye kulturcenter Godsbanen. Her viste den jury, som skulle bedømme plakaterne og udnævne vinderne, selv en række af deres plakater. 100 plakater blev udstillet af de fem jurymedlemmer Uwe Loesch fra Tyskland, Michel Bouvet fra Frankrig, Kari Piippo fra Finland, Gitte Kath fra Danmark og Finn Nygaard fra Danmark.

Dave Brolan overrækker Jørgen Angel et signeret eksemplar af Angels berømte billede af Jimmy Page.

Beat mm

20. september åbnede Kulturminister Uffe Elbæk udstillingen BEAT mm. Jørgen Angels fotografier 1966-1983. Ved åbningen talte også den London-baserede billedredaktør

Dave Brolan, og Skousen og Ingemann genopstod i dagens anledning og spillede både Isabel og Herfra hvor vi står fra 1971.

Samme dag udgav museet en omfattende bog med samme titel som udstillingen og med masser af fotos og historier, der placerer billederne i sammenhæng med tidens strømninger. Bogen er skrevet af musikjournalisten Martin Blom Hansen, og grafisk designer Mette Secher har designet bogen.

Måske navnet Jørgen Angel ikke er særligt kendt. Men det er hans billeder. Det var Jørgen Angel, der fotograferede Led Zeppelins debut i 1968. Han var med på Thylejren 1970. Han var med i omklædningsrummet, da Gasolin havde spillet deres sidste koncert i Malmø 1978. Hans billeder har været på forsiden af alverdens musikmagasiner, og 1. maj i år blev hans berømte foto af Zeppelin-guitaristen Jimmy Page optaget i den permanente museumssamling på verdens førende portrætmuseum, National Portrait Gallery i London.

Ved åbningen af udstillingen Beat mm optrådte Skousen og Ingemann med Herfra hvor vi står og med deres gamle orkester på billedet i baggrunden.

Jørgen Angel har taget ikoniske fotos af en lang række kendte stjerner fra rockens verden. Her ses The Whoosh Picture af Led Zeppelin's Jimmy Page i K.B. Hallen i København.

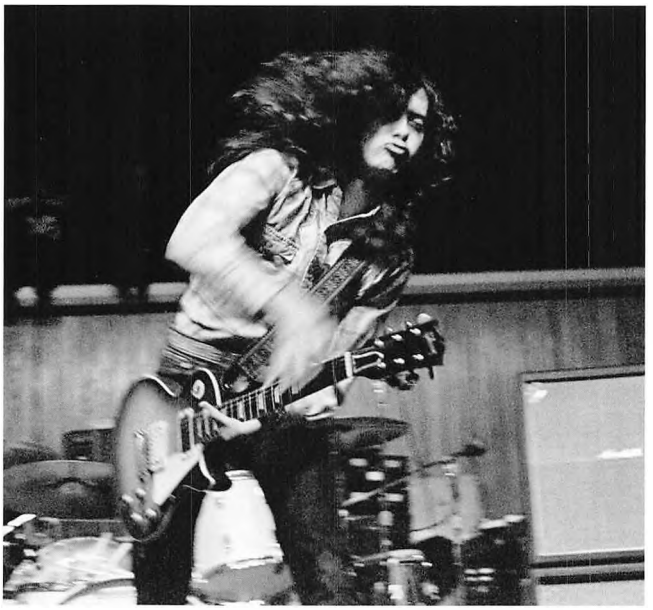

Freddie Mercury ved en Queens koncert i Brøndby Hallen 1977 og Kim Larsen fotograferet i København i 1979.

Den aktuelle udstilling omfatter foruden et stort antal fotografier en række små interviews, hvor Jørgen Angel fortæller historierne bag, ligesom man også kan nyde et drengeværelse anno begyndelsen af 1970'erne og et rigtigt mørkekammer med billeder af Jimi Hendrix til tørre på snoren.

Udstillingen vil være at se frem til 1. september 2013.

Jørgen Angel Samlingen i Den Gamle By

Det hele begyndte 28. marts 2011, da Den Gamle By modtog en email, der begyndt med: "Den gamle rockfotograf Jørgen Angel her". Fotografens ærinde var at tilbyde Den Gamle By at erhverve en billedudstilling, Classic Rock, som havde været vist ved forskellige lejligheder. Med mailen fulgte en håndfuld appetitvækkere. Billeder af musik- og ungdomskultur, som fik mange af os til mentalt at ryge durk tilbage til ungdommen i 1960'erne og 70'erne.

Det viste sig, at et besøg i Den Gamle By havde virket akkurat ligesådan på Jørgen Angel. Det var i 2006, hvor museet viste en udstilling med to hjem fra 1900-tallet. "Det ene fra 1974", skrev Jørgen Angel i sin mail. "Det var som at blive slået i hovedet med noget tungt, da jeg så mine tekrus (har stadig et af dem), min reol, min pladespiller, min ... På museum!!"

Et møde blev aftalt, og straks var der gensidig sympati. Under mødet fik vi fra Den Gamle By et indblik i Jørgen Angels oeuvre – en enestående samling af fotografier og fortællinger, der er som nøgler til den rock- og ungdomskultur, der udfoldede sig fra sidste del af 60'erne til begyndelsen af 80'erne.

Tanken om at lave Jørgen Angel Samlingen blev født, og vore drøftelser mundede ud i, at Den Gamle By ikke bare skulle overtage udstillingen Classic Rock, men alle Jørgen Angels mange tusinde billeder samt hans fotoapparater og samling af magasiner og bøger med egne billeder. Alt sammen til brug for udstillinger og publikationer i regi af Den Gamle By.

Efter mødet viste vi rundt i det 1974-kvarter, der er på vej, og i sin kvitteringsmail fortalte Jørgen Angel, at han nu var helt overbevist om, at Den Gamle By var det rigtige sted for hans samling. "Jeg kan godt lide tanken, at dele af mine billeder kan komme op i en sammenhæng, andre i en anden. Og samlet. Mine billeder kommer til at interagere med andre ting fra perioden, når det passer ind i det I nu laver".

Fremover vil fotos, kameraer, blade og meget andet, der udgør Jørgen Angel Samlingen, indgå som en næsten uudtømmelig ressource i Den Gamle Bys fortælling om 1960'erne og 70'erne.

Hjemløs – Det er her jeg bor

En unik henvendelse fra en hjemløs har betydet, at Den Gamle By har fået mulighed for at formidle en side af byernes historie, som de færreste kender til. Den hjemløse har indrettet sin bolig i baggården bag Næstvedhuset i Den Gamle By. Hans hverdag beskrives i en tilhørende fotoudstilling, og processen omkring opbygningen er dokumenteret i samarbejde med initiativtageren George Zeuthen.

Den Gamle By er bl.a. et museum for hjemmets historie, og museet viser både rige hjem som fx Møntmestergården, og fattige hjem som fx den simple bolig øverst i Vestergade. Derfor var museet meget glad for at få muligheden for også at vise en bolig for en hjemløs.

Den hjemløses bolig åbnede til skolernes efterårsferie 12. september og vil kunne besøges året ud. Den nationale hjemløsedag, 17. oktober, blev markeret i Den Gamle By i samar-

Ulrik Szkobel i sit hjem i Den Gamle By.

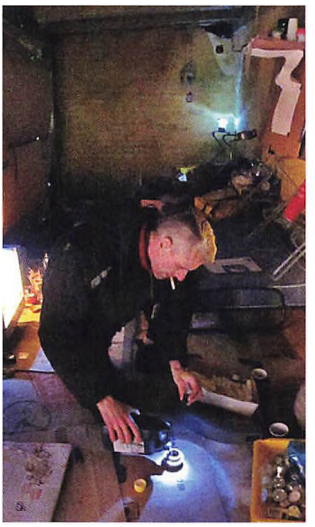

bejde med foreningen Oplysning om Gadeliv og Værestedet i Jægergårdsgade.

Projektet er realiseret med støtte fra Kulturstyrelsen.

Lemvighuset opdateret til 1927

Der arbejdes løbende med udvikling af kvarteret, der viser 1927, og 6. september 2012 blev Lemvighusets udstillingsvinduer for modisten Frk Wahlstrøm nyindrettet. Butikken har hidtil udstillet hatte anno 1919, men nu er butiksvinduerne pyntet som i 1927, og årets gang vises med forårs- og sommerhatte i den ene side og efterårs- og vinterhatte i den anden. Hattene er dels kopieret efter hatte i museets samlinger dels udarbejdet efter diverse forlæg i modeblade og ugeblade. Modist Birgitte Gylling har udført det dygtige arbejde i tæt samarbejde med Den Gamle By.

Havbogade med sæbehus, telefoncentral og bolig anno 1927

I huset i Havbogade har museets håndværkere apteret Schous Sæbehus' butikslokale anno 1927. Det originale inventar fra 1920'erne fra et sæbehus i Stoholm blev nænsomt sat i stand, og i foråret slog sæbehuset dørene op for salg af sæber, pomader, svampe og meget andet. Den Gamle By har indgået et samarbejde om kopier af originale Schou-sæber med Sæberiet på Ærø, og disse sælges i kopier af 1920'er æsker sammen med en beskrivelse af den historie, der lå bag familievirksomheden C. Schous Fabriker A/S. Sæbehuset er bemandet af frivillige damer og er åbent på udvalgte dage.

I lokalerne bag sæbehuset viser frivillige telefonkyndige, hvordan en datidig telefoncentral fungerer.

Hjemmet i den bagerste del af huset har hidtil stået som sidst i 1800-årene, men 13. oktober 2012 åbnede Havbogades sønderjyske hjem i en ny 1927-udgave. Lejligheden er beregnet til Levende Museum, så den er indrettet med møbler og ting og sager, der enten er skænket til Den Gamle By eller på anden vis er erhvervet til formålet.

Rejsegilde på Tårnborg

Byggeriet af husene i Havnegade-etapen skrider planmæssigt fremad.

Huset fra Hjørring står nu færdigt i det ydre, huset fra

Ved rejsegildet på Tårnborg blev der holdt tale af bl.a. direktør Henrik Tvarnø fra A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal.

København er ved at tage form, og efter flere måneders arbejde med at rejse spær og dragerværk kunne der 8. juni holdes rejsegilde på endnu en bygning i bykvarteret fra 1974, nemlig den store hjørnebygning, Tårnborg, der er opført som en tilpasset kopi af et hus, der stadig kan ses i Helsingør på hjørnet af Skt. Anna Gade og Kongensgade, hvor der var rejsegilde i 1898.

Sommervejret viste sig ikke fra den milde side, men takket være totalinddækningen af bygningen, forblev alle nogenlunde tørre. Der var taler ved museumsdirektør Thomas Bloch Ravn, direktør Henrik Tvarnø fra A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal samt ved projektchef Allan Leth Frandsen.

I forbindelse med rejsegildet havde gæsterne en enestående mulighed for at besigtige de kommende lejligheder og tagkonstruktionens imponerende tømrerarbejde, som senere vil blive dækket af forskallingsbrædder og rørpuds. Interiørerne i huset åbner til sommeren 2013.

Samarbejde med informanter

I forbindelse med arbejdet med at skabe et bykvarter fra 1974 oplever Den Gamle By en enestående velvilje fra mange sider.

Således indrettes boligerne i samarbejde med en repræsentativ gruppe af informanter; se også artiklen Tre lejligheder i

Boligerne i Den Gamle Bys kvarter fra 1974 indrettes i samarbejde med en gruppe informanter, som bidrager med erindringer om egne oplevelser i 1974.

Tårnborg. Informanterne bidrager med uvurderlig viden, billeder, ting og sager og ikke mindst erindringer om deres liv i 1974. I februar 2012 mødte alle informanterne for første gang hinanden. Lærerparret mødte kernefamilien, pensionisterne mødte kollektivet – og alle mødte hippien.

Stordrift ved klargøring af møbler og genstande

Tirsdag 7. august indledtes klargøringen af møbler og genstande til interiørerne i Tårnborg. Det skete, da en 40 fods container blev afhentet på et af Den Gamle Bys magasiner og kørt til en stor hal i Galten, hvor indholdet blev gasset for at aflive borebiller, møl og andre skadedyr. Herefter blev den

I en stor lagerhal klargøres møbler og genstande, der skal bruges til interiørerne i Den Moderne By.

store container kørt til en 1200 kvm stor lagerhal. Her er der indrettet arbejdspladser til den halve snes medarbejdere, der arbejder med klargøring af de meget store mængder interiør til tre lejligheder, en gynækologklinik, et bagerudsalg og et konditori. Indflytningen i den første lejlighed indledes i begyndelsen af 2013.

Berit Guldmann Andersen med en pakke Frost Flakes i henholdsvis gammel og ny emballage.

Varer og emballager til minimarkedet

I sommeren 2014 åbner et minimarked i Tårnborg, og så skal der være dagligvarer på hylderne. Nye varer årgang 1974, vel at mærke.

I flere år har museet indsamlet emballager fra dengang, men de er alle slidte, falmede eller på anden måde præget af tidens tand. For at rette op på skavankerne er der nu sat et storstilet projekt i gang, bestående af fem elementer. En håndrensning af emballagerne, en scanning, en computerbearbejdning tilbage til det oprindelige udseende, print og endelig håndsamling af emballagerne. Resultatet er utrolig vellykket, og ingen kan se, at 1974-emballagerne med buddingpulver, macaroni og cornflakes er fremstillet i 2012.

Børnehave på vej

Efter flere års tilløb blev planerne om at indrette en børnehave i Den Gamle By offentliggjort 7. juni 2012. Det skete ved et velbesøgt pressemøde, hvor Den Gamle By og Daginstitutionernes Museumsforening Aarhus markerede samarbejdet om en børnehave årgang 1974. Den Gamle By har stor erfaring med museumsinteriører og formidling, men vi mangler kendskab til institutionslivet for fyrre år siden. Den har netop Daginstitutionernes Museumsforening Aarhus, som også siden 1980'erne har indsamlet møbler, legetøj og inventar fra daginstitutioner, og det er planen, at de to ting skal gå op i en højere enhed i en børnehave, der skal åbne i huset fra København – forventeligt i 2014/15.

Børnehave på Østerbro i København sandsynligvis fra 1974.

To funkishuse fra Jelling

I 2010 kunne Den Gamle By hente et fint hus fra Skanderborg, der skal indgå i den afsluttende Sønderbrogade-etape af museets 1974-kvarter. Hjemtagelsen skete med støtte fra Købmand Herman Sallings Fond, og denne fond står også bag en generøs bevilling på 4,3 mio kr, der sikrer, at Den

Gormsgade 1-3 i Jelling inden nedtagningen.

Gamle By i 2012 har kunnet dokumentere og hjemtage to funkisejendomme fra Jelling. Et hjørnehus og et hermed sammenhængende længehus, der blev opført som Gormsgade 1-3 i Jelling i 1934.

De to huse blev dømt til nedrivning i forbindelse med den nye helhedsplan for Jellingstenene. Stilen er klassisk provinsfunkis og med tre butikker i gadeplan, hvorved husene fra Jelling vil indgå som vigtige elementer i museets projekt om at vise dansk detailhandel i det 20. århundredes sidste halvdel. Desuden er der fire lejligheder i bygningerne, hvoraf nogle tænkes inddraget til formidling af boliginteriører tættere på vores egen tid end 1974.

Bygningerne er i skrivende stund ved at blive dokumenteret og nedtaget, så de kan overføres til Den Gamle Bys magasiner.

To høje i Jelling. I forgrunden murbrokker i baggrunden Gorms Høj.

Videodokumentation

I løbet af året er en del af arbejdet med de moderne bykvarterer blevet dokumenteret gennem videooptagelser. Optagelserne vil for det første dokumentere selve det store projekt og blandt andet det omfattende arbejde med at indsamle helt almindelige byggematerialer som radiatorer,

toiletcisterner, vandhaner og stikkontakter. For det andet ønsker Den Gamle By at dokumentere en række klassiske håndværk.

Filmene kan ses på Den Gamle Bys hjemmeside.

Temadage, undervisning og levende museum

Året rundt besøges museet af skoler, der er rundvisninger, teatret er i brug, og der afvikles arrangementer for ældre, der er ramt af demens.

Det sker også i årets første måneder, som i øvrigt betragtes som lavsæson, men fra påske og resten af året er der langt markant mere liv i Den Gamle By med åbne butikker, levende museum og temadage.

Projekt Middelalderbyen

Med en stor donation fra Velux Fonden i ryggen arbejder Den Gamle By på at færdiggøre det store projekt om Middelalderbyen i Danmark, som blev påbegyndt i 1977. Se omtalen i Den Gamle Bys årbog 2011 side 81-82.

Den planlagte webpræsentation af kildematerialet forventes færdig omkring årsskiftet.

Museumsinspektør Connie Jantzen arbejder på bindet om Aarhus, som forventes at udkomme sommeren 2013.

Samlebindet skrives af forhenværende lektor Hans Krongaard Kristensen og professor Bjørn Poulsen, og det forventes at ligge klar til udgivelse i løbet af 2014.

Landsdækkende museum med særligt fokus på Aarhus

Som det fremgår af årbogen for 2011, bad Aarhus Byråd i 2011 Den Gamle By overtage opgaven med at være lokalmuseum for Aarhus. I samme forbindelse blev Aarhus Bymuseum nedlagt som selvstændig institution, og personale og bevillinger overgik til Den Gamle By. Museet har siden haft et særligt fokus på Aarhus ved siden af også at være et landsdækkende museum for de danske byers historie.

Allerede sidste efterår åbnede Den Gamle By særudstillingen Aarhus Flashback samtidig med, at museet lancerede den første Aarhus-App, Aarhus StreetMuseum. Siden er afholdt konferencer, iværksat projekter og udviklet et koncept for en permanent fortællende udstilling om byens historie.

Den Gamle By har flere forskellige temadage i løbet af året bl.a. Håndværksdage og Legedage.

Talerne ved konferencen Urban History Exhibited 25. oktober 2011. Fra venstre Martin Brandt Djupdræt, Anneken Appel Laursen, Paul van der Laar, Christine De Werdt, Søren Bitsch Christensen, Jette Sandahl, Thomas Bloch Ravn og Rainy Tisdale.

Konference om byhistorie på museum

25. oktober 2011 afholdt Den Gamle By konferencen Urban History Exhibited. Konferencen satte fokus på spørgsmålet om, hvordan museer kan fortælle byhistorie. Samtidig markeredes også 10-året for Dansk Center for Byhistorie, som blev stiftet 15. marts 2001 af Historisk Institut og Den Gamle By.

På konferencen orienterede Den Gamle By om de dengang meget foreløbige tanker om Aarhus-historien, og stadsarkivar Søren Bitsch-Christensen, som også er tidligere leder af Dansk Center for Byhistorie, talte om behovet for samarbejde mellem arkiver og museer. Community fellow Rainy Tisdale fra Brown University i USA gav et overblik over de nyeste tendenser i museernes byhistoriske storytelling i Europa og USA, mens museumsdirektør Christine De Werdt fra det nyåbnede STAM bymuseum i Gent fortalte om ideerne bag museets nyskabende, byhistoriske udstilling. Museumsdirektør Jette Sandahl fra Københavns Museum belyste tankerne bag museets markante og meget roste udvikling de senere år, og professor Paul van der Laar fra Rotterdam fortalte om Rotterdam museums arbejde med at nå ud til og samarbejde med befolkningsgrupper, der normalt ikke kommer på museum.

Hele konferencen blev filmet og indlæggene kan ses via link på Den Gamle Bys hjemmeside.

Indlæg og diskussioner på konferencen har sammen med studieture til nyåbnede bymuseer i Liverpool, London, Gent og Berlin været vigtige inspirationskilder for arbejdet med at udvikle et koncept for en særlig Aarhus Story.

70 mio kr fra Salling til permanent udstilling om Aarhus

Kort inden deadline på denne årsberetning modtog Den Gamle By den fantastiske nyhed, at Købmand Herman Sallings Fond og Købmand Ferdinand Sallings Mindefond til sammen har bevilget 70 mio til realisering af det store projekt, som vi har kaldt Aarhus Story.

Det er en enestående gave, som vi i Den Gamle By er overordentlig taknemmelig for. Som bekendt har Aarhus haft museer i mere end 150 år, men byen har aldrig haft et sted, hvor århusianerne, deres gæster og byens turister kan få et overblik over historien og samtidig en forståelse for de særlige

forhold, der har gjort Aarhus til Aarhus. Det vil nu ske med det projekt, vi har kaldt Aarhus Story.

Titlen Aarhus Story kan forstås på de fleste sprog, og samtidig signalerer den, at der er tale om en fængende og engagerende fremstilling af byens historie, snarere end om en traditionel byhistorisk museumsudstilling, som mange forbinder med noget støvet og uinteressant.

Der bliver tale om en underjordisk udstilling, der vil blive placeret på den vestlige side af Den Gamle Bys Sønderbrogade, hvor det sidenhen er tanken at opføre den resterende del af 1974-kvarteret. Bruttoarealet er ca 700 kvm, og det er tanken her at opbygge en fortællende udstilling, der

- vil fænge såvel århusianerne som byens gæster
- vil sætte nye normer for, hvordan museer kan formidle byhistorien, så den bliver interessant for en bred kreds
- vil kunne spille stærkt sammen med Den Gamle Bys store danmarkshistoriske fortælling
- vil skabe vækst i Den Gamle By.

Den Gamle By står her på skuldrene af en række nyskabende og nyåbnede museer rundt omkring i verden.

Det er målet, at de besøgende, efter et besøg i Aarhus Story, skal kende hovedlinjerne i byens historie, og de skal have en klar fornemmelse af, hvad det er, der gør Aarhus til Aarhus, og så skal de naturligvis føle sig godt underholdt, for det er jo deres fridag.

Aarhus Story vil fokusere på de seneste 150 år med det stærkeste fokus på byens udvikling siden den etablerede sig som Jyllands hovedby. Den interesserede vil kunne gå i dybden med en række emner fra det seneste halve århundrede, og det er ambitionen, at udstillingen skal indeholde et fremtidsspil om byens udvikling. Men Aarhus Story rummer også vigtige kig tilbage. Først og fremmest vil der være fascinerende snapshots, der giver et indtryk af livet i vikingetidens Aros, samt en spændende udfoldelse og fortolkning af et helt unikt maleri af Aarhus fra 1640, der viser byens liv, som det har set ud i århundreder.

I det kommende år vil Den Gamle By planlægge indholdet og projektere bygningen, og det er ambitionen, at Aarhus Story skal kunne åbne i kulturbyåret 2017. Årbogen for 2013 vil indeholde en mere indgående præsentation af projektet.

Polaroid snapshots fra indspilningen af støttesangen Afrika i Feedbackstudierne i Århus i 1985. Bamse backstage, Afrikasangens komponist Nanna Lüders og Jacob Riis-Olsen, guitarrist i Gnags og den sidste ejer af Feedbackstudierne, som var et af emnerne i Made in Aarhus projektet.

Made in Aarhus

Med støtte fra forskellig side har Den Gamle By iværksat en identifikation og dokumentation af nogle af de historier, der gør Aarhus til Aarhus, og som gennem årene har været med til at sætte byen på landkortet. Fokus er navnlig på de seneste ca 50 års historie, hvor det endnu er muligt at interviewe de mennesker, der har været med. Til opgaven har været ansat journalist Dorte Søholm.

Foreløbig er følgende historier identificeret og fortalt: Historien om Føtex, OOA's mærke med den smilende sol, Feedback-studiets betydning for Aarhus-rocken, Aarhus-historierne, Dansk Plakatmuseum og Danmarks første genbrugsbutik, der åbnede i Aarhus i 1972. Alle historierne kan læses på Den Gamle Bys hjemmeside, hvor man også kan høre interview med forskellige nøglepersoner. Det er planen i de kommende år at følge op med andre historier, der er med til at gøre Aarhus til Aarhus.

Fokus på fotos og film

I forbindelse med at Den Gamle By overtog ansvaret som lokalmuseum for Aarhus, blev det også besluttet, at Den Gamle By skulle overtage den store samling af fotos og film, som hidtil har været opbevaret i Lokalhistorisk Samling på Hovedbiblioteket.

Der forestår et stort arbejde med at supplere denne samling, sikre bevaringen af originalmaterialet og få det digitaliseret med henblik på at gøre fotos og film lettere tilgængelige for brugerne.

Fra Aage og Johanne Louis-Hansens Fond har Den Gamle By modtaget en donation på 800.000 kr til ansættelse af en billedarkivar, som skal forestå dette arbejde. Bevillingen er af meget stor betydning for arbejdet med at fortælle Aarhus' historie, idet fotografier og film er en overordentlig vigtig ressource for denne fortælling.

Hvor er det fra?

Også projektet Hvor er det fra? sætter fokus på fotografiet.

Dette projekt er en ny måde at indsamle viden om topografiske lokaliteter ved at udnytte den viden, som ligger hos borgerne i byen. På en hjemmeside vil der blive lagt billeder af byen, og der laves nogle simple værktøjer, så de borgere,

der har et særligt kendskab til netop dette område, nemt kan tilføje oplysninger om, hvor billederne er taget og hvad eller hvem de forestiller. Crowdsourcing er den moderne betegnelse for denne webbaserede indsamlingsmetode, og det udviklede system bliver programmeret, så de herved indkomne oplysninger kommer til at indgå i de databaser, som billederne er registreret i.

Projektet er støttet af Kulturstyrelsen og er et samarbejde mellem Den Gamle By, Stadsarkivet i Aarhus og Odense Bys Museer.

Historier fra 8220

Et lokalmuseums opgaver kan være mangeartede. Der skal skaffes viden om byen, der laves udstillinger og bøger, men det er også vigtigt, at museet i sit arbejde med den lokale historie indgår i samarbejde med byens borgere.

Det er baggrunden for, at Den Gamle By nu rykker ud i Gellerupparken/Toveshøj, hvor der i samarbejde med beboerne vil blive skabt rum og rammer for en synliggørelse af de lokale fortællinger om stedet og menneskene i fortid, nutid og fremtid. Museets primære rolle er at være behjælpelig med dokumentation og formidling af beboernes fælles historie. Dermed er Den Gamle By med til at sikre, at nærområdets historie bliver en del af den store historie om Aarhus og resten af verden. Projektet er iværksat med støtte fra Kulturstyrelsen og løber frem til udgangen af 2012.

Ny Den Gamle By App

Applikationer til smart phones bliver et stadig vigtigere medie, som museerne kan bruge til at formidle historie og til at informere publikum.

Med generøs støtte fra Tuborgfonden har Den Gamle By udviklet sit helt eget koncept for en app-guidebog. Applikationen er æstetisk smuk og yderst funktionel. Den består af to dele. Dels en guide med oplysninger om alle Den Gamle Bys huse og interiører, dels en række ruter, som publikum kan vælge, hvis de er særligt interesseret i bestemte emner.

App'en lanceres i løbet af efteråret og i første omgang med to ruter: en Top 10 rute og en Aarhus rute. Systemet er udviklet sådan, at Den Gamle By selv kan udvikle og tilføje nye ruter.

I forbindelse med Den Gamle By App'en er der også tegnet et kort over museet, som er målfast og kan anvendes i forbindelse med google-maps.

Re-Active

Den Gamle By er konstant på jagt efter ny inspiration, og sammen med en række europæiske open-air museer har museet modtaget en bevilling fra EU's støtteprogram Grundtvig, som lægger vægt på livslang læring.

Ideen er, at museerne skal lære af hinanden, og modellen er, at fire af de deltagende museer vil arrangere små konferencer, hvor de præsenterer, hvordan de hver især arbejder med livslang læring.

Første møde foregår i Szabatéri Néprajzi Múzeum i Szentendre i Ungarn i oktober. De næste møder vil være på Jamtli i Östersund i Sverige og i Beamish i Nordengland, og der vil i december 2013 blive afholdt et møde i Den Gamle By.

Seminar om Museum for Alle

3. november 2011 afholdt Den Gamle By et en-dags seminar for museumsformidlere med overskriften "Museum for Alle". På programmet var en præsentation af Den Gamle Bys arbejde med marginaliserede grupper, hvor der blev orienteret om følgende tre projekter: Formidling til unge med interkulturel baggrund ved cand.mag. Christin V. Clausen; Erindringsformidling ved afdelingsleder for Levende Museum Henning Lindberg samt Formidling til børn og unge med fysiske og psykiske handicaps ved cand.mag. Anne Marie van Dassen. Efter indlæggene var der workshops og afrunding med udveksling og diskussion af erfaringer, muligheder og begrænsninger i forhold til disse grupper.

Bygninger og vedligeholdelse

De historiske bygninger er Den Gamle Bys fundament, og der foretages løbende istandsættelse og vedligeholdelse.
I 2012 har Lille Rosengården fra Randers gennemgået en større istandsættelse. Bindingsværket har fået udskiftet flere stykker fodtømmer og stolpeender, vinduer og døre er restaureret, ligesom der også er muret nye skorstenspiber. Huset skal genindrettes som før med det fattige hjem, lysestøberen, bødkeren og skomageren, men der skal også ske noget nyt.

På samme måde som der nu er indrettet nye udstillinger i Haderslevhusene med dukker og filmklip, vil der også her blive lavet nye formidlingstiltag, så håndværk og hverdagslivet kan blive mere levende og bedre formidlet.

Også Kalundborghuset med hattemagerens værksted er blevet istandsat i 2012. De karakteristiske skodder på gadesiden har været nedtaget og sat i stand, og huset er blevet kalket og malet.

På hjørnet af Sønderbrogade og Nygade er der blevet opført en midlertidig træbygning, der i sin kerne består af fire pavilloner, som er beklædt med gamle brædder, så de falder bedre ind i Den Gamle Bys miljø. Bygningen rummer værksted og lager for udstillingsafdeling og elektriker.

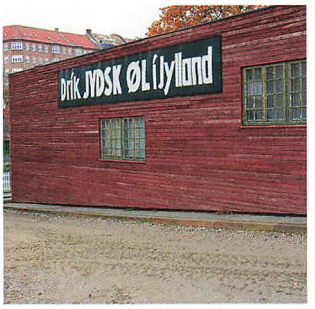

Den Gamle Bys udstillingsafdeling flyttede i foråret 2012 ind i en midlertidig træbygning i 1974-kvarteret.

Magasiner og bevaring

Der arbejdes løbende med udflytning af magasiner fra lofter og baghuse i Den Gamle By til de langt bedre opbevaringsforhold i museets moderne magasinhaller uden for byen.

I 2012 har der været fokus på udflytning af magasinerne på Købmandsgårdens loft, og dette fokus vil blive fastholdt de kommende år, idet museet har planer om at inddrage alle rum i Købmandsgården i formidlingen af dagliglivet i en større husholdning anno 1864.

I forbindelse med udflytningen bliver genstandene rengjort, deres tilstand vurderes, og de fotograferes og pakkes. Pakkelister og billeder registreres i museets registreringssystem, Regin, så man her har et godt overblik over samlingen. Et af de store problemer er skadedyr. For at undgå at bruge gift, har man i mange år frosset museumsgenstande for at dræbe skadedyrene. Det er en tidskrævende opgave, da alle genstande skal pakkes ind og luften suges ud, for at undgå kondens på genstandene.

I 2012 har Den Gamle By investeret i en varmecontainer til bekæmpelse af skadedyr. Fordelene ved en varmecontainer er mange. Behandlingen kræver ingen indpakning af genstandene og er derfor meget tidsbesparende, den har en langt større kapacitet end museets fryser og er tilmed strømbesparende. En anden stor fordel er, at en varmebehandling også dræber skimmel- og svampesporer, og den vil derfor også kunne benyttes til behandling af bygningsdele mod svamp.

Ny administrationschef

Efter godt tolv års ansættelse meddelte vicedirektør Jørgen L. Pedersen at han ønskede at gå på efterløn med udgangen af september.

Det var karakteristisk, at meddelelsen kom i så god tid, at der ikke var noget problem med at finde den rette afløser og at den pågældende kunne køre parløb med Jørgen L. Pedersen i nogle måneder og på den måde få en god introduktion til den mangeartede opgave.

Ansat som ny administrationschef blev Jan Nielsen, 47 år og uddannet HA fra 1987 og cand.merc. i regnskab og finansiering fra 1991. Hans væsentligste erfaringsbaggrund stammer fra ansættelser som økonomi- og administrationschef i Atletion 1994-2005, økonomichef hos Aarhus Elite A/S 2005-08 samt økonomi- og regnskabschef i Aarhus Total Rengøring A/S 2008-11. Efter at dette firma blev solgt i 2011, valgte Jan Nielsen at være selvstændig regnskabs- og økonomikonsulent, indtil stillingen i Den Gamle By blev slået op.

Ved afskedsreceptionen for Jørgen L. Pedersen blev der holdt en række taler. Museumsdirektøren takkede den afgående vicedirektør for et fremragende samarbejde og for aldrig svigtende loyalitet, og han summerede op med disse ord: "Du har knoklet, du har holdt hus med Den Gamle Bys midler, du har taget dig tid, du har fundet på, du har tænkt frem, du har været sjælesørger, og så har du samtidig bidraget på områder, man sjældent forbinder med noget så tørt som en midaldrende civiløkonom, der samtidig er verdensmester i excel-regneark".

Den Gamle Bys nye administrationschef hedder Jan Nielsen.

Skiftedag på Plakatmuseet

I 2004 aftalte bestyrelsen for Dansk Plakatmuseum, Aarhus Kommune og Den Gamle By, at Plakatmuseet med virkning fra 2006 skulle være en del af Den Gamle By. I første omgang med en vis relativ selvstændighed frem til museets stifter og første leder Peder Stougaard skulle pensioneres, og derefter fuldt integreret som en specialsamling i Den Gamle By og under ledelse af en museumsinspektør.

I april 2012 indsendte Plakatmuseets tidligere bestyrelse en statusrapport til Aarhus Kommune, hvor man konkluderede "at plakatmuseets inddragelse i Den Gamle By er vellykket". Samlingen af de mange plakater har nu opnået den eftertragtede statsanerkendelse, og udstillingsfaciliteterne,

som nu er til rådighed "overgår", som det hedder i statusrapporten "langt de aftalte eller forventede vilkår".

Skiftedagen var fastsat til 1. januar 2012, men det blev besluttet, at museets hidtidige leder Peder Stougaard skulle færdiggøre den ambitiøse udstilling AIPS, hvorfor den ny museumsinspektør på området i stedet skulle tiltræde 1. september.

Efter en grundig ansættelsesproces blev det besluttet at ansætte Elsebeth Aasted Schanz som ny leder af Plakatmuseet. Elsebeth Aasted Schanz er ph.d. og har som mangeårig museumsinspektør i Den Gamle By den fornødne praktiske museumserfaring med registrering, bevaring og forskning i museets samlinger. Med sine fire fremmedsprog i bagagen er Elsebeth Aasted Schanz endvidere godt klædt på til at videreudvikle det internationale samarbejde, som har været et særkende for Plakatmuseets hidtidige virke. Det markeres første gang 4. november ved den 12. internationale mexicanske plakatbiennale i Querétaro, hvor den nye leder af Plakatmuseet taler til plakatfolk fra hele verden.

Den afgåede leder af Dansk Plakatmuseum Peder Stougaard og Plakatmuseets nye leder Elsebeth Aasted Schanz.

Særlige gæster

Hen over året besøges Den Gamle By af mange universitetsforskere, museumskolleger, firmaer, politikere, ministre og ambassadører. Nedenfor nævnes et udvalg af årets besøgende.

I påsken, 4. april, aflagde Hendes Majestæt Dronningen et privat besøg i Den Gamle By. To dage forinden var Nicaraguas udenrigsminister Samuel Santos Lopez og ambassadør Ricardo Alverado på et privat besøg. Cyperns ambassadør og viceborgmester i Famagusta besøgte museet 16. juni. Kulturbyjuryen var på besøg 22. august, og 29. august var det Europaparlamentets kulturudvalg. 31. august var Kinas ambassadør på besøg og samme dag også borgmesteren fra Qaqortoq på Grønland.

Kulturminister Uffe Elbæk forestod 20. september åbningen af udstillingen BEAT mm.

Af udenlandske museumskolleger har Den Gamle By haft besøg fra Skansen i Stockholm, Gamla Linköping og Jamtli, begge Sverige, af Maihaugen, Gamle Bergen og Sverresborg fra Norge, af Beamish fra England og Sovereign Hill fra Australien.

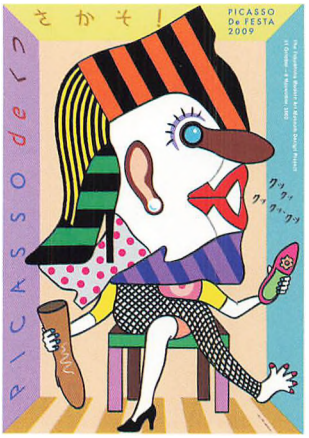

Ved Aarhus International Poster Show 2012 vandt UG Sato fra Japan første prisen på 3000 euro blandt de inviterede kunstnere, og Lanny Sommese fra USA vandt førsteprisen i den åbne konkurrence To Be Human.

Forskning og publikationer

Andersen, Berit Guldmann: En moderne købmandsgård, kronik i Jyllands-Posten 15. november 2011.

Bager, Marianne: Teater i undervisningen. Anvendt teater i Den Gamle By, "Drama & Teater", december 2012.

Dassen, Anne Marie van: Det sjoveste var at være artig, Den Gamle Bys årbog 2012, side 9-13.

Djupdræt, Martin Brandt: Aarhus på mobilen, MiD Magasin, nr. 25, 2011.

Djupdræt, Martin Brandt og Mikkel Thelle: Allestedsnærværende medier: NODEM 2010 – "From Place to Presence", Danske Museer, nr. 6, 2011.

Djupdræt, Martin Brandt: Aarhus Street Museum - historien formidlet i byens gader, Danske Museer, nr. 2, 2012.

Djupdræt, Martin Brandt: Applikationer og digital interaktion i Den Gamle By, Den Gamle Bys årbog 2012, side 66-75.

Frandsen, Allan Leth: Tre lejligheder i Tårnborg. Den Gamle Bys årbog 2012, side 60-65.

Lorentzen, Anne Cathrine: Tre lejligheder i Tårnborg. Den Gamle Bys årbog 2012, side 60-65.

Mathiassen, Tove Engelhardt: Flärdens historik, Vävmagasinet 3, 2012.

Mathiassen, Tove Engelhardt: Best dress fabric from bygone days, Väv, English Edition 3, 2012.

Rasmussen, Søren Tange og Jens Kaiser: Den Aarhusianske Massemorder. Byhistorisk Fond 2011.

Rasmussen, Søren Tange: Hvidstengruppen og Aarhus, JP Aarhus 29. februar 2012.

Rasmussen, Søren Tange: Hvidstengruppen arresteret. Ny formidling på Besættelsesmuseet. Den Gamle Bys årbog 2012, side 34-39.

Ravn, Thomas Bloch: Updating Den Gamle By, Open Air Museums Memoir, Sirogojno 2012, side 191-205.

Ravn, Thomas Bloch: Museer kan være med til at løse sociale opgaver, kronik i Politiken 12. april 2012.

Ravn, Thomas Bloch: Kulturel balance, hvis viljen er til stede, kronik i Jyllands-Posten 18. september (sammen med Benno Blæsild, Britta Andersen og Bent Hansen).

Ravn, Thomas Bloch (red) og Martin Blom Hansen: BEAT mm. Jørgen Angels fotografier 1996-1983.

Ravn, Thomas Bloch: Gentænk, Den Gamle Bys årbog 2012, side 7-8.
Ravn, Thomas Bloch: Meget mere end museum, Den Gamle Bys årbog 2012, side 23-33.
Schanz, Elsebeth Aasted (red): Aarhus International Poster Show 2012 (katalog til udstillingen).
Schanz, Elsebeth Aasted: Med mennesket i centrum. Den Gamle Bys årbog 2012, side 40-59.
Thomsen, Kristian Buhl: De tidligere administrationsbygninger i Viborgs domkirkekvarter 1726-2012. Truet kulturarv eller potentiale for byudvikling?, Fra Viborg-egnen 2012, side 184-216.
Thomsen, Kristian Buhl: Aarhus Godsbanegård 1923-2012. Fra godsterminal til kulturcenter, Århus Stifts Årbøger 2012.
Thomsen, Kristian Buhl: Anmeldelse af bogen Flensborgsten – om murstensformater, teglhandel og arkitektur, Sønderjysk Månedsskrift, 6, side 247-250.

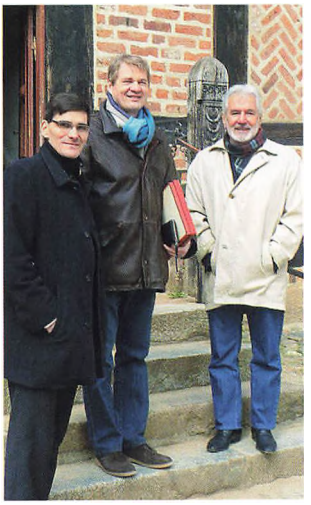

Nicaraguas udenrigsminister Samuel Santos Lopez og ambassadør Ricardo Alverado besøgte Den Gamle By.

Faglige hverv, konferencer, studierejser og foredrag

Den Gamle Bys personale er aktive i et stort antal sammenhænge, i Danmark og internationalt. Her hentes inspiration, som er af afgørende betydning for museets udvikling, og her bidrager vi med egne erfaringer.

Den Gamle By deltager løbende i møder og konferencer i regi af Association of European Open Air Museums, FRI-Norden og Lifelong Learning i Open Air Museums (LLOAM). I Danmark er vi bl.a. med i Organisationen Danske Museer og Foreningen af Specialmuseer i Danmark, og museet arbejder tæt sammen med Folkeuniversitetet og forskellige folkeoplysningsforbund.

Ligeledes har vi tæt kontakt til en række museer, hvor der af udenlandske museer navnlig skal fremhæves Skansen i Stockholm, Jamtli i Östersund i Sverige, Norsk Folkemuseum i Oslo, Maihaugen i Lillehammer i Norge, Beamish i Nordengland, Nederlands Openluchtmuseum i Arnhem i Holland og Szabatéri Néprajzi Múzeum i Szentendre i Ungarn.

Fra tid til anden arrangeres studieture med henblik på udvikling af særlige projekter eller løsning af bestemte opgaver.

Museumslærer Henning Lindberg var hovedtaler på NCK

I Den Gamle By kan historien opleves gennem andre sanser end synet og hørelsen. Her formidles historien for en døvblind gæst ved dufte i Købmandsgårdens butik.

konferencen på Jamtli i Östersund i Sverige, hvor han 11. oktober 2012 holdt indlægget The House of Memory.

Museumsinspektør Tove Engelhardt Mathiassen har under en konference- og studietur i Indien holdt indlæg på National Institute of Fashion Technology i New Delhi, hvor hun 18. oktober talte om Indian Inspiration in Furnishing and Dress in the 1970s Denmark.

Museumsinspektør og leder af Dansk Plakatmuseum Elsebeth Aasted Schanz holdt 4. november indlægget The Danish Poster Museum and the Danish Poster Tradition på 12th International Poster Biennial of Mexico i Queretaro.

Den Gamle Bys bestyrelse

Formand for Den Gamle Bys bestyrelse er direktør Jørgen Andersen, og næstformand er direktør Peter Kjær, formand for Erhverv Aarhus. De udgør sammen med fhv. dekan Bodil Due, Aarhus Universitet, museets forretningsudvalg.

Derudover består bestyrelsen af forhenværende folketingsmedlem Elisabeth Arnold, advokat Mogens Birkebæk, formand for kommunekontaktrådet i Region Midtjylland Anders G. Christensen, folketingsmedlem Jonas Dahl, formand for Aarhus Haandværkerforening Søren Dyhr, formand for regionsrådet i Region Midtjylland Bent Hansen, adm. direktør i Aktieselskabet Carl Christensen Thomas Jensen, LO-formand Anders Munk, direktør Hans Viggo Støving samt murerformand Hans Bendix Weiss, som er repræsentant for Den Gamle Bys personale.

Den Gamle Bys bestyrelse og direktion på byggepladsen i Den Moderne By oktober 2011.

Personale

Museumsdirektør er mag.art. Thomas Bloch Ravn, og cand. merc. Jan Nielsen er administrationschef.

Ud over direktionen består den daglige ledelse af publikumschef, cand.mag. Trine Locht Elkjær, af projektchef, cand.phil. Allan Leth Frandsen og af bygningschef, arkitekt maa Niels Meyer samt overinspektør, cand.mag. Martin Brandt Djupdræt.

Museumsdirektør Thomas Bloch Ravn har det overordnede ansvar for museale principper, udvikling og strategi samt for eksterne kontakter.

Ud over ledelsen refererer følgende til museumsdirektøren: direktionssekretær Fritse Meyer, pressekoordinator Merete Pallesen samt museumsinspektør cand.phil & MA Maiken Hansen.

Pressekoordinator Merete Pallesen er leder af kommunikationsafdelingen. Afdelingen består endvidere af marketingkoordinator Lotte Waltersdorff-Lassen, journalist og webkoordinator Vibe Halbirk, grafiker Rikke Gormsen og af assistenterne Kamma Mogensen og Anne Fuglsang Jensen. Derudover har studentermedhjælper Julie Rønlev bidraget til arbejdet i kommunikationsafdelingen.

Ved Dansk Center for Byhistorie er ansat ph.d. studerende Kristian Buhl Thomsen.

Administrationschef Jan Nielsen er ansvarlig for økonomi, personale og museets øvrige drift.

Økonomifunktionen består af bogholder Aase Back Kjeldsen, økonomisekretær Marianne Skov Vitved, bogholderiassistenterne Merete T. Lantz, Lene Frederiksen, Dorthe J. Andersen, Lone Gallø Sørensen, Kirsten Woetmann og Anne-Mette Nørgaard Kristensen samt af projektøkonomiassistent Anne Grethe Holm Nielsen og personalesekretær Claus Rønlev. Bogdan Jachowski og Connie Witting er ansat som kontormedhjælpere. Derudover korrespondent Irmelin Kielsgaard og kontorassistent Jane Brahe.

Den Gamle Bys IT- og sikringsafdeling ledes af tekniker Ole Bojesen og har i afdelingen ansat Jesper Langberg Olesen, Christoffer Rasmussen, Jørgen Reinhold, Jann Pedersen og Henriette Bendtsen. Desuden er der tilknyttet it-praktikant Tommy Sørensen Møller.

Overinspektør Martin Brandt Djupdræt har ansvaret for

Silketaske fra 1740'erne, før og efter konservering.

Den Gamle Bys samlinger, udstillinger, bevaringsafdeling og bibliotek, herunder ikke mindst museets formidling.

Med reference til overinspektøren er ansat museumsinspektørerne ph.d. Elsebeth Aasted Schanz, cand.phil. Tove Engelhardt Mathiassen, cand.mag. Jens Ingvordsen, cand. mag. Connie Jantzen, cand.mag. Søren Tange Rasmussen, cand.mag. Anneken Appel Laursen samt cand.mag. Lisbeth Skjernov (tiltrådt 1. september) og projektansat antropolog Danielle Guldmann Sekwati.

Derudover registrator Ole Hove samt museumsassistenterne Jane Maj-Britt Brügger, Lorents Larsen, Henrik B. Jensen, Kurt Kragh Nielsen, Jette Munk, Mette Kvarning, Lone Engelbrecht, Tina Asferg Jakobsen og Bodil Brunsgård Nielsen. Birka Ringbøl Bitsch er projektansat på textil.net. Derudover indgår ph.d.studerende Ingrid Vatne i afdelingen.

Bevaringsafdelingen ledes af kulturhistorisk konserveringstekniker Karen Woer. Afdelingen består derudover af cand. scient. kons. Nynne Raunsgaard Sethia, grafisk konserveringstekniker Ole Hertzum, møbelkonservator Torsten Meinert Johnsen, malerikonserveringstekniker Naja Hølvig Mikkelsen, kulturhistorisk konserveringstekniker Gitte Sørig Thomsen, samt konserveringsassistenterne Edel Kragh, Birgitte Haundal Sørensen og Kari Helene Berg samt magasinmedarbejder Anker Østergård Raunkjær Kristensen.

Dansk Plakatmuseum ledes af museumsinspektør Elsebeth Aasted Schanz og består i øvrigt af museumsassistenterne Birgitte Olsen, Stig Bek, Pierre R. Briand de Crevecoeur og Sanne Staal Guldholt.

Besættelsesmuseet ledes af museumsinspektør Søren Tange Rasmussen samt timelønnet personale og frivillige. Cand. mag. Camilla K. Brogaard var projektansat museumsassistent til september 2012.

Anne-Grete Roed Jensen er Den Gamle Bys bibliotekar og har samtidig ansvaret for Klub Den Gamle By.

Rengøringsafdelingen består af rengøringsleder Susanne Bugge. Rengøringsassistenter er Anette Vraa Jung, Betina Jacobsen Busk, Jette Holmhus, Jane Heiberg Johansen, Kim Pape Andersen, Ejvin Jæger Iversen, Anders Jensen, Hanne Vissing, Lene Dalgaard, Gunhild Asmussen samt Trine Vindevoghel, Birgit Kongsgaard, Karsten Nielsen, Maibritt

Hauballe Smücker og Patcharakorn Promchana. Rengøringsgruppen suppleres i højsæsonen med et antal medhjælpere.

Vagtafdelingen består af vagtmester Jan Peter Thingvad Olsen og vicevagtmester Michael Calaminus. Derudover er ansat driftsassistenterne Dan Christensen, Rene Christensen, Brian Hansen, Jørn Brøndberg og Per Ammitzbøl Sørensen.

Publikumschef Trine Locht Elkjær er ansvarlig for billetsalg, butikker, Levende Museum, undervisningsafdeling, systue, oplevelses- og salgsafdeling samt museets frivillige. Derudover er museumsinspektør Agnete Amlund Rasmussen og museumsassistent Jens Kristian Boll en del af publikumsafdelingerne. Publikumschefen har desuden i samarbejde med administrationschef Jan Nielsen ansvaret for restaurationsområdet.

I billetsalget er ansat publikumsassistent Bjarne Brun Bjerg. Butiksafdelingen ledes af butiksbestyrer Helle Vester Jensen. Desuden er ansat indkøber Bente Snedker, lagermedhjælper Hanne Philippon Christensen, bagerne Henning Løbner og Helle Skovbjerg, butiksassistenterne Dorthe Gaarsvig Døssing og Leila Ostenfeldt samt butiksmedhjælperne Karen Holst Rasmussen og Jeanette Andersen. Personalet i både billetsalg og butikker suppleres med et større antal timelønnede medhjælpere.

Henning Lindberg er leder af Levende Museum, imens Den Gamle Bys undervisningsafdeling ledes af Marianne Bager. Til de to afdelinger er knyttet projektmedarbejder Anne Marie van Dassen samt museumsassistent Bent Bauning. Personalet i både Levende Museum og undervisningsafdelingen suppleres med et større antal timelønnede medarbejdere og frivillige medhjælpere.

Den Gamle Bys systue ledes af afdelingsleder Hanne Melvej Lyngbye. Museumsassistenter er Inger Askov Johnsen, Connie Hoffmann, Lise Andersen Rendbæk, Ulla Hansen, Nete Theresa Thorborg og Birgit Klauber.

Oplevelses- og salgsafdelingen omfatter afdelingsleder Marianne Gjørtz Hougaard, arrangementsmedarbejderne Britha Lunding og Anne-Sophie Fugl samt publikumsassistenterne Tina Jønson, Bodil Hansen og Jytte Hansen.

Det faste personale på restaurationsområdet udgøres af køkkenchef Rasmus Holsteen Jessen, kok og personaleansvarlig Rikke Pedersen, kok Anne Kathrine Gundestrup og rengøringsassistent Birgitte Dolleris Thomsen. Personalet i

Spiret på hjørnet af bygningen Tårnborg hejses på plads 10. oktober 2012.

På alle tider af året, er der noget at se i gartneriet.

afdelingen suppleres i højsæsonenerne af et stort antal timelønnede medhjælpere.

Dertil kommer bryggerlavet, radiolavet, telefonlavet samt børneaktørerne og en række individuelle frivillige, der alle yder en stor ulønnet indsats for Den Gamle By.

Den Moderne Bys sekretariat ledes af projektchef Allan Leth Frandsen. Derudover er ansat projektkoordinator cand. mag. Berit Guldmann Andersen, bygningsarkæolog cand. mag. Erik Bjerre Fisker, cand.phil. Anne Cathrine Lorentzen, cand.mag. Erik Nellemann Nielsen samt museumsassistent Rikke Hartmann Andreasen.

Bygningschef Niels Meyer har ansvaret for museets tegnestue, bygningsafdelingerne, teknik og udstillingsafdelingen samt en række projekter.

Ansatte er arkitekterne maa Karen Marcmann og Jonas Rump Nielsen, bygningsarkæolog Erik Bjerre Fisker, bygningskonstruktørerne Martin Sommer og Ann Caroll Pedersen, museumsassistent Solveig Kirstine Kristensen samt byggetekniker René Duhn Gotthardsen Scarpa. Flere af tegnestuens ansatte har også i 2012 lagt hovedvægten af deres kræfter i projektorganisationen for Den Moderne By.

Malerafdelingen ledes af formand Torsten Lykke Nielsen, og i afdelingen er ansat AnneMette Strandgaard Sørensen, Ditte Marie Skjødt, Klaus Jensen og Dorthe Kristensen Beaudhots samt lærling Safa Jarber.

Murerafdelingen ledes af formand Hans Bendix Weiss, og han har i afdelingen ansat Bjarne Andersen, Carl Henrik Vammen, Erik Hansen, John Nielsen, Kjeld Nielsen, Lars Fabricius, Niels Kure Jensen samt lærlingene Anas Itani og Jens Madsen.

Tømrerne ledes af formand Ejvind Maltesen. I afdelingen er ansat Christina Rebecca V. Jensen, Gert Rasmussen, Lars E. Jacobsen, Lasse Ebbesen, Rasmus Vinther, Thomas Bordal, Tommy Ravnsbæk og lærling Andreas Kyed.

Gartnerafdelingen består af formand Gitte Kidmose Røn og af medhjælperne Frank Kristensen, Laurits Nørgaard Petersen, Elva Anette Jespersen, Truels Nørholm, Mads Toft Hansen og Annette Käte Pedersen.

Museets udstillingsafdeling ledes af scenograf og møbelsnedker Tine Scharling Thomsen. Ansatte er udstillingsteknikerne Kurt Edelhardt Eriksen, Mikkel Bødker Lüders og Flemming Enevoldsen, udstillingstekniker og skiltemaler Lars

Ørbæk Laursen, udstillingstekniker og grafiker Henrik Nøhr Mikkelsen, grafiker Frank Pedersen, arkitekt maa Susanne Mikkelsen, museumssmed Gunnar Olsson, smed Bjarne Maj og museumsassistent Karen Margrethe Jensen.

I juni måned modtog udstillingsleder Tine Scharling Thomsen et legat fra Birte og Peter Jensens Fond. Legatet bliver uddelt til en medarbejder i Den Gamle By, som har udvist et særligt engagement og ydet en særlig indsats.

English summary

Just before deadline, Den Gamle By received the wonderful news that Købmand Herman Sallings Fond and Købmand Ferdinand Sallings Mindefond had made grants of DKK 50 million and DKK 20 million respectively to the big permanent exhibition on the history of Aarhus. This exhibition will not only form a central storyline in the complex of elements in Den Gamle By centred on Aarhus, but will also form the chronological backbone running through Den Gamle By's major narrative about Danish life through the ages.

Just a few weeks earlier, Aarhus City Council increased Den Gamle By's annual grant for running costs by an extra DKK 1 million. On the other hand, at the time of writing it is still uncertain whether the government will maintain its plan to reduce support for Den Gamle By from the national budget by DKK 2.8 million. We are crossing our fingers and hoping that the government will decide to continue providing substantial support for a museum that reaches out more than others to ordinary folk, and which at the same time benefits groups who do not benefit in any other way from state-supported cultural activities.

The numbers of visitors are at a satisfactory level, and the large project to create sections of the town from a period that many Danes can remember is progressing well.

These are the most important headlines in a year with a generally high level of activity and fine support from several directions.

Sponsorer

Hovedsponsor

Morgenavisen Jyllands-Posten
Grøndalsvej 3
8260 Viby J

Arrangementssponsorer

Carlsberg Danmark A/S Vesterfælledvej 100 1799 København V	Promenadekonceter
Sydbank A/S Store Torv 12 8000 Aarhus C	Juleplakat
Falck A/S Falck-Huset Polititorvet 1780 København V	Legedage
Stark Aarhus P.O. Pedersens Vej 8200 Aarhus N	Håndværksdage
Danske Bank Åboulevarden 69 8000 Aarhus C	Specielt arrangement

Produktsponsorer

Dinesen Klovtoftvej 2, Jels 6630 Rødding	Nilfisk gulvmaskine og forbrug af sæbe
Carlo Gavazzi Handel A/S Over Hadstenvej 38 8370 Hadsten	Dupline-komponenter til intelligente bygnings- installationer

Primagaz Danmark A/S Sandvadsvej 11 4600 Køge	Gaslys
Post Danmark A/S Privatkundeområde Vest Gammel Havn 2 7100 Vejle	Posthusets drift
Rambøll Danmark A/S Olof Palmes Allé 22 8200 Aarhus N	Drift- og vedligeholdelses-program indenfor bygningsvedligeholdelse
Siemens A/S Building Technologies Bredskifte Allé 15 8210 Aarhus V	Installation, servicering og vedligeholdelse af DGBs sikringssystemer
World Translation A/S True Møllevej 5 8381 Tilst	Oversættelser

Hussponsorer

BDO Statsautoriseret revisionsaktieselskab Kystvejen 29 8000 Aarhus C	Aalborggården, Stenhuset
BDO Statsautoriseret revisionsaktieselskab Kystvejen 29 8000 Aarhus C	Sadelmagerens Hus
BioMar Group A/S Værkmestergade 25, 6. 8000 Aarhus C	Købmandsgården 1864
Boghandlerforeningen Langebrogade 6, opg. 1J, 1. Sal 1411 København K	Boghandlen

C.A.C. Fonden Agerøvej 49 8381 Tilst	Helsingør Theater
C.A.C. Fonden Agerøvej 49 8381 Tilst	Møntmestergården
Danske Guldsmede og Urmagere Kongevejen 270 2830 Virum	Guld, -sølv og ursamlingerne
EL:CON GRUPPEN A/S Finlandsgade 20 8200 Aarhus N	Svendborghuset, Fichs Gaard
G4S Jens Baggesens Vej 53 8200 Aarhus N	Aarhus Mølle Maltmøllen
Grundfos Poul Due Jensens Vej 7 8850 Bjerringbro	Vandmøllen
Julemærkefonden Brolæggerstræde 14 1158 København K	Aabenraahuset
KEN Storkøkken A/S Runetoften 15-17, Postboks 1326 8210 Aarhus V	Traktørstedet
Lautrup. Dansk Administration A/S Børglumvej 13 8240 Risskov	Viborghuset, Cykelsmeden
Jens Meyer Jacob Adelborgs Allé 32 8240 Risskov	Randershus, Garveriet
Nordea-fonden Sankt Clemens Torv 2-6 8100 Aarhus C	Aalborggården, Empirehuset

NRGI Administration A/S Dusager 22 8200 Aarhus N	Uldspinderiet og Dampvæveriet
OK a.m.b.a. Åhave Park Vej 11 8260 Viby J	Sønderborghuset, Havbogade 29
Knud Pedersen A/S City Vest 8220 Brabrand	Renæssancehus fra Aarhus, Frands Hansens Hus
Gurli og Knud Pedersens Fond City Vest 8220 Brabrand	Renæssancehus fra Aarhus, Frands Hansens Hus
STG's Gavefond Scandinavian Tobacco Group Sydmarken 42 2860 Søborg	Tobaksspinderiet, Tobaksladen
Spar Nord Århus Sønder Allé 11 8000 Aarhus C	Aalborggården, Grotum-fløjen
STARK Vesterbro Trælasthandel Daugbjergvej 17 8100 Aarhus C	Aarhus Mølle, Kostald og hestestald
Steff Houlberg Tulip Food Company Tulipvej 1 8940 Randers	Musiktribunen, Traktørstedet
Stibo A/S Axel Kiers Vej 11 8270 Højbjerg	Bogtrykkeriet
Aarhus Brandkorpsforening Ny Munkegade 15 8000 Aarhus C	Sprøjtehuset
Aarhus Mørtel-Compagni STARK P.O. Pedersens Vej 5 8200 Aarhus N	Teglværksladen

Aarhus Oliefabriks fond for almene Formål v/ PwC CAS Jens Chr. Skous Vej 1 8000 Aarhus C	Stampemøllen
Aarhusianske Haandværkerlaug Aarhus Haandværkerforening Nordhavnsgade 4, Pakhus 13 8000 Aarhus C	Haderslevhusene
Aarhusianske Haandværkerlaug Aarhus Haandværkerforening Nordhavnsgade 4, Pakhus 13 8000 Aarhus C	Lille Rosengaarden
Aarhuus Stiftstidendes Fond Holst, Advokater Hans Broges Gade 2 8100 Aarhus C	Borgmestergaarden
Aarhus og Omegns Biavlerforening Knudevej 20, Edslev 8362 Hørning	Bistaderne